

בעזה"י

שירת התורה

פרשת פנחס תשפ"ד

שנה ד' גליון 203

נדבת אחי הג"ר יעקב שליט"א
לע"נ

דו"ז הג"ר בצלאל זצ"ל בן אא"ז הג"ר יו"ט ליפמאן זצ"ל
הגאב"ד דגייטסהעד ובעל מח"ס ברכת יו"ט על הרמב"ם
נלב"ע כ' תמוז תשס"ג

תוכן העניינים

מדברי ההספד על דו"ז זצ"ל..... כה
שייכות פרשת הקרבנות לפי פינחס..... כו
ענין המעמדות הוא ההשתוקקות..... כו
מה שנתחדש דיהושע לא יקריב עבור הציבור..... כז
די הגרי"ז דקרנן ציבור צריך לבוא משל ציבור דוקא... כז
מח' רש"י ורמב"ן בקרבן שהתנדבו ציבור..... כח
בתחלת הקמת המשכן לא הי' עדיין קפידא משל ציבור כח
כאן נתחדש דעל ישראל להיות המביאים של הקרבן... כט
דין מעמדות תלוי במביא..... כט
בפי פנחס נתחדש שקרבנות משל ציבור דוקא..... כט
כאן נתחדש הא דאין ציבור מתים..... ל
פרשת פנחס פרשה של ימים טובים..... לא
קריאת פרשת פנחס בבין המצרים דוקא..... לא
דברי התעוררות לימי בין המצרים..... לב
גדר קרבנות המוספין דשבת..... לג
עובדות והנהגות דו"ז זצ"ל בש"ק..... לד
ההפטרות דבין המצרים..... לד
לא תבעו בנין ביהמ"ק..... לה
בתיחן של צדיקים שנחרבו..... לה
קצת תולדות חיי דו"ז הג"ר בצלאל זצ"ל..... לו

לתגובות להנצחות ולקבלת הגליון במייל

שמעון יצחק ראקאו

0527614717

syrakow79@gmail.com

שיעור שבועי (עברית) בביהמ"ד משובב נתיבות אור ליום חמישי
משעה 11:30 - 11:30 אפשר לשמוע בקול הלשון:

03-6171111-7-916717

בענגלאנד: 02 08-1917000-7-916717

או [בקו משובב נתיבות] 0733718341-7

תוכן העניינים

פרשת פנחס..... ג
פרשת פנחס בימי בין המצרים..... ד
חטא הזנות העצים וחזק החטא של פעור..... ה
כל אחד יוכל להיות תלמידו של פנחס..... ה
פינחס מלא ביו"ד או חסר..... ו
יו"ד מורה על הפינטעלע יוד..... ז
יו"ד מורה על שלימות..... ז
ויעמוד פינחס ויפלל..... ח
ביאור ברכת בריתי שלום..... ח
אליהו מלאך הברית..... ח
זנות עם בת אל נכר הוא פגם בקדושת הברית..... ט
הבטחת ברית שלום הוא על ענין ברית מילה..... ט
שמירת הברית היה הכנה לא"י..... ט
עמידת אליהו בברית מילה מחזק קדושת הברית..... י
אליהו כממשיך קבלת תורה שבע"פ..... י
הזכרת אליהו הנביא במוצ"ש..... יב
כלל ישראל איבדו שם י"ה ושם א"ל..... יג
פנחס-אליהו החזיר להם שמות אלו..... יג
א"ל ענינו חוזק ותוקף..... יג
התוקף של ישראל לעומת התוקף של ישמעאל..... יד
מה שנקרא אליהו בפיוט בשם א"י"ש..... טו
תועלת מתנות זרוע לחיים וקיבה..... טו
תועלת קבלת מתנות מבעלי בתים..... טו
גדר הכהונה שניתן לפנחס..... טז
כהונת פינחס מיזוג חסד ודין..... יז
הדגשת השם בקרא מורה על התיקון..... יז
בירור קדושת ישראל דוקא במנין זה..... יח
לימוד זכות על קרח ועדתו..... יח
בני קרח מצילים נשמות מגיהנם..... יט
ההבדל בין אצבון ואזני..... יט
ריבוי שבט מנשה בסוף ארבעים שנה..... יט
הבדל בין אפרים ומנשה בהנהגת המדבר והטבע..... כ
ריצוי מקום הנחלה בא"י..... כ
הוכחה שבנות צלפחד חיבבו את הארץ..... כ
עומק שאלת משה להקב"ה בענין צלפחד..... כא
עדות הקב"ה שנתקן חטאו..... כא
צלפחד היה מרוצה בכל מצב שהקב"ה הזמין לו..... כב
סוגיות הש"ס דחלוקת הארץ תליא בבנות צלפחד..... כב
משה ראה צלפחד בגן עדן..... כג
מה נתחדש למשה מבנות צלפחד לענין ירושה..... כג
אם היו בניו של משה ראויים נפק"מ לירושה ברבנות... כד
חתנו כבנו לענין ירושת רבנות..... כה
איך מתמיד יכול להלוך נגד רוחו של כאו"א..... כה

פרשת פנחס

פרשה זו נקראת פרשת פינחס ע"ש פינחס בן אלעזר שהציל כלל ישראל מכליון ע"י מעשה הקנאות שלו. והנה באמת עיקר מעשה דפינחס כ' בסו"פ בלק, וחלק זה של ר"פ פינחס הוא חלק השכר על מעשהו, וא"כ הו"ל להיות בסו"פ בלק, ולמה התחיל הפרשה באמצע, ¹ וכן יל"ע דעיקר הפרשה ל"ש לפינחס כלל, רק מתחלה איירי בענין נקמה על המדינים אח"כ מנין משפחות כלל ישראל, חלוקת הארץ, ומינוי מנהיג ישראל אחרי משה, וכל פרשת מוספי המועדים, וכ"ז ל"ש לפינחס כלל, ולמה יהי' כל הפרשה נקרא על שמו, ובכלל צ"ע סמיכות כל הפרשיות בפרשה זו, ובפרט דהשכר שכתוב בריש הפרשה הוא מיוחד לפינחס כשכר על מעשה פרטי שלו, ול"ש אלינו לכאורה.

עוד מצינו מה שלא מצינו בכה"ת כולה שהעיר בזה רבינו יואל ברמזיו, דאף דמצינו פרשיות שנקראים ע"ש אישי התנ"ך, מ"מ לא מצינו פסוק שיתחיל עם שם וכ"ה במסורה "פינחס לחוד ראש פסוק" ופי' כיון שהרג לזמרי נעשה ראש, ובוודאי יש כאן ענין מיוחד בפינחס להקדימו בתחלת הפסוק.

גם יל"ע למה יוצא תמיד דפ' פינחס הוא בבין המצרים, דהרי א' מן הטעמים למה בשנים שבחול אין הפרשיות משתוים לא"י רק עד מטות מסעי [כמו שהיה בשנת תשפ"ב] ולא התחברו בחול שני פרשיות לפני מטות מסעי כדי להשתוות לא"י מוקדם יותר, הוא כדי שפ' פינחס יהי' בבין המצרים, ² וגם בא"י יהי' לפחות י"ז בתמוז בש"ק שקוראים בו פ' פינחס, [ובפרשת בלק הרחבנו אם פ' פינחס בא"י בשנה כזו הי' נחשב ימי בין המצרים] והטעם הפשוט בשביל שיש בו מוספין שנאבדו מאתנו ע"י החרבן, ויל"ע האם זה שייכא לפינחס דוקא או במקרה נכתב כאן בפרשה.

ונקדים בעז"ה כמה הערות על פסוק שני:

פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי: [כ"ה י"א]

א: פינחס: כבר הערנו דפנחס לחוד ראש פסוק, עוד יש להעיר בענין היו"ד זעירא שנתוסף כאן על שמו מה הענין ביו"ד והאם בעלמא יש ג"כ יו"ד ע"י לקמן בארוכה.

ב: בן אלעזר בן אהרן הכהן: קשה הרי כבר ייחסו אחר אהרן בסו"פ בלק למה הוצרך לייחסו שוב, וכבר עמד בזה רש"י הקדוש, וכ' "לפי שהיו השבטים מבזים אותו הראיתם בן פוטי זה, שפיטם אבי אמו עגלים לע"ז והרג נשיא שבט מישראל, לפיכך בא הכתוב וייחסו אחר אהרן" ³ וצ"ב דעד כמה שהמעשה הי' נכון מה איכפ"ל שהוא בן פוטי, ואם הנעשה אינו נכון לא מהני בזה שהוא נכד אהרן, וכי לא ידעו שהוא נכד אהרן וכבר עמדו בזה כל המפרשים.

ג: השיב את חמתי וגו' יל"ע האם חידש כאן הקב"ה למשה מה שלא ידע, הרי משה ראה בעצמו שפנחס גרם להשיב החימה דהרי פסקו מלמות, ועיקר מה שהקב"ה רוצה להודיע לו הוא השכר של פינחס, וא"כ יל"ע האם נתוסף כאן עומק שמשה לא ידע.

והנראה בעז"ה ע"פ דברי שפ"א שכתב לבאר סמיכות הפרשיות הללו כהונת פינחס וצרור את המדינים והמנין ופטירת משה רבינו, כי עתה התחיל להיות הנהגה אחרת של דור באי הארץ, לכן הי' מנין חדש, וכמו בדור המדבר ניתן להם אהרן הכהן, כך בדור הזה ניתן להם כהונת פינחס, רק מקודם הי' במעלה עליונה למעלה מהטבע בכוחו של משה רבינו ולכן כהונת אהרן הי' מתנה מן השמים, ופנחס בדין זכה לכהונתו, כי הי' לפי השתנות הדור שהתחיל עתה להיות עבודת האדם והתעוררות דלמטה בחי' תורה שבע"פ, וזה עצמו ענין קנאין פוגעין בו, שהוא אינו בר מות בסנהדרין שעפ"י דין א"א להמיתו, ורק מי שמקנא לה' נשתנה הדין להורגו שכן דין התורה, נמצא שבנ"י משנים במעשיהם כל הנהגות התורה, וזה ענין תורה שבע"פ שהכל ניתן מסיני רק שבנ"י צריכין להוציאו מן הכח אל הפועל, ומה שמשה לא הרג את זמרי לא הי' פחיתות למשה רק שבא פינחס ונטל את שלו, ובאמת דורו של משה שהיו גבוהים מאד לא הי' ההנהגה בכח האנשים רק בהנהגה עליונה, שבטל שכל וכח השגת האדם, במדרגה רמה זו, ואח"כ כשנכשלו הדורות הי' צריך התעוררות התחתונים, ולכ"כ צרור את המדינים שעליכם לאייב אותם, כלומר שהי' הכאת המדינים בצירוף שנאת בנ"י,

³ ואף שכבר ייחסו הכתוב לעיל בסו"פ בלק בהאי מעשה גופא וירא פינחס בן אלעזר הכהן וגו' [כ"ה ז'] שם הי' רק סיפור המעשה והי' צריך לדעת מי זה, אבל כאן הקב"ה מדבר למשה וחוזר ומייחסו ולכן בוודאי הי' כוונה בזה.

¹ ובפשוטו הטעם דלא הי' אפשר להמשיך בענין פינחס עד סיום הפרשה דהרי זה מסתיים באמצע פסוק והי' אחרי המגיפה וכל פסוקא דלא פסקי' משה וגו' והיו באמת מקומות שסיימו פ' בלק עם עוד ג' פסוקים מפ' פינחס כדי לסיים בדבר טוב.

² ומה שיש שנים שמתחברים כבר בחקת בלק, כ' הבני יששכר באות רל"ז ובמאמרים תרנ"ו, שיש ענין שכלל ישראל ישתוו לפני השבתות דבין המצרים כדי שפ' פנחס מטות מסעי העוסקים במועדים וחלוקת הארץ והם בתוך ימי בין המצרים יהיו מתוך אחדות כלל ישראל.

אבל מלחמות הראשונות הי' הכל בנפלאות הבורא לחוד שנא' ואתם תחרישון. [תר"מ]

[עצם יסוד זה הבאנו לקמן בשם הנצי"ב בהעמק דבר בפתיחתו לספר במדבר ובכמה מקומות, דהנהגה במדבר הי' למעלה מדרך הטבע, ובכניסתם לא"י ירדו לדרך הטבע, וזהו ענין שני המנינים בספר במדבר, וזהו השינוי במה שבמנין הראשון אפרים לפני מנשה, לפי שהוא גדול ברוחניות ובהנהגה דלמעלה מדרך הטבע, ובמנין השני מנשה לפני אפרים בדרכי הטבע הוא גדול יותר ולכן נקרא ספר זה **חומש הפקודים** ע"ש שני המנינים דעיקר יסוד ספר במדבר הוא ההתחלפות בין שני הנהגות - ודבריו מתאימים עם ד' שפ"א שהבאנו לקמן בענין אליהו מלאך הברית דמנין הראשון הי' תיקון ברית הלשון ותורה ומנין השני הוא תיקון ברית המעור להאיר הנשמה בתוך הגוף וא"ש דמתייחס יותר לדרכי הטבע]

עוד כתב דמ"כ שאמרו השבטים הראיתם בן פוטי זה וכו' חלילה לומר שלא הסכימו השבטים לנקום מזמרי ומדינית, אלא דמ"כ "בקנאו את קנאתי בתוכם"⁴ היינו כי פינחס פעל קנאת ה' בלב כל ישראל, ולכן היו כולם מוכנים לזה, ולכן טענו שלמה לקח פנחס מעשה זה לעצמו, אבל הפסוק מעיד דהי' זה מעשה פינחס, וכאשר הבין משה ואמר קריינא דאיגרתא וכו' שראה כי הוא פעל זאת ההתעוררות אצל בני, ורמז לדבר השיב את חמתי וכו' רבים השיב מעון, כי בקנאתו זאת התעורר קנאה ותשובה בלבבות בני, ולכן ניתן לו הכהונה שהיא עבודת כה"ג לעורר במעשיו כל בני שהוא השליח לקרב קרבנם ועבודתם לה'.

וכבר כתבנו שהוא זכה לכהונה בדין, והכח הי' מוכן כי דור המדבר הי' בחי' תורה שבכתב, והוכן להם אהרן שהי' עוד נביא קודם משה, ועתה התחיל בחי' א"י בחינת תפלה וקרבנות שהוא התעוררות התחתונים ולכן הקדים כהונת פנחס לפני התמנות יהושע, וזה ענין פ' תמידין ומוספין שנאמרו כאן שהוא בחי' התקשרות כל המעשים אליו ית' וכו' ומעתה התחיל הנהגת תורה שבע"פ כאשר הי' במעשה פינחס קנאים פוגעין בו, אח"כ כן בנות צלפחד דוברות דהול"ל נתן נתן רק להורות שהכל נעשה ע"פ דיבורם וכו'. [תרמ"ב]

⁴ בספורנו פי' מש"כ בתוכם שעשה נקמתו לעיני כולם כדי שבראותם זה ולא ימחו יכופר להם על מה שלא מחו, נמצא דגם לכלל ישראל הי' חלק במעשה קנאות של פנחס, וברשימות תלמידים למרן הגרי"ז מובא דפנים התלונן **הגה"צ ר' עמרם בלוי זצ"ל** [שאמר הגרי"ז שרק הוא יכול להיות קנאי לפי שהוא ת"ח] על כך שרק קומץ קטן של אנשים יוצאים למחות נכד חילול שבת ואילו הי' יותר אנשים הי' אפשר לפעול יותר, וענה לו הגרי"ז "דייך ר' עמרם שאין נמצאים אלה שיצאו למחות נגדך ונגד הקנאות שלך" וציטט לו דברי הספורנו הנ"ל. והגרי"ז בעצמו פי' מש"כ בתוכם דההלכה של קנאים פוגעים בו הוא דוקא כשהעבירה הי' בפרהסיא ולכ"כ בתוכם שהעבירה הי' בפרהסיא.

ויש להוסיף על דבריו מה שאמר בנו האמרי אמת⁵ בשמו דאח"כ ראה כל אחד שהי' זה נסיון שהוצרכו לעמוד בו לפני כניסתם לארץ, ופנחס במעשיו זכה להעלות כל הנפשות הנמוכות, כדאיתא בקידושין סו: עה"פ והיתה לו ולזרעו אחריו בין זרע כשר בין זרע פסול היינו אפילו חללים זה הכל מכוחו של פינחס, וכמו בזנות אחז"ל דהורגת טובים ורעים ה"נ מדה טובה מרובה ע"י קנאה בענין ברית קודש מעלים טובים ורעים, ולכן איתא בפרקי דר"א פכ"ט דפינחס זה אליהו שהוא הכנה והמפתח למשיח, והוא זה ששייב לב אבות על בנים ויבשרנו הגאולה השלמה.⁶

היוצא מכל דברי שפ"א דענין מעשה פינחס ושכרו, לא הי' מעשה פרטי ושכר פרטי לפינחס, אלא דיסוד פרשה זו הוא התחלפות הנהגת בני"י מבחי' תורה שבכתב שהכל הוא בהנהגה עליונה ומתנה מן השמים לבחינת תורה שבע"פ שהכל הוא באתערותא דלתתא, ומעשה פינחס הי' תחלת הנהגת בחי' תורה שבע"פ בזה שהחליט לעשות לבד ושכרו הי' באמת ע"פ דין, וכל ענין הפרשה הי' בענין חלוקת הארץ והמנין בשביל חלוקת הארץ, דהיינו להעמיד כל אחד על חלקו בארץ שהוא חלקו בתורה שבע"פ שהוא העבודה העצמית, וענין בנות צלפחד הוא ג"כ מה שהשיגו בכח וברצון עצמן, וגם מעלת יהושע הי' מה שזכה בכח עצמו ע"י ששימש את משה רבינו, וענין תמידין ומוספין הי' חלק ההתעוררות שלמטה שהיה נצרך כדי להמשיך ההנהגה וההשפעה מהקב"ה ע"י מעשי בני"י.

ויש להוסיף דחלק א"י הוא חלק כ"א ותפקידו בעוה"ז, כיון שחלקו בא"י מקביל לשורש נשמתו למעלה, וכשחסרנו א"י חסר בתפקיד שלנו, ופנחס זה אליהו הוא יחזיר אותנו לחלקינו בא"י וזה ע"י ששייב לב אבות אל בנים היינו כ"א לשורש משפחתו ושכטו, ולכן נקרא הפרשה וענין חלוקת הארץ ומניית המשפחה ע"ש פינחס.

פרשת פנחס בימי בין המצרים

וכן א"ש דפרשה זו נקראת דוקא בימי בין המצרים, וכבר הבאנו להלן מספה"ק דענין הקרבנות בפ' פינחס בא לעורר השתוקקות לקרבנות בימי בין המצרים, אולם לדברינו כל הפרשה שייך לזה דתפקידו של פינחס הוא

⁵ ליקוטי יהודה כאן.

⁶ ויש להוסיף על דברי שפ"א מש"כ מהרש"א חולין קמ: בהא דדורשי חמורות היו אומרים דזרוע לחיים וקיבה הי' שכר על מעשה פינחס, זרוע נגד היד שנא' ויקח רמח בידו וכו' וכ' מהרש"א דזה הרמז בוזה הי' משפט הכהנים מאת העם דלכן נקרא משפט דוכו בזה בדין כפי המעשה שעשה פינחס אביהם.

הימים, אבל מעשה הקנאות של סו"פ בלק הי' רק ההיכי תמצי האיך קיבל תפקיד זה.⁷

חטא הזנות העצים וחיזק החטא של פעור

ולנתבאר לקמן באריכות דעיקר ענינו של פינחס הוא להעמיד קדושת הברית, וזה הכנה לכניסת הארץ, א"כ י"ל דהרי הי' כאן שתי מכשולות א' עבודה זרה דפעור ב' זנות עם בנות מואב, ועל חטא ע"ז כבר נידונו בפ' בלק אבל חטא הזנות לא הי' ע"ז עונש דזה רק מדין בועל ארמית קנאין פוגעין, אבל פינחס הבין דעיקר הפגם הוא חלק הזנות והפגיעה בקדושת הברית, דזה עיקר ענינו של ע"ז שהוא גדר זנות כמבואר בהרכבה פסוקים וכל הענין של זנות עם בנות מואב הי' כדי להעצים ולחזק חטא ע"ז שיהי' בגדר קשר וחיבור עם ע"ז לא רק בשכל רק גם בלב וברגש, וכן הוא לשון הפסוק לעיל כ"ה ג' "ויצמד ישראל לבעל פעור" ובתהילים ק"ו כ"ח "ויצמדו לבעל פעור" "צמד" לשון דביקות וחיבור כמו "צמיד פתיל" [לעיל י"ט ט"ו], וזה ענין קנאה שכ' תמיד אצל ע"ז כקנאת איש לאשתו, ובעל ארמית נקרא בועל בת אל נכר דהגוי' היא בתו של הע"ז ממש, וא"ש שעיקר עצת בלעם הי' על זנות כמבואר ברש"י לעיל כ"ד י"ד אף דבפועל הוציאו בנות מואב גם ע"ז שלהן וא"כ נר' דהי' השליחות גם לזה, אבל כוונתו הי' שיהי' ע"ז בגדר של זנות וניתוק גמור מהקב"ה, וא"כ בפ' בלק עיקר העסק הי' על חלק מעשה חטא דע"ז אבל בפ' פינחס נעקר וניתקן חלק הזנות להתחבר שוב להקב"ה ע"י קדושת הברית מילה. ולכן נתחלק חלק זה מפ' בלק.

כל אחד יוכל להיות תלמידו של פנחס

והנה בפסחים נז. ועוד צווחה העזרה שאו שערים ראשיכם ויכנס ישמעאל בן פיאכי תלמידו של פנחס וישמש בכהונה גדולה. ע"ש שכל משפחתו הי' בעלי זרוע אבל הוא הי' כשר, עוד שם שאו שערים ראשיכם ויכנס יוחנן בן נרבאי תלמידו של פנקאי, וימלא כריסו בקדשי שמים ואמרו עליו שהי' אוכל ג' מאות עגלים וכו' וכל ימיו לא נמצא נותר במקדש ובמהרש"א הק' דלמה לא נמנה יוחנן בן נרבאי ביומא ט. בהדי כהנים הכשרים בבית שני, ותי' דיוחנן בן נרבאי הוא יוחנן

להעלות כל הנשמות הנמוכות, והוא זה שנקבע להיות מלאך הברית להמשיך כח הברית מילה בכלל ישראל ועי"ז לוודא שקדושת המשפחות בכלל ישראל וההבדלה מן האומות יתקיימו לאורך ימי הגלות, ובסוף הוא זה שיחזיר את כלל ישראל לתשובה ושיזכו שוב לחלקם בארץ.

ובזה א"ש מה שאמר האמרי אמת בשם הבעש"ט יש קונה עולמו בשעה אחת דקאי על פנחס, שכל הימים טובים וכל המנהיגים וחלוקת א"י נכללו בפרשה זו, כל העולם שנה נפש. ע"כ. דהוא זה שעל ידו יש קיום נצחי לישראל ושיוכלו פעם לחזור לא"י ושיהי' להם הימים טובים בשלמות.

וע"ע לקמן עה"פ הנני נותן לו את בריתי שלום שהארכנו עפ"י שפ"א בכוחו של פינחס זה אליהו להעמיד קדושת הברית בכלל ישראל ולהמשיך קבלת מסורת התורה, וזה ג"כ ענינו של הפרשה.

ובזה מיושב בעז"ה כל השאלות:

א: א"ש שהכל נקרא ע"ש פנחס לפי שהוא תחלת ושורש הנהגת דור באי הארץ, והוא זה שפועל במעשיו התעוררות בלבות בני"י להבדל מן האומות ולשמירת הברית ולזכות לגאולה.

ב: מה שטענו השבטים הי' בשביל שהרגישו בעצמם שיש להם כח זה, וטענו למה יקח הזכות לעצמו, אבל לא ידעו שבאמת הכל בא מכח פינחס. ומה שייחסו אחר אהרן, היינו דכמו באהרן הי' כה"ג וכוחו הי' להעלות נשמות בני"י שנא' בהעלתך את הנרות, כן פינחס במעשיו העלה את כל נשמות בני"י גם הנמוכות, וכן לדורות.

ג: זה מה שחידש הקב"ה למשה, השיב את חמתי שגרם כחי' רבים השיב מעון בקנאו את קנאתי בתוכם היינו שפעל שגם בני"י יהי' להם כח זה, וא"כ הנני רוצה בזה למנותו לכח כהונה גדולה לדור החדש, ולא רק לדור הזה רק לדורות הבאים הוא יהי' אליהו מלאך הברית שיחזיר את ישראל למקומו ולשורשו בסוף הימים.

וא"ש שנפסק ענינו של פנחס באמצע, דעיקר מה שנוגע לנו מפינחס הוא שכרו אשר קיבל שהוא ההנהגה לדורות בזה שיהי' שליח לכלל ישראל, וגם שיהי' זה שיעזור לכלל ישראל לזכות לגאולה וביהמ"ק באחרית

⁷ ומסופר שאדמו"ר מקלויזנבורג זי"ע בעל שפע חיים אמר להרה"ק רבינו יואל מסאטמאר זי"ע דהא דנפסק מעשה פינחס בין עצם המעשה והשכר שקיבל, ללמדנו דאחר כל מעשה קנאות יש להמתין שבוע לראות התוצאות ואם יקבל שכר ע"ז, דלא תמיד הקנאות הוא טוב. ענה לו הרה"ק מסאטמר, דאדרבה אם הי' כל שכר פנחס בסו"פ בלק, לא היו התינוקות מגיעים לענין קנאות כיון שלרוב הם לא מגיעים לסוף הפרשה, אבל מעתה כבר מיד בתחלת הפרשה נתגדל ענין קנאות כדי שכל ילד בחדר ידע גדלות וחישיבות ענין קנאות.

ועד"ז כתב רבינו חיים פלטיאל דנתוסף לו יו"ד ע"ש עשרה ניסים שנעשו לו, כמבואר בסנהדרין פ"ב.⁹ ובזוה"ק פנחס רלו: כ' דיווד היא סוד הברית כל מי ששומר הברית ניצל למעלה ולמטה, ופנחס כיון שקנא לברית ניצל מלמעלה ומלמטה ולכן נרשמה יו"ד זו בתוכו. ובספר פנחס רזא כ' דפינחס מלא בגימ' יצחק כי אחז במדת הדין ועשה דין עם רשעים ולכן ניתנה לו היו"ד, ויסוד הדברים הוא בזוה"ק שם דקנאות פנחס הוא מכוחו דיצחק ויו"ד דפינחס הוא יו"ד דיצחק, ובסדר הדורות [אלף הג' ב' אלפים תפ"ח] דיצחק נתגלגל בפנחס ועשיו בזמרי ובוזה תיקן מה שאהב את עשו. עכ"פ מכ"ז נראה דהיו"ד נתוסף לו מחמת מעשה זמרי וא"כ מסתבר דרק מכאן יהי עם יו"ד, ולא קודם לכן.

אולם בבית שמואל [אה"ע סי' קכ"ט שמות אנשים אות פין] כ' דיש לכתוב בגט פינחס מלא כיון שבכ"מ בתורה כתוב פינחס מלא, מלבד מקום אחד בספר שמואל אצל חפני ופנחס בני עלי וכו"ל, והביא בשם מהרש"ל דבדיעבד גם אם כתב חסר יו"ד כשר דהרי רוב אנשים חותמים עצמם פנחס חסר וגם שכ' כן פעם א' בנ"ך. ובחלקת מחוקק [שם סק"ב] כתב שמצא בסדר גיטין של מהר"י מרגליות דמעשה באחד שחתם שמו פנחס בלי יו"ד ונעשה בהסכמה בקיבוץ כל חכמי העיר, ודימהו למי שחתם שמו אלי' במקום אליהו, דאזלי' בתר החתימה, ומהר"ש חיות חלק עליהם דאפי' אם חותם עצמו פנחס חסר יש לכתוב בגט מלא, ולא דמי לאלי' ויונתן דאזלי' בתר החתימה, דשם ניכר במבטא חילוק בין אלי' ואליהו ויונתן ליהונתן, אבל כאן דליכא שום שינוי במבטא בין מלא וחסר, א"א לפשוט מן החתימה כלום דבא רק מחסרון ידיעה. אבל בשם אלי' יש שחותמין עם וי"ו ויש בלי וי"ו. [יל"ע אי סבר דגם בקריאת התורה אין לחלק, או דמודו דבקריאת התורה יש חילוק אולם כיון דרוב בני אדם לא משימין לב לזה לכן אין בזה נפק"מ]

אולם בערוה"ש שמות אנשים אות פ' כ' לכתוב חסר ע"פ זוה"ק ר"פ אחרי דמבואר דבכ"מ בתורה הוא חסר, רק בתחלת פ' פינחס נתוסף לו יו"ד זעירא וכ"כ בהגהות שי למורא להגרי"ש נתנזון זצ"ל בעל שואל ומשיב לשמות אנשים שם, ומספר שם כי בקיץ תרע"ב הי' בעיר קרלסבאד והוצרך ללמוד משניות לע"נ אחד שנקרא פנחס, ולא נמצא אצלם פרק משניות שיתחיל עם פ"א, ולמד מס' פסחים כי פסחים בגימ' פנחס חסר יו"ד. ובהגהות מהרי"ש הנ"ל ע"ס טיב גיטין כ' אהא דאיתא

כה"ג שנעשה צדוקי וא"ש דהי' נוהג כ"כ בגדולה ועשירות לפי שהי' מבני חשמונאי שהיו מלכים, ומיישב לפ"ז מה דק' דבשלמא מה שנקט דישמעאל בן פיאכי תלמידו של פנחס מחמת מעלתו, כאילו הי' פנחס בן אלעזר בעצמו רבו, שהי' מפורסם במעלה, אבל ביוחנן ב"נ שאמר שהוא תלמידו של פנקאי למעלתו הלא אין פנקאי מפורסם כלל, אבל אי נימא דזה יוחנן כה"ג שנעשה צדוקי א"ש דמתחלה הי' נקרא תלמידו של פנחס וכשנעשה צדוקי שינה שם רבו פנחס לגנאי פנקאי להראות שאיננו עוד תלמידו של פנחס.⁸

ויל"ע למה ישמעאל בן פיאכי נקרא דוקא תלמיד של פנחס, ועמד בזה בחי' חת"ס שם ותי' ע"פ ד' מהרש"א דמשפחתו היו בעלי אגרופן של חנופה וא"כ א"ש דנקט תלמידו של פנחס לומר שהי' צדיק ולא כבני ביתו אלא כפנחס שלא חניף לרשעים והרג נשיא שבט מישראל, ובליקוטי יהודה הביא שבנו של האמרי אמת הרה"ח ר' מאיר הי"ד כשלמד עם אביו גמ' זו, [אולי בהיותו ילד] שאל לאביו דאיך אפשר לומר שפנחס חי זמן רב כזה, והשיב לו דמפרשת פנחס יוכל כל אחד להיות לתלמידו ופנחס זה אליהו. ולדברינו לעיל א"ש דפנחס הוא זה שנותן קיום נצחי לכל הנשמות של כלל ישראל לדורותיהם וממילא כל אחד יוכל להקרא תלמידו של פנחס.

פינחס מלא ביו"ד או חסר

והנה בהא אם יש לכתוב פנחס מלא עם יוד או בלי יו"ד יש בזה נדון גדול, ודבר זה נוגע להלכה לכתבת הגט, ולענין קריה"ת יש להסתפק, דמצד אחד י"ל דיש שינוי במבטא, דאם יש יו"ד זה נהפך לתנועה גדולה ואז תחת הנו"ן הוא שבא נע. [אולם העיר ידידי הרב יעקב יוסף לונר שליט"א דאי לא כתוב בכל מקום בתורה דרך אחד, לדוגמא בכ"מ כתוב בלי יו"ד ורק כאן הי' כתוב עם יו"ד, הו"ל בגדר חסירות ויתירות וא"כ אולי א"צ להיות שינוי בקריאה.]

הנה לפי המסורה שלנו כל פינחס בתנ"ך מלא חוץ מפנחס בנו של עלי הכהן [שמואל א' א' ג'] [והטעם למה שם שאני כ' פענח רזא כיון דאיתא בשבת נ"ה: דפנחס לא חטא רק שהי' לו למחות, ולכן חסר לו היו"ד דהי' ב"ידו" למחות] עי' מנחת שי כאן.

אולם רבינו אבגדור הצרפתי חילק דכל פנחס לפני הריגת זמרי חסר יו"ד ואחר מעשה זמרי הוא מלא יו"ד, והא דנתוסף לו יו"ד ע"ש שהרג זמרי שהי' נשיא ה' משפחות וגם הרג כזבי שאביה היה מחמשת מלכי מדין,

⁹ הנה בגמ' שם כ' ששה ניסים, ובספרי ובתרגום יונתן סו"פ בלק איתא י"ב ניסים, ובאבן עזרא כ"ה ח' כתוב י' ניסים וכ"כ בחת"ס כאן, ובהגהות שער יוסף כ' בשם אור תורה בשם פי' רבינו שמשון עה"ת דמש"כ שלום קרי שלים עם יו"ד ע"ש י' ניסים שהראה לו הקב"ה.

⁸ ומזה יש להעיר על אלו שנקראים פנחס ומכנים עצמם פינקי דאולי אינו נכון דלמהרש"א הוי לשון גנאי.

גראס שליט"א¹² הסתפק בברית מילה בקריאת שם התינוק דעדיין אין לתינוק חתימה א"כ איך נכון לעשות.

יו"ד מורה על הפינטעלע יוד

ובביאור ענין היו"ד י"ל ע"פ משנ"ת לעיל דפנחס הוא זה שהעלה ויעלה כל הנשמות הנמוכות א"כ היו"ד מורה על הפינטעלע יו"ד שפנחס זה אליהו יגלה בכל אחד ואחד ובזה ישיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם. עי"ז יזכה כל אחד לשוב אל נחלת אבותיו ולקבל חלקו בא"י ולזכות לגאולה. ובזה מיושב למה היו"ד זעירא דקאי על נקודה העמוקה והפנימית.¹³

יו"ד מורה על שלימות

עוד שמעתי לפרש מפי הג"ר ישראל דוד שלזינגר שליט"א דיו"ד מורה על שלימות דזה האות היחידי שאין לו הפסק גויל [וי"ו פעמים קטוע] וזה מורה על הענין הנ"ל דהכל תלוי במעשיו של האדם אבל עד כמה שיעשה כפי יכולתו יזכה לשלימות הגמור, וכמ"ש במשנה לא עליך המלאכה לגמור וכו' וזה הי' אצל פנחס אף שלא ידע אם יצליח דאילו נתהפך זמרי והרגו לפינחס לא הי' נהרג עליו, מ"מ עשה פינחס כפי יכולתו ובזה באמת זכה לשלימות נצחי, וכך הוא תמיד עבודת האדם דיש לו לדעת דכל עבודתו הוא להמשיך להתעלות בעבודה ולא לעשות חשבונות אם יצליח בסוף ואז יזכה להצלחה.

והביא ע"ז מכתב של הגרא"א דסלר זצ"ל שכתב לר' זושא וולטנר מגייטסהעד¹⁴ בישבו בתחנת קינגסקראס [kings cross station]¹⁵ לונדון תש"ג וז"ל "ראיתי חדשות בהסתכלי כי אין כל חדש, כל אדם ידמה לתקן ולהקים חדשות עלי אדמות, אבל טועה הוא אלא האדם נברא מן האמצע וסופו משאיר באמצע [דאין צדיק בארץ וכו'] כל צרכו הוא לעלות בסולם אבל לא להגיע, כאמרם ז"ל לא עליך המלאכה לגמור. לא הגמר תכליתו אלא העבודה נפש עמלה עמלה לו, הסובר לגמור יתייאש לבסוף ונמצא שאין עוד כלום בידו, אשרי מי שיכיר כי עבודתו עבודת ה' מלחמת היצר היינו תכליתו אשר

¹² באגרתא דחדוותא.

¹³ ויש להוסיף דמה שרואים בזמן האחרון בפרט אחרי שמחת תורה שיהודים רחוקים מתקרבים ליהדות ורוצים להתאחד עם כלל ישראל, זה הכל מכוחו של אליהו שמכין כלל ישראל לגאולה שלמה.

¹⁴ מכתב מאליהו ח"ה ע' 506.

¹⁵ זה התחנה שממש יש רכבת מלונדון לגייטסהעד, ויש להתבונן דבתחנה זו עוברים כל יום אלפי בני אדם ובמשך השנים מליוני בני אדם, ויגיע יום שלא ישאר זכר מתחנה זו, אבל במכתב שרב דסלר כתב בשבתו בתחנה זה ישאר לנצח, ואתו הזכר הנצחי היחידי לתחנה זו ששימש לגדול ישראל ות"ת, וזה בחי' שיפטר מתו"ד הלכה שמתוך כך זכרהו, אם כותבים או מדברים ד"ת במקום כזה אז אח"כ זוכרים לתמיד שד"ת זו שייך למקום זה.

בגמ' בכורות לט. דקרי שמואל על פינחס אחיו "פסחים בזו בו" [ופירש"י דהוי דבר שאין הדעת סובלת שיהיו חגרים בוזזים שלל היינו שאינך מחודד ושאלת שאלה שאיני יודע תשובה] וצ"ב למה יגנה אותו בשביל ששאל, ולכ"פ באופ"א דפסחים בגימ' פנחס והיינו חסר ורמז לו דאדרבה היטב לשאול.¹⁰

ובאגרא דכלה כאן פי' במש"כ במדרש אמר הקב"ה בדין הוא שיטול שכרו, וכבר העירו כל המפרשים על מדרש זה,¹¹ ופי' דהנה ק' למה באמת לא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי [זבחים קא:]: אלא דכיון שהוא הי' מסוגל להביא הגאולה במהרה בימינו, כי הוא המבשר לעשות שלום בעולם, וזהו דרגא דברית שלום, לכן הי' מוכרח לעשות הכנה לזה לקנאות קנאת הברית שלום, והי' גלוי לפני הקב"ה שמעשה זה הי' כרוך בהריגת נשיא שבט מישראל, ובזה צריך להיות מסטרא דגבורה דוקא, אבל מדת כהן הוא מסטרא דחסד, ולכן נשאר בסטרא דלוי שהוא סטרא דגבורה, כי הי' מוכן לעשות נקמה כדי שיבוא אח"כ ליטול שכרו להיות מלאך הברית, ולכן נקרא שמו פינחס מלא יו"ד בגימ' יצחק מדת הדין ואחרי שקיים המצוה נתלבשו בו נשמות נדב ואביהוא בני אהרן הכהנים מסטרא דחסד ונתבשר לכהונת עולם, וזה"פ במדרש בדין הוא היינו ששמו פינחס בגימ' יצחק מעיד עליו שהוא מסוגל לעשות דין ולכן נשאר כן כדי שיוכל אח"כ ליטול שכרו. הנה לדברי אגרא דכלה לכאורה לא יהי' מלא רק כאן דהרי אח"כ נתהפך לחסד.

ובספר גט מסודר סי' ט"ו חקור דבר סק"ט האריך בזה דהוא מח' גדולי הפוסקים, ודעתו דבאמת יש גם שינוי במבטא בין מלא וחסר, ובכה"ג שיש מח' אי מלא וחסר ס"ל לרו"פ דאזלינן בתר חתימתו, אולם הג"ר מרדכי

¹⁰ והנה בגמ' נכתב פנחס לפעמים מלא ופעמים חסר, ויתכן דהוא רק ממצתיקים ומדפיסים, ובמדרש רבא תמיד מלא ובתנחומא יש דפוסים שהוא מלא ויש דפוסים שהוא חסר ובחומשים בשמות הפרשיות יש שהדפיסו מלא ויש חסר, ולפי הסכמת רוב הפוסקים דיש לכתוב מלא הי' צריך להיות תמיד מלא, וכבר העירו הרב פי' לוי' בבית אהרן וישראל צ' דלאחרונה ברוב מפרשי התורה ובספרי חסידות גם בפסוק זה כותבים פנחס חסר, ולפעמים מקלקלים בזה תוכן הדברים לדוגמא מש"כ בספרים דפינחס עולה בגי' ר"ח שהוא ח' פעמים הוי"ה וד"פ אליהו, ובגימ' יצחק כנ"ל הוא רק כשכותבין פנחס מלא, ולדוגמא בפנים יפות ר"פ זו כ' כמ"פ פנחס עולה ר"ח ואינו נכון דרק פינחס עולה ר"ח.

¹¹ בחיד"א בפתח עיניים [שבת קיט.]. פי' דהכוונה דבעלמא אין מקבלין שכר בעוה"ז דהיום לעשותן ולמחר לקבל שכרן, אבל בעושה דבר שלא נתחייב בה מקבל שכר גם בעוה"ז, וכד' ג"כ הרמב"ן בפ"ז אמונה ובטחון. עוד כ' בטעמא דקרא בשם אביו הקה"י דעל בין אדם לחבירו מקבלים שכר גם בעוה"ז וכאן הודגש השכר על מה שהשיב את חמתי מעל בני' ולא על הקנאות לכבוד שמים, והגרח"ק בעצמו כ' דכיון דפנחס הכניס עצמו לסכנה גדולה שלא הי' מחוייב בה לכן מגיע לו שכר.

המדרשות דפנחס זה אליהו א"כ חי לעולם ומות בא מחמת התנגדות הכוחות ופירודם, והשלום הוא הסכמת כל כוחות הגוף ומכיון שמסר נפשו וביטל כוחותיו עבור השי"ת נעשה שלום בגוף שלו. וכ"כ בתרגום יונתן דעשיתיו מלאך חי ויחי לעולם לבשר הגאולה בסוף הימים וכ"כ בזה"ק דהיינו שלא ישלוט בו המיתה, וביאר רבינו בחיי דכיון דע"י השבת החימה גרם קיומן של ישראל נמצא דחיי כלל ישראל לעולם הוא בזכותו לכן גם הוא זכה לחיות בלי גבול ותכלית. ובמדרש אתה נתת שלום ביני ובין בני ישראל בעוה"ז גם לעתיד תתן שלום ביני ובין בני ישראל שנא' הנה אנכי שולח לכם את אלי' הנביא וגו' והשיב לב אבות על בנים וגו'. [וכן מבואר מהפסרת פרשה זו אם אינו מג' פורענותא דהוא כולו בענין אליהו]

אליהו מלאך הברית

והנה ידוע דאליהו הוא מלאך הברית שבא לעמוד על יד¹⁶ כל ברית מילה, ומקור הדברים מילקוט יהושע רמז ט"ו בד"ה בעת ההיא דכך היו ישראל מלין עד שנחלקו לשתי ממלכות מלכות אפרים מנעו מהם ברית מילה, ועמד אליהו וקינא קנאה גדולה וכו' ועמד אליהו והלך לו להר חורב ושם נגלה אליו הקב"ה ואמר לו מה לך פה אליהו ויאמר קנא קנאתי וגו' [מלכים א' י"ט י"ד] א"ל לעולם אתה מקנא קנאתי בשיטים על גילוי עריות וכאן אתה מקנא, חייך שאין ישראל עושין ברית מילה עד שאתה רואה בעיניך, מכאן התקינו להיות עושין מושב משום כבוד למלאך הברית שנקרא אליהו מלאך הברית שנא' ומלאך הברית אשר אתם חפצים הנה בא ע"כ הילקוט.

ולפונ"ר הדקדוק ממש"כ קנא קנאתי ל' כפול ומ' ב' קנאות ולזה ענה לו הקב"ה לעולם אתה מקנא, והיינו לפי שפנחס זה אליהו והוא קנא כאן בשיטים על גילוי עריות וכן שם קנא על ביטול ברית מילה. ובפשוטו שני עניני הקנאות ל"ש זה לזה, וא"כ חלק זה שאנו מתיחסים לאליהו כמלאך הברית לבוא לברית מילה ל"ש לפ' פינחס ובמקרה חי' זה גם פינחס והוא חי' קנאי פעמיים ועל הקנאה השנית נתחדש אצלו ענין זה לעמוד בברית מילה. וצ"ב דא"כ למה לו לאליהו לרמז מה שכבר קנא פעם וכן למה רק בצירוף שכבר קנא פעם על דבר אחר א"ל הקב"ה דמהשתא יש לו לבוא לברית מילה הרי

בעבורו נכרא, נפלאות התכלית הזאת כי ישיגנה האדם בכל רגע אם ירצה, ולא לבסוף כל ימיו רק כל רגע שיעמוד לעשות רצון קונו תכליתו עמו, פשטות פשוטה זו מעטים מאד אשר ידעו אותה, וחדשה היא לאדם הידיעה כח אין כל חדש במציאות כלל שיתהווה תחת השמש. עכ"ל.

ויעמוד פינחס ויפלל

עוד י"ל ע"פ דרך העבודה, דהנה יו"ד הוא ע"ש המחשבה כמ"ש אז ישיר וברש"י שם, [שמות ט"ו א] דעלה בלבו לומר שירה וי"ל דעיקר כח פינחס חי' ע"י מחשבתו והשתוקקותו להגן על כבוד ה', וגם להציל כלל ישראל מכליון, וכמ"ש בתהילים ק"ו ל' ויעמוד פינחס ויפלל מ' דעיקר מה שעשה הוא התפלה. ואמר בזה מו"ר הגרצ"מ זילברברג שליט"א שדוד המלך שהי' המציאות של תפלה כמ"ש ואני תפלה, גילה לנו דעיקר עצירת המגפה שהי' ע"י פינחס חי' מה שנעמד בפניה והתפלל חזק מאד שיעצר המגפה, ואף שאנו יודעים שעשה מסירות נפש גדול מ"מ דוד לא הזכיר מזה כלל, וכאשר ישאלו "תהילים יוד" שאינו יודע חומש מה עשה פינחס יגיד בתמימות שפנחס עמד והתפלל.

וביאור הענין הוא, שדוד שכל עצמיותו חי' תפלה וראה בבחירות גדול מה שזוכים ע"י תפלה, גילה לנו דעיקר מה שזכה פנחס חי' ע"י תפלה שהכל בא ע"י תפלה.

וא"כ י"ל דזה נכלל ביו"ד ע"ש המחשבה שבלב דאיזה עבודה שבלב זו תפלה דזהו ההשתוקקות לעשות מעשה זו, וזה התבטא ע"י תפלתו.

ביאור ברכת בריתי שלום

הנני נותן לו את בריתי שלום: [שם י"ב]

וברש"י שתהא לו לברית שלום כאדם המחזיק טובה וחינות וכו' והיתה לו בריתי זאת כהונת עולם. מבואר שהי' כאן רק דבר אחד דהיינו שכרת עמו ברית שלום וכתוצאה מברית הזאת ניתנה לו כהונת עולם. ובמלבי"ם פי' דיש כאן שני דברים א': שיהי' לו שלום שלא יפחד משבטו של שמעון ב': שעדיין ישאר כהן אף שהרג את הנפש וכדכ' בזה"ק ריד. דפינחס כבר זכה לכהונה קודם המעשה וכיון שהרג את הנפש חי' מדין לפסלו אבל כיון שהי' זה לקנאות לאלקיו הובטח לו שישאר אצלו לכהונה לעולם.

ובספורנו פי' דשלום הכוונה שלום ממלאך המות כי פנחס האריך ימים מאד שנמצא בעת פלגש בגבעה שהי' בלי ספק אחרי ימי יהושע ושאר הזקנים וכש"כ לד'

¹⁶ נשאל מן הגרצ"ק זצ"ל האם מותר לעשות ברית מילה באהל המת כיון שאליהו שהוא כהן מגיע, והשיב דצ"ע. ולכ' לד' חת"ס ח"ו צ"ח דכשבא אליהו לברית מילה בשבת ויו"ט א"צ לחשוש לתחומין כיון שבא בלי התלבשות בגוף, והא דב"מ קיד: דשאל אותו אתה כהן כיון דחי' עם התלבשות בגוף, א"כ ה"נ בכל ברית מילה א"צ לחשוש לטומאה.

הבטחת ברית שלום הוא על ענין ברית מילה

אולם השפת אמת מאיר את עינינו בזה דזה עיקר ענינה של הבטחת ברית שלום שניתן לפנחס, דהנה כ' אין כלי מחזיק ברכה אלא השלום וכ' ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום והם ב' הבריתות ברית הלשון וברית המעור, וברית הלשון זה התורה שנקרא עוז, ויברך את עמו בשלום הוא ברית המעור שמחבר ומקשר כל הרמ"ח מ"ע ושס"ה גידין ל"ת, וה' חקק באיש ישראל הכח בפה ולשון להמשיך אור התורה, וברית לקשר כל הקומה אחר התורה, וזה נקרא שלום, ככ' ממדרש עה"פ התהלך לפני והי' תמים ע"י המילה והוא המקום ששורה בו הברכה כמו בגשמיות שעושה פירות וברי' חדשה כ"ה בפנימיות, ושורש הברכה בעולם הוא בית המקדש, שנא' כי שם צוה ה' את הברכה, ובנפש מילה, ובזמן שבת והכל אחד, וע"י שפינחס קנא על הברית זכה לשלום והיא היו"ד שנתוספה לפינחס [ע"י לעיל שהארכנו בזה] דאיתא יו"ד באיש ה"א באשה כשמתנהגים בקדושה שכינה שורה ואם לאו אש אוכלתן, וכמו שהוא בפרט שחקק השי"ת היו"ד בברית וכפי השמירה כך מאיר האות שחתם בבשרינו, וח"ו להיפך איתא הבא על הכותית נמשכה ערלתו ולא מבשקר ל"י ע"ש פ"ב דעירובין וכמו כן בכלל כשחטאו נכסה זה האות, ולכן ע"י פינחס שקינא חזר זה האות למקומו ונמנו בני' אח"כ החנוכי הפלואי שחתם בהם השם י' ה' משמע שמקודם לא הי' ניכר ע"י החטא בבנות מואב, וזהו הרמז קרינא דאגרתא שפינחס שלא חטא ניכר לו האות עד שקינא לשמו ית' וכו' ע"ש עוד. [תרמ"ט]

שמירת הברית היה הכנה לא"י

ובשנת תרנ"א כ' בתו"ד דבכח שמירת הברית כבשו ארץ כנען שנא' ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ, ולכן הוצרכו לעמוד בנסיון בענין שמירת הברית, ולא לחנם נודמן כאן הנסיון בבנות מואב ופעור והוצרך פנחס להיות במקום יוסף שהגם שמשו רבינו הוא אש התורה מ"מ הוצרך עתה כח הברית אש, ואיתא כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב שנא' ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ, וכניסת לא"י הי' סימן שהם בני עוה"ב וזה הי' חתימת שמו ית' החנוכי הפלואי וכו'.

ובשנת תרנ"ב דברית הוא הפנימיות ויסוד הנקודה שהכל עומד עלי' וא"י וירושלים וביהמ"ק הוא ברית העולם, וכ"ז שהאומות הי' שם לא הי' נגלה הברית רק בהסיר הקליפה וכו' וכן בנפש יש ערלה ובהסיר הערלה נגלה הברית וכו' ודור המדבר היו הכנה לתקן כל הקומה לכל הדורות וניתן להם ברית הלשון בקבה"ת בהר סיני

העמידה בברית מילה הוא רק לסלק הקנאות על ביטול הברית ולא על עניני גילוי עריות דפ' שלנו.

זנות עם בת אל נכר הוא פגם בקדושת הברית

אולם הנר' פשוט דענין הקנאות דכאן ושם הוא דבר אחד, ונקדים דברי הפנים יפות סו"פ בלק [עה"פ ויקח רמח בידו כ"ה ז' ¹⁷] שהביא מהאלשיך דרמ"ח גי' אברהם וביאר דאצל אברהם כ' בסו"פ לך לך [י"ז ז'] והקימותי את בריתי ביני וביניך ובין זרעך אחריו לדורותם לברית עולם להיות לך לאלקים ולזרעך אחריו ואמרינן ביבמות ק: דלא תינסוב כותית, והטעם דהרי מבואר בעירובין יט. דאברהם יושב על פתחו של גיהנום וכו' בר מבועל ארמית דמושך ערלתו ולכן כיון שהזהיר לו על הברית הזהיר לו שלא ימשוך ערלתו ע"י כותית ולכן כיון שראה פנחס מעשה זמרי נקם נקם הברית. וכ"כ בזוה"ק אמור צו: דבועל ארמית יש בזה ביטול ברית מילה. ¹⁸

[ויש להוסיף מש"כ עוד הפנים יפות לעיל סו"פ בלק [כ"ה ד'] במש"כ שם והוקע אותם לה' וגו' וישוּב חרון אף ה' מישראל דצ"ע הלא בלא"ה אלו שעבדו לפעור מתו כולם שנא' כי כל האיש אשר הלך אחרי בעל פעור השמידו ה"א מקרבך [דברים ד' ג'] וא"כ איזה הצלה הי' כאן ומ' דגם על הכשרים הי' חרון אף ולמה הי' חרון אף על הכשרים הלא עדיין לא נצטוו על ערבות, ות"י דהרי כ' למען דעת צדקות ה' שלא כעס כל אותם הימים ומ' שהי' סבה לכעס וי"ל כיון שלא מלו במדבר שהיו ניזופים [יבמות עב.]. אבל אחרי שישבו בשיטים עד הגלגל לא הי' סבה שלא למול אלא שכ' שאין הקב"ה מעניש אלא בעידן ריתחא ולכן עשה ה' שלא יהי' מצב של עידן ריתחא באותם הימים, ולזה א"ש שאמר הקב"ה שיעשה דין ברשעים מהר כדי שלא יהי' מצב של חרון אף ועי"ז יהי' עונש לכל ישראל ע"כ דבריו ולפ"ז י"ל דזה הכוונה ג"כ במה שפינחס הציל את כל כלל ישראל מכליון דמ' ממש"כ ולא כליתי דהי' כליון על כולם גם על הכשרים וי"ל דזה מחמת ביטול מילה וקנאת פינחס הרי הי' בענין מילה כדנת' בדבריננו]

המבואר מזה דבועל ארמית הוא ביטול ענין ברית מילה וזה בא פנחס לקנאות, וא"ש דשני הקנאות שקינא ענין אחד הוא, ועד"ז כ' בהג"ה לספר פענח רזא.

ועדיין צ"ב דאף דביארנו דקנאות דאליהו הוא תמיד על ענין הברית מ"מ לא נתבאר בשכרו שקיבל כאן ענין זה, דרק שם כ' שהקב"ה א"ל שיעמוד אצל כל ברית מילה.

¹⁷ במש"כ ויקח רמח בידו פי' מו"ז הגה"צ ר' יעקב סניידערס זצ"ל לפמש"כ החזי"א בס' נחל קדומים דרמ"ח מרמז לק"ש שקראו אז כדכ' תרגום יונתן על הפסוק הקודם "והמה בוכים" "ואינן בכיין וקראין ק"ש", א"כ י"ל דפנחס לקח כח זה של ק"ש שהוא מסירות נפשו "בידו" היינו שעשה כן למעשה.

¹⁸ והראני מורינו הג"ר אפרים רוטשילד שליט"א מש"כ הנצי"ב בהעמק דבר בפ' בלק [לעיל כ"ד י"ד] בשם הגאון רבי מרדכי מפנינסק זצ"ל במש"כ איעצן אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים, היינו שגילה לבלק עצה מה שיהפוך את עם ישראל לערלים באחרית ימי האדם היינו כדאיתא בגמ' דהבא על ארמית אינו ניכר למהול ונמשכה ערלתו אחר מותו.

עמידת אליהו בברית מילה מחזק קדושת הברית

ולפי"ז י"ל דמה שאמר לו הקב"ה שמעתה יצטרך לעמוד על ברית מילה אינו רק שיוכל להעיד שכלל ישראל אכן מקיימים ברית מילה רק זה עצה שלא יפגמו ישראל בקדושת הברית, דהרי עיקר קדו' הברית הוא השמירה עלי' בהמשך החיים, ולזה אם יעמוד שם אליהו בשעת הברית יוכל לחזק ולסעד את המוהל כדי להכניס קדושה עצומה במעשה הברית מילה ומכח זה יהי' לו תוספת חיזוק במשך ימי חייו להתחזק בקדושת הברית, ולזה מבקש ממנו המוהל "אליהו מלאך הברית הנה שלך לפניך עמוד על ימיני וסמכני" היינו שאתה הוא זה שמעמיד ומתקן ענין קדו' הברית בכלל ישראל ולכן אני מבקש ממך שתעמוד על ימיני ותעזור לי שיכנס ילד זה לבריתו של א"א בשלימות.¹⁹

וא"ש דאליהו הוא זה שיבוא באחרית הימים להשיב לב אבות על בנים ולהכין כלל ישראל לגאולה שהרי לזכות לגאולה צריך קדו' הברית וכמשנ"ת בשפ"א לענין א"י וביהמ"ק שהם ברית העולם, ואליהו הוא זה שמחזק קדו' הברית בכלל ישראל וכל החיוקים שיש בכלל ישראל בעניני קדו' הברית הוא מכוחו, ואליהו יגלה קדו' אות הברית אצל כאו"א ונזכה עי"ז לגאו"ש בקרוב.

אליהו כממשיך קבלת תורה שבע"פ

ובאמת יש כאן עוד חלק של אליהו הנביא שהוא זה שיפרש ויתרץ כל השאלות והספקות בתורה שבע"פ, ובחי' הגרי"ז עה"ת פי' דזהו חלק מההבטחה דברית כהונת עולם ומפורש במלאכי ב' ה' דברית שלום הוא החיים והשלום, ולמ"ד פנחס זה אליהו הפי' הוא שיחי' לעד, והרי כתוב במלאכי שם כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיו כי מלאך ה' צבאות הוא ואי קאי על אלי' יל"פ דבאמת הלא הקבלה של תורה שבע"פ נלקחה מאתנו אחר חתימת התלמוד וא"א שתחזור לנו ע"י מי שהוא כמבואר בתמורה ט"ז וא"א שתחזור לנו רק ע"י מי שהי' ממקבלי התורה מתחלה שאצלו גנוזה הקבלה והמסורת, וזה אלי' הנביא דחשב לי' הרמב"ם בסדר הקבלה שקיבל מאחי' השילוני ובית דינו והוא עודנו חי וקיים, ועל ידו תוחזר לנו המסורת כנתינתה מסיני וזה"פ כי שפתי כהן ישמרו דעת כי אצלו שמור הקבלה של

ועתה בסוף מ' שנה שהתחיל כניסתם לא"י הי' גמר התיקון בברית המעורר שזה יסוד א"י וביהמ"ק כדאי"תא יראה כל זכורך, ולכן הי' כאן נסיון גדול בשיטים שזה הברית שזה גמר הקומה וכל הולך אחר החיתום וכו'.

ובשנת תרנ"ג דע"י ברית מילה מקבל הגוף קדושה שזה אות ברית קודש שהוא אות שיש חלק לגוף איש ישראל בקדושה וברית הלשון הוא התורה שהוא תיקון הנפש וברית המעורר הוא תיקון הגוף שהרי הוא חתום בגוף האדם וע"י ברית מילה נמשך הארה מהמצוות אל מלבוש הגוף, וזה ענין ב' המנינים המנין שמנה משה רבינו עם אהרן הי' בחינת ברית הלשון להיות כל איש חלק מיוחד באותיות התורה ומנין השני הי' בחינת ברית המעורר להיות כל איש ישראל חלק בברית קודש וכו'.

ובשנת תרנ"ו דע"י החטא בשיטים נעשה פגם בזה האות וזה הי' עצה של בלעם כי ידע כי כניסת הארץ בכח זה האות ברית מילה כמ"ש ששם עלו שבטים שבטי קה עדות לישראל, וזה הי' ראי' ג"פ ראיית כל זכורך, ולכן החטיא אותם שלא יוכלו לכנוס לא"י וע"י פינחס נתקן זה האות וכו'.

ובשנת תרס"א בענין המנין שחתם עליהם השם שמעיד עליהם שהם בני אבותיהם דהנה ירושת הארץ תלוי בברית מילה כמ"ש במד' ועתה את בריתי תשמור וכ"כ וכרות עמו הברית כו' לתת לזרעו דע"י כח מילה אפשר להמשיך נשמות מן השורש וכו' וזהו ולזרעו אחריו הנמשכים אחריו, כי גם בא"י דבוק לשורש עליון כמ"ש כעיר שחברה לה יחדיו לכן אין זוכין לא"י רק בני' לכן יעץ בלעם להחטיאם בזנות ועי"ז ואגרשנו מן הארץ, ופינחס תיקן זה החטא והחזיר רשימת הברית בבני' וזה העדות שהם בני אבותיהם דבלא"ה פשיטא שהם בני האב דהרי החשש רק על האם שזינתה רק הפי' שהם בני אברהם יצחק ויעקב שהנשמות נמשכו ממקור ישראל וזה תלוי בשמירת הברית וכו'.

הרי מבואר מכל דברי השפ"א דענין ברית מילה אצל פינחס אינו דבר צדדי, רק זה הי' עיקר ענינו ועיקר הבטחתו שקיבל הי' בענין זה, וזה הי' עיקר עצת בלעם, דכיון שא"א ליכנס לא"י אלא ע"י אות הברית, לכן יעץ להחטיאם בזנות ועי"ז יפגם הברית מילה, וכשנכשלו באמת נתכסה אות הברית, וע"י קנאות פינחס שוב התגלה קדו' הברית אצל כלל ישראל ונחתם שמים באות יו"ד שהוא אות הברית, וממילא זכו לחלוקת הארץ הנתב' בהמשך הפרשה, וא"ש דגם אחרי כמה דורות כשביטלו ברית מילה בא שוב אליהו לקנאות ע"ז ואמר להקב"ה דזה מצרף למה שקנאתי אז בשיטים.

¹⁹ בס' בני יששכר [מאמר חודש תשרי מאמר ד' דרוש ב' אות ד' כ"ן ששמע מדרש [באגרא דפרקא מביא זאת בשם הרה"ק מהר"ש מקרלין] שטען אליהו כיון שאיני יכול לסבול עוברי עבירה אולי יהי' אבי הבן בעל עבירה, השיבו הקב"ה א"כ אכפר עבירותיו, שאל שוב פן יהי' הסנדק או המוהל בעל עבירה השיבו הקב"ה גם אלו אכפר להם, שאל שוב אולי יהי' א' מן העומדים שם בעל עבירה, והשיב ה' שיכפר לכל העומדים שם, והביא מספר אחד דכל העומדים אצל כסא של אליהו מתכפרין עונותיהם וזה"פ תחת אשר קנא לאלקיו ולא סובל עוברי עבירה לכן יכפר על בני'.

הרשב"א ז"ל הא דאמר עתיד לא א"ש אף שיש לדחוק. ודלדעת הרמב"ם דסבר דלא בשמים היא הוא מילתא פסיקתא אפילו לומר האמת. מה שאמר אליהו הנביא זכור לטוב לאמוראים כההיא דב"מ קיד: ומה שיאמר לא בדרך נבואה אלא מרוח מבינתו וחכמתו הרמתה.

ובשו"ת חת"ס ח"ו סי' צ"ח הביא ד' הגמ' עירובין מה. דשפיט ממה שבא אליהו בשבת להגיד כמה הלכות דאין תחומין למעלה מעשרה, ובפשוטו הכוונה דהרי צריך להגיע משמים לארץ שהוא ת"ק שנה וכ"כ הפמ"ג א"ח סי' רצ"ה במג"א ע"ש אבל זה צ"ע דהרי כתב תוס' עירובין מה: דלא שייך שביתה ותחומין מלמעלה למטה, ועוד דהרי נהגו עלמא במילה לאמור זה כסא של אלי' זכור לטוב וגם מתפללים המוהלים שיעמוד אלי' על ימינם לסמכם וזה אומרי' אותו אפי' בשבת וולד' הפמ"ג הרי א"א לבוא בשבת משום ספק תחומין למעלה מיר"ד, ובטור וש"ע או"ח רצ"ה מבואר דמשו"ה מזכיר פיוטי' שיש בהם אלי' במוצאי שבת משום שלא הי' אפשר לו לבוא לא בע"ש ולא בשבת מפני תחומין וגם בפרמ"ג הנ"ל תמה גם במוצאי יו"ט לימא מהאי טעמא ע"ש ותיקשי לכ"ע ממנהגינו בברית מילה בשבת וי"ט.

ולזה כתב החת"ס דהאמת יורה דרכו כי מעולם לא עלה אלי' בגופו למעלה מיר"ד טפחים, אך נפרדה נשמתו מגופו שם והנשמה עולה ומשמש למעלה בין מלאכי שרת וגופו נתדקדק ושורה בגן עדן התחתון בעוה"ז, וכיום הבשורה במהרה בימינו תתלבש נשמתו בגוף הקדוש הלז, ואז הוא ככל אדם מחכמי ונביאי ישראל והוא מוסמך מרבו אחיה השילוני או ממרע"ה אם הוא פנחס והוא יסמוך את חכמי ישראל, ואז יש לו דין ככל בני ישראל, וכן בכל פעם שמתגלה ומתראה בעוה"ז מלוכב בגופו הזך, אך כשמתגלה בנשמתו כמו ביום המילה אז איננו מחויב במצות כמתים חפשי כתיב, ועוד שיורד ממטה למעלה לא שייך שם תחומין וכשמתגלה על אופן זה הרי הוא מלאך אעפ"י שלומד תורה ומגלה דינים אין לקבוע הלכה עפ"י דבריו דה"ל רק כמו חלום ורוח נבואה ואין משגיחי' בבת קול, אך כשמתגלה בלבוש גופו הרי הוא מגדולי חכמי ישראל ותשבי יתרץ קו' ואיבעי' ואיליו תשמעון, כי מי כמוהו מורה וכשראוהו רבב"ח בבית הקברות של גוים וא"ל לאו כהן מר אז נתגלה בלבוש גופו דאנשמה בלא גוף לא שייך לשאול לא כהן מר, והני שב שמעתתא דעירובין אם אמרו אלי' ע"כ בלבוש גופו אומרן כדרכו לברר הלכה וא"כ בא מג"ע התחתון ע"פ שטח הקרקע לא מלמעלה למטה ושפיר היא מוכרח דאין תחומין ובא בקפיצה ושמור זה.

תורה שבע"פ והוא יחזירה לנו כדמסיים קרא ותורה יבקשו מפ"י. והסבה שזכה לשכר זה כתוב בפסוק לפני זה תורת אמת היתה בפיהו דהרי הוא זה שגילה ההלכה דקנאין פוגעין בו שנתעלמה ממה ומכל סנהדרי גדולה ורק פנחס הוא שראה מעשה ונזכר הלכה ולזה זכה לשכר זה להיות ממוסרי התורה לעתיד עכ"ד הגרי"ז. וברשימות תלמידים ממרן הגרי"ז הביאו דכשואמר זה הגרי"ז לאביו הגר"ח א"ל הגר"ח שגם הוא חידש כן והוסיף שמה שמלמדים לתלמידים שתיקו ר"ת תשבי יתרץ קושיות ואבעיות הוא לנטוע בלב הילד אמונה בחזרת קבלת התורה ע"י אליהו הנביא. ומהגרי"ד זצ"ל הביאו שם דלכן נקרא בזה "מלאך" דכמו שמלאך בטל לגמרי לשליחותו ואין לו שום דעה ונגיעה עצמית ה"נ כדי להיות ממעתיקי השמועה צריך להיות בטל לגמרי לדעת תורה ולא להכניס שום סברות ודעה עצמית.

והנה מצינו כמ"פ בש"ס שנתגלה אליהו הנביא בבית המדרש וא' מהם בגיטין ו: ובחיד"א בספרו פתח עיניים הביא שמצא כתוב שהק' שם בגליון דשואלים העולם כיון דאלי' זכור לטוב היה מצוי להם כדאיתא בכמה מקומות למה לא תירץ להם תיקו שבתלמוד ומתריצין דשני אלי' יש האחד היה פנחס,

והנה בגמ' מנחות מה. הובאו כמה פסוקים ביחזקאל הסותרים לדברי תורה ועל כל אחד מהם אמר רבי יוחנן שאליהו עתיד לפרשו ובחי' הרשב"א מכת"י הק' דאי הכוונה בתחיית המתים הרי אפשר לשאול ליחזקאל עצמו ותי' דאין הכוונה בתחיית המתים רק שיוכל לפרשה באחת מבתי מדרשות שרגיל להגיע, וכ' עליו החיד"א שם בספרו פתח עיניים ולדבריו קשה הלא אליהו היה שכיח במתיבתא דרבנן האמוראים ועד אחרון גם בימי מר יוסף גאון הוה אתי אליהו זכור לטוב במתיבתיה כמ"ש רבינו שרירא גאון בתשובה הובאה בספר יוחסין, וא"כ איך לא פשיט כל תיקו שבתלמוד וגדולי הדורות דאתחזי להו איך לא בעו מיניה דלפשוט כל תיק"ו. והביא שבלקוטי רבינו בצלאל לגיטין כ"י ו: מקשה הכי בשם גליון תוספות, אלא דשם מתרץ תרי אליהו הו, אבל זה דחיק טובא דהדבר ברור דכל מקום שהוזכר בש"ס ובמדרשים אליהו הוא על אליהו הנביא זכור לטוב. אבל כ' חיד"א דבר ה' בפיהם אמת כי אליהו זכור לטוב יש לו כמה בחינות, וכשהיה נגלה לרבותינו היה בבחינה אחת וכשאין בו אלא אותה הבחינה לא אפשר ליה לפשוט התיקו שבש"ס. אבל כשיבא לעתיד בכל בחינותיו אז פושט והולך הכל, וכתב שמצא סמך גדול לזה בדברי רבינו האר"י זצ"ל בס' הגלגולים, והכי דייק לשון רבי יוחנן דקאמר אליהו עתיד לדורשה עתיד דייקא לא עתה כי אין לו אלא בחינה אחת ולדברי

יחזקאל לפרשם, וי"ל דהי' בחינה מסויימת של גילוי אליהו שבזכותו נתבררו לו פסוקי יחזקאל.

וי"ל דכל כח זה של אליהו שייכא לענין הפרשה שהוא חלוקת א"י דכ"א מקבל חלקו בתורה שבע"פ ואליהו הוא זה שמסייע לכל יהודי לקבל חלקו בתורה.

הזכרת אליהו הנביא במוצ"ש

כתב הטור או"ח רצ"ה רגילים להזכיר אליהו הנביא במוצ"ש. ופי' בשם בעל המנהיג הטעם לפי שהוא עתיד לבשר על הגאולה ואיתא בעירובין מג: שאין אליהו בא לא בערבי שבתות ולא בערבי ימים טובים מפני הטורח וממוצאי שבת והלאה הוא זמן ביאתו וע"כ אנו מתפללים דכיון דעבר שבת ויוכל לבוא שיבא ויבשרנו. ובאבודרהם סדר מוצאי שבת כתב טעם זה בשם אבן הירחי וקשה לו לזה הטעם למה אין מזכירין גם כן במוצאי ימים טובים, ותי' שדין יום טוב הוא יום אחד ואנו עושים שני ימים והואיל ונדחה נדחה. אבל לא נידחה"ל לאבודרהם טעם זה, ולכ"כ דהנכון כיון דאמרינן בשבת בפרק כל כתבי הקדש דשמירת שבת מסוגל לגאולה ע"כ אנו אומרים להקב"ה הרי שמרנו את השבת כמו שצוינתנו מעתה שלח לנו את אליהו הנביא. וגם הטע' שתקנו לומר אליהו הנביא בהבדלה לפי שההבדלה הוא סימן להבדיל בין קדש לחול וכמו כן אליהו כשיבא יבדיל בין כשרים שבישראל לפסולים שבהם שנאמר כי הוא כאש מצרף וכבורית מכבסים. ובמהרי"ל הל' שבת הובא בא"ר או"ח סי' רצ"ה הביא עוד טעם דבכל מוצ"ש נכנס אליהו לגן עדן וישב תחת עץ החיים וכותב זכותם של ישראל שומרי שבת.

עוד הביא שם האבודרהם כל הפיוט של אליהו הנביא אליהו התשבי וביארו באריכות גדול, ונר' מדבריו שהפיוט הי' אומר הש"ץ בבית הכנסת אחר שהבדיל והקהל הי' עונה את הפזמון אליהו הנביא כשלאחר מכן שב הש"ץ ואומר את הפזמון והקהל אחרינו. ומה שכופלים אליהו הנביא ג"פ זה לחזק הענין. ולנתבאר לעיל בשם החיד"א בשם גליון דתרי אליהו הו', ולנתבאר בדבריו ובדברי מרן החת"ס דיש כמה בחינות בגילוי אליהו, י"ל דלזה מדגישין ג"פ אליהו הנביא שאנו רוצים שיתגלה בכל בחינותיו דרק אז יוכל לבשרינו על הגאולה ולהמשיך לנו המסורת של תורה שבע"פ.

וכתב האבודרהם דמחבר הפיוט נקט דפנחס זה אליהו דבבית הראשון כתוב איש אשר קנא לשם האל [-בעת חטא זמרי עם כזבי בתר צור] איש בשר שלום על יד יקותיאל [-משה רבינו, שאמר הקב"ה למשה הנני נותן לו את בריתי שלום]

ועד"ז תי' החת"ס מ"ט לא מתפללים במוצאי יום טוב על אלי' דלכ' ק' דהרי גם ביום טוב איכא אי' תחומין דאורייתא כמבואר בפר"ח וכמו שכתב בפר"מ הנ"ל, וי"ל דהא בנהרו' וימים ליכא משום תחומין דאורייתא להרמב"ם כנ"ל וכיון שהנחנו ששביבת גופו של אלי' בג"ע התחתון ונהר יוצא מעדן והיא לד' ראשים וכל הנחלים הולכים אל הים ומהים אל הנהרות נחלי מים א"כ יכול אלי' לבוא בשבת ויו"ט ביאורים של מים, אלא הש"ס עסיק ובא בביאת אליהו למקום לשכת הגזית בירושלים כמ"ש הריטב"א דלאו לב"ד הגדול ממש קאמר אלא למקום לשכת הגזית ובירושלים מיום שסתם חזקי' מי גיחון אין שם נהר אלא מי שילוח ועין עיטם שאינם נמשכים מהים כנהרות הגדולות אלא מי קיבוץ מההרים וכן אפשר בסורי' ונהרדעא, ע"כ קשה להו איך אתא בשבת ואין לומר בביאתו יפתח סתימת חזקיהו את מי גיחון כאשר יהי' באמת לעתיד לבוא דבשבת א"א דהוה משום בנין כחופר גומא ואך למ"ש תוס' בשבת צ"ה ע"א ד"ה והרודה דלמאן דאית לי' מתוך ואית לי' מותר לגבן ביום טוב לא נאסר בנין ביי"ט אלא מדרבנן משום עובדא דחול שפיר יכול לבוא ביום טוב ע"ד הנ"ל ומשו"ה לא נהיגי' להזכיר במיו"ט אלא במש"ק. עכ"ד מרן החת"ס.

הנה לדבריו א"ש מה שמעולם לא נשאל לפשוט השאלות שנשאלו בתיק"ו דזה יכול להיות רק אם בא בהתלבשות בגוף דאז יוכל לברר הלכה למעשה, וכן למאי דכ' הגרי"ז דיש אתו מסורת התורה דזה רק בהיותו חי בגוף כאחד מחכמי ישראל.

ומ"מ י"ל דגם בהיותו כמלאך יכול להשפיע בהירות בדברים סתומים בתורה כיון שהוא זה יסוד כח תורה שבע"פ המברר עומק הדברים, ויתכן שיהי' בחינה של גילוי אליהו גם בלי שיראה אותו רק בתוך הרגשת הלב, ובזה יל"פ ד' הגמ' מנחות מה. שאמר ריו"ח על ב' פסוקים שאליהו עתיד לפרשה ורב אשי ורבינא זכו לפרש אותה, והרי אמר ריו"ח שרק אליהו יכול לפרשה, ונראה דאחרי שגילה ריו"ח דבעינן לכוחו של אליהו עמלו האמוראים על פסוקים אלו ונתברר להם הפי' ע"י בחינה מסויימת של גילוי אליהו, וזה"פ בד' הרשב"א שריו"ח לא התכוון לאליהו של לע"ל רק אליהו שמגיע לבית המדרש גם בגלות, ורק כשכתוב תיק"ו אז בעינן דוקא גילוי אליהו בכל בחינותיו ובהתלבשות בגוף, אבל הקושי בפסוקי יחזקאל סגי באיזה בחינה של גילוי אליהו ולזה בעי' אליהו כיון שיש בזה תורה מחודשת, ובזה י"ל מש"כ שם בסוף הגמ' דחנני' בן חזקי' לקח אתו ג' מאות גרבי שמן ועליי' ועמל רבות על פסוקי

לא תנאף כנגד לא יהי' לך. אבל במדינית אמר ושם האשה המכה כי שם האשה לכד הכה בהסרת הה"א מן אש"ה אבל על שם מדינית ל"ש הכאה ולכ"כ המדינית אחר ההכאה.

פנחס-אליהו החזיר להם שמות אלו

ובספר נפלאות חדשות [מחותן וידיד של הגר"א] פ' פנחס הביא דברי הכלי יקר הנ"ל ופי' לפ"ז ענינו של אליהו דע"י מעשה שלו החזיר שם י"ה ושם א"ל למקומו ולכן מיד אח"כ שם הקב"ה יוד וה"א בכל משפחה מישראל וזה"פ בפסוק והיתה לו ולזרעו אחריו וגו' תחת אשר קנא "לאלה-יו", שיש בו אותיות י-ה וא-ל דפנחס גרם להחזיר אותיות אלו למקומם, ולזה נקרא פנחס אליהו דיש בו אותיות א-ל וי-ה, ובזה מיושב מה שלקח יעקב משכון מאליהו הנביא אות וי"ו וכמ"ש בבית האחרון של הפיוט הנה אנכי שולח לכם את "אליהו" הנביא בלי וי"ו, וק' למה דוקא וי"ו, ולהנ"ל א"ש כיון דא-ל וי-ה הרי החזיר לכלל ישראל במעשה דפנחס א"כ זה שלו וא"א לקחת ממנו.

עכ"פ לפ"ז א"ש מש"כ בפיוט איש אשר קנא לשם הא-ל שהוא הי' זה שהחזיר שם א"ל למקומו.

א"ל ענינו חזק ותוקף

וביתר עומק לבאר מה המשמעות בשם א"ל שנמצא בשם ישראל, יש להקדים מה שיל"ע האם שם זה מורה על מדת הדין או מדת הרחמים ונר' שיש בזה סתירות ברש"י. דבפ' כי תשא אצל הי"ג מדות כתוב ה' ה' א-ל רחום ותנון [שמות לד ו] וברש"י שם אחרי שפי' דה' ה' הוא מדת הרחמים כתב "אל - אף זו מדת רחמים, וכן הוא אומר (תהלים כב ב) אלי אלי למה עזבתני, ואין לומר למדת הדין למה עזבתני" מצד שני מצינו ברש"י פ' ויצא [בראשית לא פסוק כט] במה שאמר בלעם יש לאל ידי לעשות עמכם רע פירש"י - "יש כח וחיל בידי לעשות עמכם רע. וכל אל שהוא לשון קדש על שם עזוז ורוב אונים הוא" היינו א-ל שהוא שם קודש", וכן בשירת הים כ' מי כמכה באלים ה' [שמות טו יא] ופירש"י באלים - בחזקים, כמו (יחזקאל יז יג) ואת אילי הארץ לקח, (תהלים כב כ) אילותי לעזרתי חושה".

ועמד בזה הט"ז בדברי דוד בפ' כי תשא ותי' וצ"ל דס"ל ד'אלי מורה על תוקף גדול, וזה שייך הן לתוקף רחמים גמורים טפי משם בן ד', הן לתוקף מדת הדין, וכאן הוא מורה על תוקף רחמים כיון שהוא דרך תפלה וכתב באמת בשם המקובלים ד'אלי הוא רחמים גמורים. ויש להסמיק לזה מה שמצד אחד כתוב וא"ל זעם בכל יום [תהילים ז י"ב] מצד שני כתוב חסד א"ל כל היום [שם נ"ב

איש [אשר] גש [נגיש לקנא קנאת ה'] ויכפר על בני ישראל. [אולם בסדר היום דיש עוד לפרש דקנא לשם הקל קאי במש"כ בסדר מלכים א' י"ט י' שאמר אליהו בזמן אחאב "קנא קנאתי לה' אלהי צבאות פי עזבו כריתך פני ישראל וגו' [הפטרות פנחס] ומש"כ "גש" קאי על מה שעשה בגלגל ונא' [שם י"ח ל"ו] ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו וגו' [הפטרות כי תשא] והגשה זו כיפרה על בני" שחזרו לעבוד את ה' ומשכו ידיהם מע"ז]

והנה מבנה הפיוט הוא שבעה בתים בכל אחד שלש צלעות לפי סדר א-ב-אחר התיבה איש הפותחת בכל צלע [וכ"ז עד אות שי"ן אח"כ יש שני בתים ד' צלעות בכל כאחד כאשר כל צלע פותחת באות ת' ללא התיבה איש ובסוף כתוב אשרי מי שראה פניו בחלום וכו' ככתוב הנה אנכי שולח לכם וכו'] וצ"ב במה נתיחד אליהו להיות נקרא איש. עוד צ"ב למה נקרא כאן משה רבינו יקותיאל, ובמעשה דפנחס לא מצינו רמז שמשה יהי' נקרא כן. וכן צ"ב מש"כ קנא לשם "הא-ל" למה נקט שם זה דוקא, וכמובן שאי"ז רק מחמת התאמת הפיוט גרידא. ובליקוט על זמירות למוצ"ש הביא בשם ספר ראשי בשמים כ' מה שהשם א-ל פועל בכל יום עשה פנחס במקום הקב"ה, והביאור ע"פ המלבי"ם סו"פ בלק ובפ' פינחס, ואדמורי בעלזא, בביאור מה שהצליח בלעם להכשיל את ישראל בזנות דלא הי' להם בימים אלו כח ההתגברות על יצה"ר, דעיקר מה שהקב"ה זועם בכל יום זה כדי שיהי' כח ליהודי להרגיז יצר טוב על יצה"ר שלא יכשל בחטא, אבל בימים אלו שהקב"ה לא כעס, לא הי' להם כח זה. וזה"פ בקנאו את קנאתי ופירש"י בקצפו את הקצף שהי' לי לקצוף שכעס של פנחס השלים אותו זעם של הקב"ה וממילא כבר הי' להם כח להתגבר, וא"ש דברי הפייטן איש אשר קנא לשם הא-ל היינו במקום א-ל זועם בכל יום.

כלל ישראל איבדו שם י"ה ושם א"ל

ושמעתי מפי הג"ר ישראל דוד שלזינגר שליט"א לפרש ע"פ מש"כ בעל הכלי יקר בספרו שפתי דעת על פ' פנחס מאמר רע"א, דהנה ישראל נכשלו גם בע"ז וגם בזנות, וע"י זנות מסתלק שם י"ה מן האיש והאשה ונשאר אש, וע"ז גורם סילוק שם א-ל מישראל כמ"ש לא יהי' לך אלהי"ם אחרים ואל היינו אלהים אך שאל לשון יחיד ואלהים לשון אדנות בלשון רבים כמו כי אלהים קדושים ואע"פ שחז"ל דרשו א-ל מדת הרחמים הוא מפרש כעת כפשוטו. ובזה פי' השינוי מש"כ ושם איש ישראל המכה שכ' המכה אחר שניהם להורות שע"י הזימה הוכה שם אי"ש ע"י סילוק יו"ד מן איש, וישאר אש, וע"י ע"ז שעבדו הוכה שם ישראל בסילוק שם א"ל מישראל. כי שם א"ל הכלול בישראל מנע את בלעם מלקלל שנא' מה אקב לא קה אל, ומש"כ בפ' עריות כי את כל התועבת האל היינו לפי שעריות מביא לידי ע"ז חילול שם א"ל כי

ג]. דעיקר הנקודה הוא החוזק והתוקף. [וע"ע רד"ק תהילים לו פסוק ז עה"פ צדקתך כהררי אל. פי' ההרים הגבוהים. וכן מנהג הלשון, כשרוצה להגדיל הדבר סומך אותו אל האל, כמו: עיר גדולה לאלהים (יונה ג, ג), ותהי לחרדת אלהים (ש"א יד, טו), מאפליה (ירמיה ב, לא), שלהבתיה (שה"ש ח, ו), וענפיה ארוזי אל (מזמור פ, יא)].

[ובאמת מצינו בסידור הרבה פעמים שנקטינן שם א-ל כמו בישתבח האל המלך וגו' אתה א"ל, א"ל מלך גדול וכו' א"ל ברוך גדול דעה וגו' את שם הא"ל וכו' לא"ל ברוך וכו' כי א"ל פועל ישועות אתה וגו' הא"ל הנפרע לנו וגו' ורוממו לא"ל, הא"ל הגדול הגבור והנורא א"ל עליז וכו' הא"ל הקדוש כי א"ל טוב וסלה כי א"ל גואל חזק וכו' כי א"ל מלך רופא וגו' הא"ל הטוב ועוד רבות ובוודאי יש דברים עמוקים מתי נקטו שם זה]

התוקף של ישראל לעומת התוקף של ישמעאל

והנה עי' לעיל בפ' בלק "וישא משלו ויאמר אי מי יחיה משמו אל" [כד כג] היינו שיש כאן פחד גדול ממי ששם הקב"ה בשמו ענין "אל" וברכינו בחיי הביא ד' פרקי דרבי אליעזר פרק ל' "אוי מי יחיה משמו אל", על ישמעאל, שהרי בני קין מזרעו של ישמעאל הם. ומה שאמר: "כי אם יהיה לבער קין", כלומר כי אם יהיה קין לבער אש, ומה שנקרא זרע ישמעאל קין, על שם שישבו באחוזת קין, וכן הוא אומר: (שופטים ד, יא) "וחבר הקיני נפרד מקיין", והלא כל בני קין נכרתו במי המבול, אלא על שם שישבו באחוזת קין נקראו בני קין, וישיבתן מלכות אשור. אמר בלעם: מכל שבעים לשון שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו לא שם שמו אלא לישראל ולישמעאל, שנאמר: (בראשית טז, יא) "וקראת שמו ישמעאל", וכיון שהשוה הקדוש ברוך הוא שמו של ישמעאל לשמו של ישראל, "אוי מי יחיה משמו אל", אוי מי יחיה בימיו" ע"כ ד' פרקי דר"א. [וכתב שם הרד"ל אות עט דהענין כי אחיזת ישמעאל בזכות אברהם איש חסד שהוא בשם אל, ולכן הזהירו אברהם שיחזיק עכ"פ בגמילות חסדים של הכנסת אורחים, כי אז יהיה מקום לחול עליו הברכה מסטרא דחסד לאברהם וכן כתבו סופרי הארץ, שעוד היום בני ישמעאל מחזיקים במדה זו הכנסת אורחים, ואף מן הערביים השודדים כתבו שבכ"ז החזיקו לקדם האורח הבא לאהליהם בצל קורתם בלחם ומים].

ומהר"ל בנצח ישראל פרק י' הביא דברי ירושלמי דתענית (פ"ב ה"ו), ריש לקיש בשם רבי ינאי אמר, שתף הקדוש ברוך הוא שמו בישראל. למה הדבר דומה, למלך שהיה לו מפתח פלטרין קטנה, אמר אם אני אניח המפתח כמו שהיא, הרי היא אבודה, אלא הרי אני קובע בה שלשלת, שאם תהיה אבודה, תהיה השלשלת מונח עלי. כך אמר הקדוש ברוך הוא, אם אני מניח את בני ישראל הרי הם אבודים בין האומות. אלא הרי אני משתף שמי הגדול בהם, מה טעם, "וישמע הכנעני ויושבי הארץ ונסבו עלינו והכריתו את שמינו מן הארץ

ומה תעשה לשמך הגדול" (ר' יהושע ז, ט), שהוא משותף בנו, ע"כ ירושלמי. וביאר מהר"ל דמה ששתף השם יתברך שמו בהם, הוא השלשלת המחבר אותם אל השם יתברך, שלא יהיו נאבדים בין האומות, והם דביקים בו, כדכתיב (דברים ד, ד) "ואתם הדבקים בה' אלקיכם וגו'". ואינו דומה ל"ישמעאל", שאף כי גם אצלו שם "אל", אינו דומה לשם "ישראל", כי נקרא "ישמעאל" שהשם שמע תפילת הגר (בראשית טז, יא). אבל אצל "ישראל", לשון "אל" מורה שיש בהם ענין אלקי, שהרי בשביל זה נקרא יעקב בשם "ישראל" - "שרית עם אלקים ועם אנשים" (בראשית לב, כט). ואם כן שם "ישראל" רוצה לומר שהיה ביעקב ענין אלקי על שם "שרית עם אלקים ותוכל", ולפיכך נקרא זהו 'שתף שמו בשמם'. ולכך אמר הכתוב (יהושע ז, ט) "והכריתו את שמינו מן הארץ ומה תעשה לשמך הגדול", כי מאחר ששתף השם בשמם, אם כן אם יכריתו אותם מן הארץ "ומה תעשה לשמך הגדול", שדבר זה מגיע אל שמו. ע"כ דבריו. הרי דהבדל ישראל וישמעאל דלישמעאל אין בעצמותו ענין אלהי רק שהקב"ה שמע לו אבל ישראל יש בעצמותו ענין אלהי ולכן דבוקים להקב"ה.

ולפ"ז י"ל דבאמת יש לישמעאל תוקף גדול ולכן כל האומות מפחדים ממנו, אולם לכלל ישראל יש תוקף עוד יותר גדול, דלישמעאל הוא רק ענין חיצוני שהקב"ה שומע לקולו אבל אין בעצמותו ענין אלקי, אבל לישראל כיון שהקב"ה קרא ליעקב עצמו א"ל וישראל מורה על מה ששרית עם אלהים ותוכל, א"כ יש מצד עצמותם חוזק ותוקף גדול ואין להם לפחד מישמעאל.

אבל יתכן דכ"ז אם ישראל מתנהגים במדת ישראל ומתגברים בתוקף גדול על היצה"ר שלהם אז מקבלים בעצמם כח אלהי ואף אחד לא יכול להם, אבל אם לא מנצלים כח ההתגברות שוב יש לפחד מכח של ישמעאל.

והנה הפחד מישמעאל הבאנו מרד"ל מצד אחיזתו באברהם איש חסד שהוא בשם קל, אולם י"ל חסד שבא בלי שום תוקף והתגברות על היצר אין בזה עיקר המעלה דמדת החסד, כדחזינן דהתורה הפליאה מדת החסד של אברהם רק בפ' וירא כיון שהי' צריך להתגבר על חליו, דרק אז יש כח כי שרית עם אלקים ותוכל. ושם קל עיקרו הוא התוקף והחוזק. וא"כ אם כלל ישראל יתחזקו במדת החסד תוך התגברות על היצר יהי' בזה תוקף נגד מדת ישמעאל.

עכ"פ לפי הנתבאר במהות כח א"ל, א"ש מה שכתוב בפיוט שפנחס קנא לשם הא-ל דכיון שעשה המעשה לו מתוך תוקף וחוזק גדול והתגברות על היצר ממילא

כלל ישראל מבין האומות ולכן צריך שיהיה בשמו ג"כ שם א"ל.

תועלת מתנות זרוע לחיים וקיבה

הנני נותן לו את בריתי שלום: [שם]

ובקידושין ס"ו: רמזו בזה גם מה שניתן לו זרוע לחיים וקיבה, וצ"ע מה ענין ג' מתנות אלה להבטחת השלום, וכבר העיר בזה בחת"ס. ונכדו הג"ר יוסף נחמי' קורניצר זצ"ל בחידושו עה"ת פי' ²⁰ ע"ד צחות, דהנה בגמ' פסחים מ"ט: דאילו לא היינו צריכים את ע"ה למו"מ היו הורגין אותנו, ופי' דהנה שנאת ע"ה לת"ח בא מחמת קנאה, ואע"ג דאיהו לא חזי מזלי' חזי דמדרגת הת"ח נשגב ממנו פי אלף, ורק בזאת יתקרה דעתו קצת דהרי הת"ח אין להם כ"כ פרנסה והם צריכים לו לפרנסה, וא"כ בזה הוא גם מרגיש כגבר בגוברין, ובוזה נתקרה דעתו קצת.

תועלת קבלת מתנות מבעלי בתים

עוד פי' דברי הגמ' דהנה מספרים על הג"ר שאול מאמסטרדם זצ"ל שמימיו לא קיבל מתנות מבעלי בתים, אך בסוף ימיו התחיל לקבל, ושאלו בנו מה זה אבי ששנית מנהגך, וענה כי זה לא כבר הוכחתי לאיזה עשיר על איזה עוולה, והאיש הזה כועס עלי מאד עד שנודמנתי לפונדק אחד כמעט עמד עלי להורגני, ולכן אמרתי לנפשי דלא טוב מה שאני לא לוקח מתנות דע"ז כשיכעס אחד עלי לא ימצא מקום לנקום ממני רק אם יפגע בנפשות, אבל אילו הייתי לוקח מתנות מבעלי בתים, כאשר יחר אף א' מבעלי בתים עלי ימצא מקום לנקום ממני ע"י שלא יתן לי מתנות, דכסבור שאני מצטער מזה שאני לא מקבל מתנה ממנו, ואז נפשי הצלתי, וזה"פ בגמ' פסחים דרק ע"י שאנו צריכים להם למו"מ היינו שצריכים למתנות מהם ממילא אין הורגין אותנו.

ובזה א"ש דניתן לאהרן כ"ד מתנות מיד אחר פ' קרח דע"ז לא יתקנאו בו כ"כ בחשבם שלכה"פ הוא צריך להם, ועוד שאם יכעסו עליו לא ינקמו בו רק במנעם ממנו מתנותיו. וה"נ כאשר הראה פנחס קנאותו אז עלול הוא להמשיך על עצמו כעס ושנאת העם עד להשחית חלילה, ולכן ניתן לו ג' מתנות וזכה ניצל נפשו ויזכה להבטחת שלום. ומסיים ר' יוסף נחמי' "והמבין יבין והנסיון מעיד שיש איזה אמיתות בדברים הללו".

השפיע על כלל ישראל חסד וכפרה בכח גדול בבחינת א"ל. ולפ"ז יש ליישב מה שנקט הפייטן שם יקותיאל שקיווה ישראל לא-ל בימיו [מגילה יג.] שמשו רבינו הכניס והשריש בכלל ישראל את הקיווי למדה זו של א"ל ולהיות דבוק בה ומושרש בה, וזה גופא נתן כח לפנחס לעשות המעשה הגדול אשר עשה.

מה שנקרא אליהו בפיוט בשם אי"ש

ומה שנקרא אליהו בשם אי"ש בכל הפיוט יל"פ ע"פ מש"כ בדרשות חת"ס [דרוש לשבה"ג ולה]. בהא דאמרי' בגמ' ברכות ו: בשעה שהקדוש ברוך הוא בא בבית הכנסת ולא מצא בה עשרה - מיד הוא כועס, שנאמר: מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה. וכ' החת"ס הרמז דהנה כל איש ישראל מושרש מאבינו יעקב ע"ה שקראו הקב"ה א-ל [בראשית לג כ], והוא חסד כידוע, וכשנכנסים עשרה מישראל להתפלל הרי עשרה פעמים א-ל בגימ' ש"י ובצירוף שכינתא קדישא הרי אי"ש, אמנם אם אחד חסר יהי' רק ט' פעמים קל בגי' רע"ט ואם תצרף יחידו של עולם הרי ר"פ, כמס' פ"ר דיני מנצפ"ך ר"ל לכן מיד כועס ושורה שם מדת הדין, וזהו מדוע באתי ואין אי"ש מספר אי"ש, ומבואר דצירופי שם א"ל פעמים מביא כעס ופעמים מביא טובה, ולהנ"ל א"ש, דאל יש בו תוקף פעמים לדין ופעמים לרחמים. ושם אי"ש מורה על צירופי א"ל לטובה, וא"ש דאליהו נקרא איש כיון דהוא התחזק במדת א"ל להוריד השפעה ותוקף גדול של חסד וכפרה, וכולו מושרש בשם "אל" שהחזיר לכלל ישראל ויש להוסיף לד' החת"ס דז' פעמים אל בגי' גבורה וח' פעמים אל בגי' אברהם שרק ע"י הגבורה וההתעצמות נגד היצה"ר אז זוכים למדת החסד של אברהם אבינו.

וא"ש מש"כ לקמן כ"ו נ"ג **לְאֵלֶּהָ תַחֲלַק הָאָרֶץ בְּנִחְלָה בְּמִסְפָּר שְׁמוֹתָ** [ובמסורה הובא עוד פעם אחת בתורה בפ' ויצא **וַיֵּצֵא לְבָן וְגו' וְלִבְנֵי מִה אֶעֱשֶׂה לְאֵלֶּהָ הַיּוֹם אוּ לְבְנֵיהֶן אֲשֶׁר יֵלְדוּ**] [בראשית לא מג]] עפ"מ **ש"כ באבן עזרא** סו"פ אחרי מות ויקרא י"ח כ"ז [במש"כ שם **כי כל אשר עשו מכל התועבות "האל" "האל עם האלה שוה, כמו ההם ההמה,** א"כ י"ל דמ"ש כאן לאלה תחלק הארץ היינו דרק לאלה שיש בהם הכח והתוקף של מדת א"ל יהי' להם חלק בארץ, וזה הוחזר לכלל ישראל ע"י פנחס.

ע"כ מדברי הג"ר ישראל דוד שלזינגר שליט"א.

ויש להוסיף דלד' הירושלמי שהובא במהר"ל שם א-ל" הנמצא בישראל"ל הוא זה שמבטיח שכלל ישראל לא יהיו נאבדים בין האומות, ואליהו הוא זה שמחזיר את

²⁰ מהגרמ"י רייזמן שליט"א.

אולם השפ"א פי' דזה הי' גופא קו' הגמ' שם ולא נתבאר היטב תי' הגמ' לפ"ז. ובמושב זקנים כאן ביאר דלמ"ד דכבר נתכהן ההבטחה הי' שלא יפגם מחמת שהרג את הנפש. ובדעת זקנים כ' דבאמת הי' כבר משוח מלחמה משבעת ימי המילואים כמבואר בזבחים קב. וכאן נתחדש שיהי' כהן לכל דבר.

וכ"ז נפק"מ לקושיות הראשונים כאן דאיך טימא עצמו זמרי בהריגת זמרי ואף דהי' נס לבסוף שלא מת עד אח"כ כמבואר בתרגום יונתן סו"פ בלק מ"מ איך הותר לו לסמוך על הנס, ועוד יק' דכהן שהרג את הנפש שוב פסול לעבודה, ובאמת בפנים יפות סו"פ בלק כ' דזה גופא הי' הטעם שלא עשה כן משה כיון דהי' כה"ג כמבואר בזבחים שם, ²³ והנה אי עדיין לא נתכהן פנחס א"ש וכן תי' בפי' הרא"ש ובדעת זקנים כאן, ²⁴ אבל למ"ד דכבר נתכהן צ"ע איך הותר לו להטמאות למת, ולמה לא נפסל לעבודה, ולענין הקו' דטומאת מת תי' הרא"ש דהי' רק גוסס והק' האחרונים מנזיר מג. דאסור להכנס לאהל גוסס, ובמאירי יבמות סא. דבמקום חילול ה' ליכא לאו של טומאה, ועד"ז כ' בזה"ק ריד. לענין הפגם של רציחה דבעלמא רציחה הוי פגם גדול לכהן אבל בפנחס שעשה כאן לקנא לש"ש לא נפגם וכ"כ במושב זקנים לבעלי התוס' ובחזקוני דזה גופא הי' כאן ההבטחה על הכהונה שלא יפגם מחמת הרציחה, [עוד תי' במושב זקנים בשם ר"י מפאריש דכיון דהי' בו דין מיתה גברא קטילא קטיל] ובפנים יפות הנ"ל כ' דזה הי' טעם משה רבינו דסבר דכיון דאיך חיוב להרגו הו"ל גדר רשות ואין להטמאות, או דסבר דכיון שהוא כה"ג ופנחס כהן הדיוט עדיף שפנחס יעשה אותו. ²⁵

הי' מפניחוס, ונר' דבעצם הי' צריך להיות שכהנים גדולים יהיו רק מפניחוס רק דבהמשך בית שני הי' נקנה בכסף ובאמת לא הוציאו שנתן. ²³ ומזה נר' דנקט דהי' אצל משה איסור להטמאות למת וק' ממה שטימא עצמו לעצמות יוסף וצ"ל דאחרי מ"ת שוב לא התעסק בו, ובס' חבצלת השרון פ' במדבר כ' עפ"י ד' הראב"ד תמיד כח. דמשה לא הי' כהן גמור דהרי לא הי' יכול לראות נגעים וכ' בזבחים קב. הטעם דאהרן ובניו כ' בפרשה, ולכן הי' דינו כלוי לשמור את המקדש, וי"ל בביאור גדר הדבר דלא הי' לו רק קדושת כהונה ולא הי' ממשפחת כהונה ואיסור טומאה תלוי במשפחת כהונה ולכן הוכשר רק לעבודה ולאכילת קדשים, ולענין פניחוס ית' לקמן להיפך דעד שלא נתכהן הי' רק ממשפחת כהונה בלי קדו' כהונה ולפי"ז רק פנחס הי' לו איסור טומאה ולא משה.

²⁴ וצ"ע דנקט כצד א' בגמ' עור ק' דבהמשך הק' דמ"מ הרי אביו כהן ואיך נטמא וע"ז תי' דנשאר גוסס והרי כבר נקט דעדיין לא נתכהן, וכ' בחבצלת השרון דס"ל לרא"ש דהנדרן בגמ' הוא רק לענין קדושת כהונה לאכול קדשים וכדו' דלזה יתכן דצריך להיות נולד לכהן קדוש, אבל טומאת מת תלוי במי שהוא משפחת כהונה ולכן הוצרך לתרוץ מצד גוסס.

²⁵ וכבר חקרנו בפ' קרח בגדרו של פנחס לענין אכילת תרומה וקדשים לפני שנכהן דד' המשך חכמה לעיל י"ח י"א דהי' מותר לאכול מדין בת כהן אולם הכלי חמדה סוף במדבר בקונו' מיד ולדורות סקו' חילק בין חטא ואשם דלא הי' אוכל ושירי מנחות שהי' יכול לאכול והחזו"א אה"ע קמ"ח לקידושין דף ל"ו פשיטא לי' דרק בנות נטפלות ולא בנים.

גדר הכהונה שניתן לפנחס

והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם וגו' [שם י"ג]

וצ"ע דמ' דלולא מעשה זה לא נתקיימה כהונתו לעולם, והרי ניתנה כהונה לאהרן ולבניו וכבר נמשחו כולם בשמן המשחה וא"כ כל הכהנים שיולידו הם בכלל הכהנים ועמד בזה רש"י וכ' "שאע"פ שכבר ניתנה כהונה לזרעו של אהרן, לא ניתנה אלא לאהרן ולבניו שנמשחו עמו, ולתולדותיהן שיולידו אחר המשחתו, אבל פנחס שנולד קודם לכן לא נמשח ולא בא לכלל כהונה עד כאן וכן שנינו בזבחים קא: לא נתכהן פניחוס עד שהרגו לזמרי."

אולם למעייץ בסוגיא בזבחים שם יר' דנחלקו בזה תנאי, דרבי יהודה ור"ש סברי דפנחס כבר נתכהן מתחלה דלזה הוכיחו דשעיר ר"ח מפני טומאה נשרפה דאי נימא כרבי נחמי' דמפני אנינות נשרפה הלא פנחס הי' עמהן, ור' נחמי' תי' דלא נתכהן עד שהרגו לזמרי, עוד מבואר שם שיטה שלישית בד' רבי נחמי' דגם עכשיו לא נתכהן רק עד אחרי ימי יהושע ששם שלום בין השבטים ובגמ' שם פריך על שיטה ג' ממ"ש כאן והיתה לו ולזרעו אחריו, מ' דעכשיו נתכהן ולא אח"כ ומשני דזה רק לברכה שיהי' כן ולא שיהי' דוקא עכשיו, ופי' בתוס' ד"ה הוא דאף דכבר גילה ה' דעתו שיהי' כהן מיד, שמא לא נתרצו לו כל ישראל באותה שעה מפני שהרג נשיא שבט מישראל עד ששם שלום בין השבטים ואז הליבישוהו ומשחוהו וחנכוהו. ²¹ אולם לא נתפרש בגמ' לד' ר"י ור"ש מה הי' ענין הברכה כאן הרי כבר הי' כהן, ובמהרש"א כ' דההבטחה כאן הי' על כהונה גדולה, וכמ"ש התוס' שם בד"ה ואיך שכן מצינו בדברי הימים [א' ה'] שלא הי' כהנים גדולים אלא מפנחס ובספרי מפיק ל' מאת בריתי שלום שעמדו ממנו פ' כהנים בבית ראשון ושלוש מאות בבית שני וכולם נמנו בספרי. ²²

²¹ וביאר הגר"י שם דזה דמיוני כה"ג צריך ב"ד של שבעים ואחד היינו בשביל המשיחה דצריך ריצוי של כלל ישראל והב"ד הם השלוחים ולכן הי' צריך כאן ריצוי, אלא שק' דל"ל משיחה כלל הרי לדורות ליכא משיחה לכהנים וכלים כמבואר בשבועות טו: ותי' אחרונים ע"פ שו"ת חת"ס אר"ח תשובה ל"ז ד"ה וז"ל לענין כלי המקדש דמה דלדורות עבודתן מחנכתן וא"צ משיחה הוא משום דע"י העבודה נמשך קדושת שמן המשחה שהי' מתחלה גם על כלי זה, ומרמב"ן עה"ת ויקרא ח' ל"ה מבואר דכ"ה לענין כהנים, וא"כ א"ש דמה דכהנים א"צ משיחה שהם המשך מאהרן ובניו אבל פניחוס שלא נמשח אתם הי' צריך משיחה נפרדת. ועי' לקמן בהג"ה ביישוב קו' זו ע"פ השפ"א.

²² יש שרמזו במלת שלום בוי"ו קטיעה שזה יו"ד בגי' ש"פ נגד ש"פ כהנים גדולים שיצאו מפניחוס, ועי' יומא ט. דהיו בבית שני יותר משלש מאות כהנים גדולים צא מהן מ' שנה שמשם שמעון הצדיק ושמונים של יוחנן כהן גדול ובתוס' שם ד"ה ולא הי' דבספרי מבואר דבבית שני הי' רק שמונים או פ"א או פ"ב או פ"ג, ותי' דבספרי לא חשיב אלא הכהנים שיצאו מפניחוס, ועי' חזקוני כאן דרק כהנים דתחלת בית שני

ונתבשר לכהונת עולם, ע"כ וא"כ י"ל דמעתי נשאר גדר כהונה שלו ממוזג חסד ודין. ע"כ. וא"ש דפנחס הי' ג"כ גדר משוח מלחמה כמבואר בפ' מטות ובזבחים קב., דגדרו כהן בצירוף מדת הגבורה והדין.²⁷

וע"ע בשפ"א תרל"א לבאר מש"כ בדין הוא שיטול שכרו כי באמת הי' כבר כהן מקודם אך כי כהן הוא בחי' אהבה וחסד, וזה הי' בגדר מתנה מהקב"ה ולכן הי' לעולם, אבל פינחס זכה לזה בדין וג"כ לדורות ע"י שכיפר על בני", ומעשה זה הי' צריך להיות דוקא ע"י איש פשוט מתוך כלל ישראל להראות שגם כשכלל ישראל חוטאים יש מישהו מתוכם שאיכפ"ל, והכניס המעשה בתוך כלל ישראל, ולכן לא הי' נמשח מקודם, וגם שיזכה לכהונתו ע"פ דין וע"י שמתוך אהבה עשה דין בחוטאים עירב וחיבר החסד עם הדין וע"י בא לבחי' כהן וחסד גם ע"פ דין וכו' ע"ש באריכות.²⁸

הדגשת השם בקרא מורה על התיקון

ושם איש ישראל המכה אשר הכה את המדינית
זמרי בן סלוא וגו' [שם י"ד]

וצ"ב למה נזכר עכשיו להזכיר שמו מה שלא כתוב בסו"פ בלק, וכ"ה האור החיים הקדוש, ותי' דהקב"ה אינו רוצה לזלזל אפי' רשעים לפרסם מי הם בעלי דברים המתועבים, ומקושש יוכיח, וכן כאן לא נזכר בשעת מעשה רק אחרי שהזכיר שבחו של פנחס הזכיר שקנא גם באדם חשוב, ואח"כ כתב אור החיים הק' דמש"כ שם איש ישראל למדת שלא נעקר משורשו, דרק החלק הרע אשר נדבק בו מן המדינית זה מה שהוכה, הא למדת שיצא הפסידו מה שהפסיד בעבירה ונפרע ממנו העון בהכאתו של פינחס ומיתתו כפרתו ע"ש עוד. ויש להוסיף מש"א האמרי אמת²⁹ ע"פ מש"כ הזוה"ק לקמן לענין צלפחד דכיון שהוזכר שמו של צלפחד בידוע שנתכפר לו עוונו כן לאחר שנהרג זמרי נתכפר לו עוונו ולכן הוזכר שמו. והלב שמחה חידש כן גם לענין דתן ואבירים המוזכרים לקמן, אולם מאור החיים מ' דדתן

²⁷ ואמר הגרי"ז דבוודאי כשבירך פינחס על נשיאות כפים אמר אשר קדשנו בקדשתו של אהרן, וידידי הרב אהרן הכהן ארנטרוי שליט"א אמר דפשוט שהוא כן דאין לומר דכיון שנמשח לחדור ל"ש שיקבל קדושת אהרן דהרי גם בני אהרן נמשחו לחדור וכל זרע אהרן לא נולדו מאהרן רק מבני אהרן, דהרי לא הי' לאהרן ילדים אחרי משחתו ואעפ"כ זה נקרא קדשתו של אהרן וא"כ הי' אצל פינחס, דהרי אילו לא הי' מזרעו של אהרן לא הי' יכול לקבל כהונה גם בתור שכר.

²⁸ ובזה יש ליישב קו' הגרי"ז למ"ד שלא נתמנה לכה"ג רק אחרי ששם שלום בין השבטים דאו הי' ריצוי של כלל ישראל ול"ל ריצוי, ולד' שפ"א יל"פ לפי שכהונתו הי' בגדר אחר לא בגדר מתנה רק בגדר שנוטל בדין ובזכות עצמו ושיהי' כמו איש פשוט שבא מתוך כלל ישראל ושישאר מעשה זה בתוך כלל ישראל ולזה הי' צריך המינוי שלו הסכמת כל ישראל.

²⁹ ליקוטי יהודה.

והנה לצד שלא נתכהן עד שהרגו לזמרי ק' באמת למה לא נמשח ביחד עם אהרן, ותי' בגור ארי' שהי' עדיין קטן, אבל בקיצור מזרחי תי' דכיון דהי' גלוי לפניו ית' שיזכה בה בזכות עצמו במעשה הגדול הזה לא רצה למשוח אותו אז שהי' נראה כאילו קיבל כוחו רק ע"י אהרן. הנה בפשוטו נר' דאחרי שהוא כבר כהן הוא כמו כל כהן רגיל שנולד אחר שנמשח אהרן, ונמצא דאין בינו לשאר כהנים רק הבדל בזמן שהם היו כבר כהנים לפני זה והוא נעשה כהן רק עכשיו וא"כ לא הרויח כלום דאילו לא הי' עושה מעשה זה הי' נמשח עם אהרן ומאי נפק"מ אם כהונתו בזכות אהרן או בזכות עצמו.

כהונת פינחס מיזוג חסד ודין

והנראה בעז"ה בהקדם מה שאמר מוח"ז הג"ר יצחק צבי שרייבער זצ"ל בדרשא בברית מילה, נדפס בספרו שוקל וסופרן דדקדק מד' הרמב"ן דהי' זה סוג כהונה אחרת שכ' רמב"ן מש"כ "ברית" כהונת עולם, ו"את בריתי שלום" ולא כ' כהונת עולם כמ"ש באהרן [שמות כ"ט ט'] להורות שיתן לו ברית עם השלום הדבק בו, ובאהרן כ' לכבוד ולתפארת ולכן אמר אשר קנא לאלקיו והמשכיל יבין. וביאר מוח"ז דזה סוג כהונה אחרת, דסוג כהונה דאהרן הי' כהונת שלום אוהב שלום ורודף שלום אבל כהונת פנחס הוא אשר קנא לאלקיו במדת הדין וגם בזה ויכפר על בני", כי בעבודת ה' צריכין גם מדת החסד וגם מדת הדין והקנאות להכרית כל מריע וזה ענין שפנחס זה אליהו שאמר קנא קנאתי לה' ואליהו הוא מלאך הברית שהוא במסירות נפש להכרית כל מריע.
עכ"ד.²⁶

ונבאר דבריו יותר עפ"י ד' האגרא דכלה שהבאנו לעיל דכיון דפנחס הי' מסוגל להביא הגאולה במהרה בימינו, כי הוא המבשר לעשות שלום בעולם, וזהו דרגא דברית שלום, לכן הי' מוכרח לעשות הכנה לזה לקנאות קנאת הברית שלום, והי' גלוי לפני הקב"ה שמעשה זה הי' כרוך בהריגת נשיא שבט מישראל, ובזה צריך להיות מסטרא דגבורה דוקא, אבל מדת כהן הוא מסטרא דחסד, ולכן נשאר בסטרא דלוי שהוא סטרא דגבורה, כי הי' מוכן לעשות נקמה כדי שיבוא אח"כ ליטול שכרו להיות מלאך הברית, ולכן נקרא שמו פינחס מלא יו"ד בגימ' יצחק מדת הדין ואחרי שקיים המצוה נתלבשו בו נשמות נדב ואביהוא בני אהרן הכהנים מסטרא דחסד

²⁶ וסיים דבריו דרך הנימוק נקרא ע"ש אבי זקיננו שהי' ידוע במדותיו הנעימים במדת החסד אוהב שלום ורודף שלום ומ"מ במקום שהי' נוגע להעמיד הדת על תלה עמד בפרץ בכל כוחו, וע"כ נקוה שהרן הנמות יזכה ג"כ ללכת בדרך זו ע"כ דברי מוח"ז. והדברים ראויים למי שאמרם שגם הוא הי' מצד מאיר פנים לכאור"א ברוב אהבה וחבה, מאידך הי' מוחה ועומד בפרץ בכל ענין שהי' בזה שינוי ממסורת אבות.

פינחס שכבר ראה קבלת תורה שבע"פ, ופי' שם דזה"פ כאן ושם איש ישראל וגו' היינו שהקב"ה הראה לפינחס את המעשה שעשה עם מי הי' המלחמה שלו שאל יחשוב שהי' נואף גמור ואכמ"ל בכל זה. [נוכח הרחיב בזה הגרמ"י רייזמן שליט"א בשיעוריו בשנת תשע"ח]

בירור קדושת ישראל דוקא במנין זה

ראובן בכור ישראל חנוך משפחת החנכי וגו' נכ"ו ה'

וברש"י לפי שהיו השבטים מבזין אותם ואומרים מה אלו מתייחסין על שבטיהם סבורים שהם שלא שלטו באמותיהם וכו' לפיכך הטיל הקב"ה שמו עליהם ה"א מצד זה ויו"ד מצד זה וכו'.

וצ"ע דהו"ל לרמז כן כבר במנין הראשון אחרי שיצאו ממצרים, וכלי יקר ועוד תי' דאחרי שקלקלו בשיטים הי' מקום לאומות לומר דזה גילוי דכבר קלקלו במצרים, [ועוד דבמנין הראשון הי' בן שלומית בת דברי ועדות שבטלה מקצתה בטלה כולה] וע"ע במש"כ שפ"א תרמ"ג דעדות ל"ש רק כשיש פיקפוק ורק כאן כבר הי' פיקפוק ע"י החטא דבנות מואב אבל דור ראשון לא הי' שייך לנסיון זה, ועוד דלפני חטא פעור הי' כבר תערובות רע והפעור בירר אלו שלא שייכים לכלל ישראל כמו אבן השואבת ועכשיו הי' אפשר כבר להעיד עליהם, והגרמ"ק בדעת נוטה תי' דכאן נתפרשו לענין חלוקת הארץ והי' צריך לדעת מי הנוחל.

ולדברינו בתחלת הפרשה ע"פ שפ"א י"ל דבעצם כל פרשה זו הוא מכוחו של פנחס זה אליהו להבטיח להעלות כל הנשמות הנמוכות בכל עת ובכל מצב עד ביאת המשיח, ולכן בזכותו נקבע נקודת הקדושה בעצם שמות ישראל לא רק בגדר עדות בעלמא מה שהי' במצרים רק בגדר קביעות ומציאות שבכל מצב שכלל ישראל לא יגיעו במשך הדורות תמיד יהי' אפשר להחזירם לנקודת הקדושה ע"י ששם ה' חקוק בהם. ולנתב' לעיל עפ"י שפ"א דאליהו הוא שהעמיד קדו' הברית מילה שמכחה יזכו ליכנס לא"י וחתימת השם הוא גילוי קדו' הברית בוודאי א"ש דדוקא כאן הוצרך לקבוע קדו' הברית כדי שיכנסו לא"י.

לימוד זכות על קרח ועדתו

ובני אליאב נמואל וגו' הוא דתן ואבירם אשר הצו וגו' ובני קרח לא מתו [שם ט' - י"א]

כתב באור החיים הקדוש דעיקר מטרת הפרשה בזה הוא להגיד שהן היו הסבה למעשה קרח כי יחפוץ ה' לפרסם הרשעים שהם הסבה לרשע שנעשה ויתכן שגם קרח הם

ואבירם היו כולו רע ולכן הודגש בקרא להיפוך הוא דתן ואבירם וגו' אשר הצו דהם אשמים בכל מעשה קרח. [ומדברי הוזה"ק אין ראי' לדתן ואבירם דזה רק כשהקב"ה מדבר עם משה ומזכיר שם האיש, ובפרט שלא הי' צורך לומר המילים "כן בנות צלפחד דוברות" ולא כשהקב"ה מצווה אותו לכתוב בתורה – ידידי הרב יעקב יוסף לרנר שליט"א]

ולדברינו לעיל דיסוד פרשת פינחס הוא מה שפינחס זה אליהו מכין את כלל ישראל לתיקון ולקבלת חלקם בא"י ולגאולה, א"כ א"ש דדוקא בפרשה זו יהי' מודגש התיקון על זמרי ועל צלפחד, וכן הוזכר ובני קרח לא מתו דשם נרמז גם תיקון לקרח, ולאור החיים הק' מה שהודגש האשמה על דתן ואבירם הוא לסלק האשמה מקרח ועדתו דזהו יסוד של אליהו להחזיר את כולם לשורשם.

עוד יש להוסיף שאין לנו כלל השגה במעשהו של זמרי שהי' בו משורש נשמת רע"ק וכ"ד אלף שמתו הם מקביל לכ"ד אלף תלמידי רע"ק³⁰ וראה בכזבי שורש נשמת משיח, עי' בספר מי השילוח כאן, ועיקר האיסור לא הי' בתורה שבכתב רק בתורה שבע"פ ולכן התיר לעצמו לעבור על איסור זה לצורך תיקונים גדולים ועצומים, ולכן לא הי' אף אחד יכול למחות בו רק

³⁰ שורש הדבר גילו המקובלים [האריזל ותב' גם ברמ"ע מפאנו ובלקוטי שושנים מהר"ש מאוסטרופולין בס' הגילגולים פרק מ"ב כ' עקיב"א בן יוסף עם י"א אותיות בגי' זמרי בן סלוא, עוד כ' שם שרע"ק הי' ניצוץ וגילגול שמעון שהרג כ"ד אלף בשכם וכן במעשה שיטים שוב פגמו בזנות נפלו משבטו אותן הכ"ד אלף וניתקנו אח"כ בכ"ד אלף תלמידים שהיו לרע"ק. ובס' ליקוטי שושנים לר"ש אוסטרופוליא כ' דרע"ק הי' ניצוץ משכם בן חמור בסוד מי יתן לי ת"ח ואנשכנו כחמור, ושכם הי' כלול מב' קליפות משמרה ראשונה חמור נוער השני' כלבים צועקים [ברכות ג.] וחמ"ר ר"ת משמרה ראשונה חמר שכם"ר ר"ת משמרה שני' כלבים, וז"ש רע"ק ואנשכנו כחמור א"ל תלמידיו רבי אמור ככל"ב ומבואר בסדר הדורות ח"ב ערך רע"ק סק"א דכיון שמלו עצמם אנשי שכם ונהרגו על לא עול בכפם באו שוב בגילגול של כ"ד אלף שמתו במגיפה בעון שיטים, ולא גמרו את התיקון במיתה זו ולכן באו שוב בגילגול בתלמידי רע"ק, וכזבי בת צור גילגול דינה, ושוב נתגלגלה באשת טרוניסורפוס שבאה להכשיל את רע"ק ועמד בנסיון ולכן נשאה בהיתר ורע"ק מת על קד"ה לכפר על חילול ה' של זמרי בן סלוא.

ובספרי מי השילוח ובית יעקב ועוד ספרים הוסיפו שהי' לזמרי כוונה עמוקה דכמו דכ' אריזל דע"י דביקות שכם בדינה יצאו נשמות העשוקות בקליפה לתוך דינה [וי"א דזה הי' נשמת רע"ק וכנ"ל] וכדכ' אור החיים הק' ר"פ כי תצא לענין היתר יפת תואר דפעמים יש שם נשמות העשוקות ולכן הם יפה תואר גם לצדיקים, ה"נ בכזבי הי' ניצוץ נשמת משיח בזכות מ"ב קרבנות שהקריב בלק, וסבר שע"י שידבק בכזבי יוציא נשמת משיח וא"כ הי' לו מחשבת מצוה ופינחס לא ידע זה וחשב שזה סתם עבירה ומ"מ פינחס הי' צודק דעדיין הי' מוקדם מדי להוציא נשמת משיח שעדיין לא נתברר הניצוץ עד בועז ורות, וזוה פירושו בפ' קדושים מש"כ בענין שפחה חרופה [ויקרא י"ט כ'] והפכה לא נפדתה ולא ימותו דהיינו דמייירי בדבר שמצד לבוש החיצוני דומה לרע ובעומק יש שם טובה גדולה ולכתחלה אין רצון ה' להתעסק בזה, ורק אם כבר נכנס הקב"ה יברר אותם, והאדם צריך לסבול מזה וזה בקרת תהי' ע"י בירורים, וכמו שיש נפשות באומות העולם שרוצים לבקוע מחיצתם ליכנס לישראל ואין הקב"ה רוצה שישראל יכנסו לשם להוציאם, וזה והפדה לא נפדתה שלא הגיע זמן הבירור והפדיון, אולם אם כבר נכנס לא ימותו כיון שבעומק יש כאן דבר טוב וכפר עליו הכהן כענין מעשה זמרי שפינחס כיפר עליו.

בשמעו דבר שאינו אגון ואח"כ כ' דלכן כל האוזן ק' והאליה רכה שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון יכוף אליו לתוכה וצ"ע הרי כבר יש עצה של שימת האצבע, נחתים שם תי' דהאצבע לבד אינו לכתחלה שמתלכלך ואינו ראוי להזכיר ש"ש ולכן נבראה האליה להפסיק בין האצבע לאוזן וי"ל דשימת האצבע פועל יותר וי"ל דכ"ז שאינו עוסק בתורה צריך דוקא ע"י האצבע אבל בעוסק בתורה מספיק גם בשימת האליה, וא"כ א"ש דבפעם הראשון בבאי מצרים הי' זה לפני מ"ת ולא הי' עדיין כח התורה ולכן הוצרך לשים אצבעו באזנו ונקרא אצבון, אבל כאן זה כבר אחרי מ"ת ושוב א"צ האצבע וסגי בשימת האלי' בתוך האוזן ולכן נקרא אזני. שו"ר במי השילוח שתי' דכשירדו למצרים מקום טמא סתמו את אזניהם מלשמוע דבר רע, אולם כשנכנסו לא"י נקראו אזני כדי שיהי' אזניהם פתוחים לשמוע דברי קדושה, היינו שעל האדם לדעת מתי להשתמש בחושים שלו ומתי למנוע.

ריבוי שבט מנשה בסוף ארבעים שנה

בני יוסף למשפחותם מנשה ואפרים וגו' אלה משפחות מנשה שנים וחמישים אלף ושבע מאות וגו' אלה משפחות בני אפרים וגו' שנים ושלשים אלף וחמש מאות וגו' [כ"ו כח-ל"ז]

בספר נפלאות מתורת ה' [עמ' ע"ן] העיר כאן דבר נפלא, דהנה כשאנו באים לכלל סיכום המספר של פ' פינחס ביחס להמנין שהי' בהתחלת ספר במדבר, שהי' הבדל של כמעט ארבעים שנה, אין כ"כ הבדל במנין, כי במספר הראשון הי' 603,550 וכאן היו 601,730 הרי שהי' עוד חסר ממנין הראשון, וזה מובן כיון שמתו כל האנשים אשר הגיעו לימי שישים.

אולם הפלא היא, בהבדל מנין אפרים ומנשה דבמנין הראשון הי' אפרים 40,500 ומנשה הי' 32,200 א"כ ביחד היו קרוב ל-73,000 אשר אם היו אפרים ומנשה לשבט אחד, אין בכל השבטים מספר הרבה כמוהם, חוץ יהודה שהי' 74,000 אלא דראובן ושמעון ביחד הי' קרוב ל-106,000 וא"כ הי' ראובן ושמעון יחד יותר מאפרים ומנשה 33,000 וכן יהודה הי' כמו אפרים ומנשה יחד.

אולם זה פלא, כי במנין השני שהי' ל"ח שנה אח"כ הי' בשבט מנשה 52,700 ובאפרים הי' 32,500 וא"כ היו ביחד יותר מ-85,000 וגם היו יותר מראובן ושמעון יחד שהי' קרוב ל-66,000 נמצא דאפרים ומנשה היו יותר מראובן ושמעון יותר מ-19,000 וא"כ נתרבה מנשה על שמעון יותר מ-37,000 וגם אם נימא דכל הכ"ד אלף בפעור נפלו משמעון יש עוד חסרון הרבה, ובוודאי כ"ז שלא כדרך הטבע.

החטיאוהו, וא"כ כל הנפשות שמתו במעשה קרח תלוי בהם ויש בזה לימוד זכות על קרח ועל ר"נ ראשי סנהדראות, ובזה א"ש שנא' כאן ובני קרח לא מתו שזה יגיד זכות אביהם שלא שטפם חובו כדרך ששתף חובם של דתן ואבירם כל בתיהם לפי שהם עיקר המחלוקת. [וכבר הוזכר לעיל דלב שמחה ר"ל ע"פ זוה"ק דצלפחד דגם בדתן ואבירם כיון שהוזכרו בקרא הי' להם תיקון]

בני קרח מצילים נשמות מגיהנם

והנה בבני קרח פירש"י דכיון דהרהרו תשובה בלבם נתבצר להם מקום גבוה בגיהנם, וק' דא"כ יכנסו לג"ע, ותי' הכת"ס דכיון דסו"ס החטיאו את הרבים לא הי' שייך שיכנסו לג"ע. אולם הבית ישראל זי"ע אמר ³¹ להיפך ואמר שמצוה לפרסם כן כי באמת היו צדיקים, רק נתבצר להם מקום גבוה בגיהנם כדי שיצילו אחרים כמו שיושב אברהם אבינו על פתחו של גיהנם, וכמו שידוע על הרבה צדיקים שעברו דרך גיהנם כדי להציל משם נשמות.

ולדברינו דענינו של פ' פינחס הוא להעלות ולהציל הנשמות הנמוכות ולקרב כל כלל ישראל לתיקונו השלמה ושיזכו כולם לגאולה, וזה ע"י כח אליהו הנביא, א"ש דכל ענין זה של הלימוד זכות על קרח ועדתו, מה שבני קרח מצילים מגיהנם הוא דוקא כאן בפ' פינחס.

ההבדל בין אצבון ואזני

לאזני משפחת האזני וגו' [שם ט"ז]

וברש"י אומר אני שזו משפחת אצבון ואיני יודע למה לא נקראת משפחתו על שמו וכ' השלי"ה הק' לרמז שאחז"ל [כתובות ה:]: אצבעות של אדם כיתדות שאם ישמע דבר שאינו הגון ישם אצבעו באזנו והוסיף החת"ס [בתורת משה] דכיון ששבט גד היו שכנים עם ראובן ושמעון שהי' בהם רשעים דתן ואבירם ור"נ איש וזמרי בן סלוא וכ"ד אלף שמתו במגפה ע"כ כ' שם אצבון, ועכשיו שכבר נסתלקו ונשארו רק הצדיקים ע"כ הסיר אצבעו ונקרא אזני אוזן שומע תוכחת חיים בקרב חכמים תלין. ויש להוסיף מש"כ שם עוד מה שכאן ראובן שמעון וגד קודם ליהודה ויששכר וזבולון ובדגלים קדם יהודה לראובן, ותי' כי עתה חטאו ראובן במח' קרח ועדתו ושמעון בפעור והנותרים היו בעלי תשובה וקדמו לצדיקים שלא חטאו.

באופ"א פי' הג"ר נתן חיים זאהן שליט"א ד' גמ' כתובות ה: דמתחלה כ' העצה לשים אצבעו באזנו

³¹ ליקוטי יהודה.

אפרים אחיו לפניו מ"מ לא קנא בו, ולזה זכה שהתרבה מאד במדבר, וכן מצינו דמשה רבינו שם חצי שבט מנשה עם ראובן וגד, כיון שראובן וגד בקשו נחלה לעצמם ורצה משה שיהי' אתם מנשה שמרוצים בחלקם. וראה בקטע הבא ענין זה בריצוי הנחלה בא"י.

ריצוי מקום הנחלה בא"י

לרב תרבה נחלתו וגו' [שם נ"ד]

וברש"י דהי' גורל וע"פ רוח הקודש דאלעזר הי' עומד באו"ת ואומר ברוה"ק אם שבט פלוני עולה, תחום פלוני עולה עמו וכו'. וזה מגמ' ב"ב קכ"ב. ושם נתפרש משל דטורף בקלפי של שבטים ועלה זבולון טרף בקלפי של תחומין ועלה תחום עכו ואומר זבולון עולה תחום עכו עולה עמו, טורף בקלפי ועלה בידו נפתלי ועלה עמו תחום גינוסר וכו' וצ"ע למה נקט דוקא ב' שבטים אלו, וכ' בספר אבני שהם דרמז למגילה ו. דהי' זבולון מתרעם על חלקו לפני הקב"ה דלמה נפתלי אחיו קיבל שדות וכרמים והוא לא יקבל רק ימים וחולות, עי"ש וא"כ נקט כאן שתי הקצוות נפתלי השמח בחלקו וכדהארכנו בפ' נשא במעלת נפתלי שהוא שבע רצון וזבולון שמתרעם על חלקו. וכבר הבאנו לעיל במעלת מנשה שהי' מרוצה בחלקו ולכן זכה להתרבות כ"כ וקיבל חלק בא"י גופא וגם בעבר הירדן.

הוכחה שבנות צלפחד חיבבו את הארץ

ותקרבנה בנות צלפחד וגו' למשפחות מנשה בן יוסף וגו' [כ"ז א']

וברש"י יוסף חבב את הארץ ובנותיו חבבו את הארץ שנא' תנה לנו אחוזה וכו' העיד האמרי אמת³² שאמו היתה חולנית בעיר אוטבוצק בפרשת פנחס תר"ס [שבועות אחדים לפני הסתלקותה], וכששמעה שבנה לומד פרשה זו ודברי רש"י אלו, הקשתה לו מנין לחז"ל זה, אולי בקשו כן בשביל שרצו ירושה, דבשלמא אם הי' נותנים להם ברירה בין כסף לנחלה, והיו בוחרים נחלה, הי' מובן הראי', אבל כאן לא יקבלו כלל.

והשיב לה האמרי אמת, דצלפחד כבר מת לפני ל"ח שנה בין למ"ד מן המעפילים הי' בין למ"ד מקושש הי', ולמה המתינו עד עכשיו והלא היו יכולים לתבוע מטלטלין כדמבואר בחז"ל דנתן תתן מרבה מטלטלין, ובוודאי הי' לו רכוש מביזת הים וביזת מצרים ובהכרח דזה לא הי' איכפ"ל דרצו דוקא נחלה בא"י.

[והאמרי אמת ביאר דכוונת רש"י דברים ל"ג כ"ד ברוך מבנים אשר דנתרבה בבנים קאי על מה שאשר נתרבה כאן יותר ממנין הראשון קרוב ל12,000]

ותי' בספר הנ"ל דכ"ז נכלל בברכת יעקב ליוסף, "אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהי' לי" [בראשית מ"ח ה'] דמספר השבטים אפרים ומנשה היו כראובן ושמעון ביחד, וכתב דאולי השגחה זה שבמשך ימי המדבר יסתבב מנין זה הוא יותר נס מקריעת ים סוף וירידת המן.

אולם עדיין לא נתבאר בדבריו ההבדל בין מנשה לאפרים בזה דבמנין הראשון הי' אפרים כ40,000 ומנשה כ32,000 ובמנין השני התרבה מנשה ל52,000 ואפרים הופחת ל32,000 הלא דבר הוא.

הבדל בין אפרים ומנשה בהנהגת המדבר והטבע

ושמעתי בזה מפי הג"ר ישראל דוד שלעזינגר שליט"א ע"פ דברי הנצי"ב בפתיחתו לספר במדבר דענין ספר במדבר שנקרא חומש הפקודים ע"ש שני המנינים שנמצאים בו, וק' דלמה התייחד להקרא ע"ש הפקודים דוקא יותר משאר הענינים, אלא דעיקר זה הספר הוא החלפת ההנהגה מהליכתם במדבר שהוא למעלה מדרכי הטבע בהנהגת משה רבינו, להנהגת דרכי הטבע בכניסתם לא"י. וזה השינוי התחיל בשנת הארבעים בפ' חקת, ועיקר ההפרשה יהי' ניכר בשני הפקודים דבפעם הראשונה הי' הכל לפי סדר הדגלים מד' רוחות כמרכבה לשכינה והי' אפרים ראש דגל, וקודם למנשה, אבל בפקודי פ' פינחס בשנת הארבעים דהוא ראשון בהליכה בדרכי הטבע.

והסביר ענין זה יותר בפר' ויחי עה"פ "שכל את ידיו כי מנשה הבכור" [שם פסוק י"ד] דלכן לא החליף יעקב את מעמדם אלא שכל את ידיו, כי רצה שברגל יהי' מנשה בצד ימין כיון שאפרים הי' לפני מנשה רק בעניינים רוחניים מה שלמעלה מהליכות הטבע, אבל בהליכות הטבע מנשה קודם.

והנה היד משמשת את הראש והדעת, והרגל משמשת הליכות הגוף לפי טבעו, וכדאמרו חז"ל ברא כרעי' דאבוה, דהרגל טבע אביו שמהלך בעצמו בלי מחשבה ושכל, ולכן רצה יעקב שמנשה יעמוד ברגלו לצד רגלו הימנית ושיכל את ידיו שאפרים הי' אצל ידון הימנית.

ולפ"ז א"ש למה התרבה מנין מנשה כ"כ בסיום תקופת המדבר לפני כניסתם לא"י כיון שעכשיו התחזק כח מנשה.

אולם יש עוד נקודה במנשה, שבעבור זה התחזק כוחו, והוא מה שהתרצה במעמדו לצד שמאל הגם שיעקב נתן

³² ליקוטי יהודה.

והנה על דרך קושיא הנ"ל הק' הר"ר יהונתן זי"ע ממה דאיתא בספרי דכל המחלל שבת אינו נוטל חלק בא"י, וא"כ מה הי' ספיקת משה הרי חילל שבת, ותי' דכיון דלש"ש מתכוין כדי שכלל ישראל לא יחללו שבת, וכל כונתו להיפך למנוע חילול שבת א"כ בכה"ג וודאי נוטל חלק בא"י ושאלת משה להקב"ה הי' אם אכן נתכוון לש"ש.

והנה הי' אפש"ל דבוודאי לא נעלם ממשה דלש"ש נתכוון, והרי ביארנו בפ' שלח דיתכן דזה הי' עיקר ספיקו האם חייב מיתה כיון דל"ש מתכוון דאולי מקרי מלאכה שאצל"ג, והגם דגזר הקב"ה שחייב מיתה זה בשביל שיהי' התועלת שרצה צלפחד, אבל מ"מ יתכן דעדיין יש תביעה עליו לחילול שבת דאין לאדם לעשות חשבונות ולחלל שבת, דהרי מגמ' שבת צו: מבואר דהתורה לא פירש שמו כדי שלא לפרסמו, מ' דהי' בזה פגם, וכן קאמרי בנותיו "כי בחטאו מת".

אולם מקום הספק הי' דהיום הוא כבר כמעט מ' שנה אחרי שנהרג ואולי כבר נתקן לגמרי מחטאו בפרט שכוון לש"ש, [וגם דעצם החטא לא הי' כ"כ בגדר מזיד אלא בגדר שוגג וכדנרמז בהא דאמרו כי בחטאו מת וחטא הכוונה לשוגג- אמרי אמת] וגם שמסתמא באמת פעל בכלל ישראל פחד מחילול שבת, ויש לומר דזה מה שרמזו בדבריהם ובנים לא היו לו היינו דאין המשך למעשה חילול שבת שעשה דאדרבה זה רק גרם לחיזוק בשבת, וא"כ מעתה אדרבה יש לו יותר זכות לקבל נחלה בארץ כיון שחזק ענין שמירת שבת, וגם בוודאי ל"ש כלל ענין מומר ליבו, דזה רק כשמת בלי תשובה וכוונה לש"ש ואנו לא יודעים מתי נתקן, אבל כאן יכול לשאול שאלה זו ליודע נסתרות.

עדות הקב"ה שנתקן חטאו

וע"ז קיבל תשובה "כן בנות צלפחד דוברות"³⁴ וכיון שהזכיר הקב"ה שמו של צלפחד ובפרט שהי' מיותר,

ציין לד' השואל ומשיב בספרו דברי שאול דפי' להיפך כי בחטאו מת היינו שנשאר בחטאו שמת בלא תשובה כיון שכוון לש"ש וכ"כ ר' יצחק יהודה טרונוק מקוטנא בספרו מקרא מפורש, וק' דמפורש באבות דר' נתן פרק מ"ה ג' דצלפחד התוודה לפני מותו. ולעיקר הקושיא דמומר אינו זוקק ליבו, תי' ידידי הנ"ל לפ"מ שייסד האבני מילואים סי' קנ"ז סק"א דיסוד האי דינא דמומר אינו זוקק נובע ממה שאינו יורש את אביו, דיבוים בנחלה תלה רחמנא, [עי' בזה בשו"ת חת"ס אה"ע ח"ב סי' ע"ד] וכיון דלא נתחדשה עדיין פ' נחלות רק אחרי שהגיעו בנות צלפחד א"כ אכתי לא הי' דין זה.

³⁴ הבית ישראל זי"ע אמר בשם ר' נחום ישראל מליפנא דכשבאים אצל צדיק לבקש על דבר גשמי או הצדיק ממתיק זאת, למשל אם מבקשים כסף הוא מלמד זכות שזה עבור חינוך הבנים או חתונה, וזה ויקרב משה את משפטן דכל כוונתם בירושה זה לפני ה' לצורך הוצאות לדבר מצוה, והוסיף הבית ישראל דזה"פ כן בנות צלפחד דוברות שהתורה מעידה שגם בנות צלפחד הי' כוונתם לש"ש, וכמו שאמר הרה"ק ר' מאיר

ולענ"ד י"ל בפשיטות, דהנה העידו חז"ל עליהם דחכמניות ודרשניות וצדקניות היו, ואמרו בב"ב ק"ט: צדקניות היו שלא נישאו אלא להגון להם ואפי' קטנה שבהן לא נישאת רק לארבעים שנה, ואף שבדרך כלל מי שלא נישאת עד אז שוב אינה יולדת מ"מ בטוחין היו בצדקתן שיעשה להם הקב"ה נס כיוכבד כמבואר ברשב"ם שם, והנה בוודאי שהיו הרבה שרצו להנשא לצדקניות אלו, ואולי גם הציעו להם ממון רב ומ"מ סירבו, והנה מי שיכולה לוותר על כ"כ הרבה נוחות ולחכות על שידוך הגון כ"כ הרבה זמן אף שבוודאי הם מפסידים בזה הרבה גשמיות, והם גם סמוכים ובטוחים על נס, אם הם באים לתבוע נחלה היעלה על הדעת שכוונתם לכסף בעלמא, ונצייר אילו הח"ח זי"ע הי' בא ותובע חלק בא"י היעלה על דעת מאן דהוא דכוונתו לכסף בעלמא.

עומק שאלת משה להקב"ה בענין צלפחד

אבינו מת במדבר והוא לא הי' בתוך העדה וגו' ויקרב משה את משפטן לפני ה' [שם ג'-ה]

הנה להבין עומק השאלה, יש להקדים קושיית החת"ס ח"ו סי' נ"ו בשם הר"ר דוד זצ"ל אב"ד נאדיש בהא דהובא ברש"י דאנו במקום בן עומדות ואם אין הנקבות חשובות זרע תתיבם אמינו. [והוא מגמ' ב"ב קי"ט:]

וק' דלש"י המרדכי יבמות סי' כ"ט דמומר שמת אינו זוקק את אשתו ליבו, דכתיב והי' הבכור אשר תלד יקום ע"ש אחיו המת ומומר לאו אחיו קרינא בי' ואינו בהקמת שם בישראל, [ובשו"ע אה"ע סי' קנ"ז לא פסק כן] א"כ אשת צלפחד אינה זקוקה לייבוים למ"ד צלפחד הי' המקושש, [עי"ש בחת"ס ראי' דהחילול שבת הי' בפרהסיא] ואין לומר דבפעם אחת לא נקרא מומר דהרי מבואר בילקוט דהמקושש בא לפני משה ואהרן וחבילתו על כתיפו, ואי אמרי' דעבר על העברת ד"א ברה"ר א"כ הרי כבר העביר ד"א כמה פעמים, ואין לומר ע"פ תוס' בב"ב ק"ט: דמקושש לש"ש נתכוון [וכן באמת תי' בחלקת יואב] דהרי כוונת המקושש לא יצילהו מלהיות מומר כמו שלא הציל אותו ממיתה, דאין לנו אלא מה שענינו רואות, ותי' חת"ס דדברי המרדכי הוא דוקא במומר שנדבק לדת אחרת ויצא מכלל יהדות לגמרי אבל במקיים שאר מצוות שפיר הוי בר הקמת שם.³³

³³ עוד תי' שם החת"ס דצלפחד עשה תשובה, דכל המומתין מתוודין, וכזה תי' ידידי הג"ר שלמה זלמן כהן שליט"א מה שהדגישו בנות צלפחד דרק בחטאו מת ולא החטיא את הרבים, דאז הרי אין מספיקין בידו לעשות תשובה, ויהי' לו דין מומר, וציין לד' אונים לתורה במש"כ ובנים לא היו לו בל' רבים לרמז לבנים אלו התלמידים שלא החטיא את הרבים, אלא דצ"ע דלכ' בני תלמידים שייך רק בתלמידים הגונים. עוד

זכרים וכו' [פסחים סה]. וכדו', ורק צלפחד לא יהי' לו טענות, דכן נתברר דכך הי' דרכו, דהרי מה דלש"ש נתכוון בזה שחילל שבת הי' כיון שנגזרה עליהן למות במדבר חשבו שא"צ ליזהר במצוות דעיקרו בא"י דוקא, ולזה רצה צלפחד לחזק דאם רצון ה' שנשאר במדבר א"כ יש לנו לקיים רצון ה' בשלימות ולקיים כל מצוותיו כאן, דתמיד יש לאדם לקיים מצוות ה' כפי המצב שהקב"ה מזמין לפניו, וא"כ גם בזה שלא יהי' לו בנים כי אם בנות, הגם דהי' יכול ג"כ להתיימש, מ"מ ידע הקב"ה שהוא יקבל הכל מרצון, וישקיע ויגדל את בנותיו בכל יכולתו, וכן הי' באמת שגידל את בנותיו והשקיע בהם בכל היכולת, והכניס בהם כזה חביבות של א"י שהחזיק בהם עד כמ' שנה אח"כ, וזה כיון שידע שרצון ה' ש"טפכם אשר אמרתם לבזו יהיה והבאתי אותם וידעו את הארץ אשר מאסתם בה" [לעיל י"ד ל"א] א"כ רצון ה' הוא להכין אותם לביאת הארץ, ולכן הכניס בהם חשק עצומה לא"י, והי' אומר להם "אני לא יזכה ליכנס לא"י אבל אתם תזכו לכך", וביותר י"ל דהבין דאם הקב"ה לא רוצה שיכנס לא"י א"כ הדרך להשתייך לא"י הוא ע"י ריבוי ההשתוקקות לא"י והדיבור מגודל חביבות הארץ, ובזה גופא הכניס בבנותיו חביבות א"י. ויתכן שקיבל ענין זה במורשת מיוסף הצדיק בבית סוהר במצרים ולא נשבר כלל והבין שרצון ה' הוא שימלא רצונו דוקא כאן בבית הסוהר.

ולכן שכרו הי' שבנותיו באמת היו מיוחדים מאד שהיו כולם צדקניות חכמניות וכו' כמ"ש בגמ' ב"ב קי"ט:, וגם הי' להם החזק להמתין מ' שנה שלא להנשא אלא להגון להם, וזכר ששמו יזכר לנצח ע"י בנותיו, יותר מכל דור המדבר שהי' להם בנות, ולמדנו מכאן שמי שמקבל רצון ה' בכל מצב ואם הקב"ה רוצה שלא אכנס לארץ ולא יהי' לי בנים זכרים אז אעבוד הקב"ה בשלימות במצב כזו, אז זוכה למה שלא הי' זוכה אילו הי' במצב טוב יותר.

סוגיות הש"ס דחלוקת הארץ תליא בבנות

צלפחד

ובאמת למתבונן זכו בנות צלפחד שכל הסוגיות בב"ב העוסקות בצורת חלוקת הארץ אם ליוצאי מצרים או לבאי הארץ, והם כמה דפים בסוגיות עמוקות בירושה וחלוקת הארץ נתלים על משנה העוסקת בחלקים שהם קיבלו, והם מהווים דוגמא לצורת חלוקת הארץ, והם גם מהווים כדוגמא למש"כ במשנה הקודמת דבת יורשת במקום שאין בן דלכן נכנס משנה זו, ע"י שם דף קטז: במשנה "בנות צלפחד נטלו ג' חלקים בנחלה חלק אביהן שהיה עם יוצאי מצרים, וחלקו עם אחיו בנכסי

ברור שמעתה צלפחד כבר נחשב כצדיק גמור וכדכתוב בכאן בזוה"ק קנו. דכיון דדכר שמי' דצלפחד קודשא ב"ה, דכתיב כן בנות צלפחד דוברות אתידע דאיכפר חובי' וא"כ אדרבה יש לו זכות שמירת שבת, ועליו כתוב בנביא "והסריסים אשר ישמרו את שבתותי וגו' ונתתי להם בביתי ובחומותי יד ושם טוב מבנים ומבנות שם עולם אתן לו אשר לא יכרת", [ישעי' נ"ו ד'] ואדרבה אין לך בר הקמת שם גדול ממנו.

וכבר הערנו דבר נפלא, דמכל דור המדבר לא נשאר שם בנצחיות התורה רק צלפחד [חוץ מגדולי האומה או מי שנזכר לגנות] ויתכן דזה בזכות מה שפעל שמירת שבת אצל כלל ישראל.

צלפחד היה מרוצה בכל מצב שהקב"ה הזמין לו

והנה יל"ע אי רק למשפחת צלפחד לא היו לו בנים כי אם בנות או שבתוך השש מאות אלף משפחות היו עוד כמה משפחות שלא הי' להם בנים, ובנות צלפחד ייצגו את כולם, וע"י רמב"ן סו"פ מסעי [ל"ו ז'] שכ' ד"יתכן שלא היה בכל הדור ההוא בא בארץ בנות יורשות נחלה זולתי בנות צלפחד, כי על כן לא דיברו" וראי' לד' הרמב"ן מה שהבאנו בפ' שלח מש"כ בבן יהודע שבת פט: כמה דמבואר שם דמה שנקרא מדבר פארן שפרו ורבו עלי' ופירש"י ד"ה ופרו ורבו דכל אחד נתעברה אשתו בבן זכר במצות שובו לכם לאהליכם וא"כ הי' לכלל כלל ישראל בן זכר, והק' בבן יהודע דא"כ איך יתכן דלא הי' לצלפחד בנים, ³⁵ ותי' דמגלגלין זכות ע"י זכאי שרצה הקב"ה לגלגל על ידו פרשת נחלות, ויל"ע למה זכה צלפחד בזה יותר מאחרים.

וי"ל דראה הקב"ה דכל מי שלא יזכה לזכר אחר מ"ת יהי' לו קצת תרעומות על הקב"ה דהרי מי שאינו מניח בן ליורשו הקב"ה מתמלא עליו עברה שנא' כאן והעברתם את נחלתו לבתו, [כ"ב קמא.] ואשרי מי שבניו

³⁵ מפרימשלאן, אם נסחוט את התפלות של ר"ה ויו"כ ישאר רק כסף, אבל אם נסחוט את הכסף ישאר רק יהדות- ליקוטי יהודה.

³⁵ וראיתי בספר הנפלא תהילת יצחק להג"ר יהודה יצחק אדלר זצ"ל [נלב"ע בדמי ימיו] בפ' מסעי שעמד בשאלה זו בלי להביא ד' בן יהודע, והוסיף דקשה לומר דבאמת הי' לו בן ומת, דהרי הי' נס דרק אלו שהיו מבן כ' עד בן ס' מתו ע"י גזירת מרגלים ואילו הצעירים יותר והזקנים יותר לא מתו, ואין לומר דאשתו מתה קודם מ"ת דהרי טענת בנות צלפחד היתה שאם לא תתן לנו נחלה תתיבם אמינו ליבם הרי שהיתה בחיים, וגם אין לומר דצלפחד התחתן רק אחרי מ"ת דהרי מבואר בב"ב קי"ט: דאפי' קטנה שבהן לא נשאת פחותה מארבעים שנה והרי חמשת הבנות לא היו באותה גיל, וא"כ בוודאי היו נשוי לפני מ"ת, ודוחק לומר דבאמת נתעברה אחרי מ"ת והפילה. [שוב הראה לי ידידי הרב אלכסנדר פהן שליט"א ד' יעב"ץ ב"ב קי"ט: בתד"ה אפי' בסוגריים דיתכן דבנות צלפחד לא נישאו רק בא"י וא"כ י"ל דרק אז היו בני ארבעים ושוב אין הכרח דצלפחד התחתן לפני מ"ת] עוד העיר שם דגם ליהושע לא הי' לו בנים, וכ' דיתכן דבשעת מתן תורה לא הי' עדיין נשוי.

משה ראה צלפחד בגן עדן

ודבר נפלא הביאו בשם המגיד מטריסק זי"ע³⁷ לפרש הפסוק בתהילים [כ"ה י"ב – י"ג] "מי זה האיש ירא ה' יורנו בדרך יבחר, נפשו בטוב תלין וזרעו יירש ארץ". שכשעלה משה רבינו למרום ראה את צלפחד יושב בגן עדן, והי' פליאה בעיניו איך הגיע לזה הרי הי' מחלל שבת בפרהסיא, ותמה ואמר מי האיש, כלומר איך זכה להיות בג"ע, השיבו לו יורנו בדרך יבחר, ע"פ התוס' דלש"ש נתכוון, להורות שגם במדבר שהוא בדרך, צריכים לקיים התורה. וזה הפי' ירא ה' שהוא באמת ירא ה', ורק יורנו בדרך יבחר שרצה להורות דגם במדבר יש לקיים התורה. וכיון דאיתא בברכות לא: שהחושד בחבירו צריך לברכו, לכן אמר משה נפשו בטוב תלין בג"ע וזרעו יירש ארץ, שבנותיו יזכו ליטול חלק בארץ ע"כ.

מה נתחדש למשה מבנות צלפחד לענין ירושה

יפקוד ה' אלקי הרוחות לכל בשר וגו' [שם ט"ז]

וברש"י כיון ששמע משה שא"ל המקום תן נחלת צלפחד לבנותיו אמר הגיע שעה שאתבע צרכי שירשו בני את גדולתי. וצ"ב וכי לא ידע דין ירושת הבן לפני זה, הרי מה שנתחדש בבנות צלפחד הוא שבנות יורשות במקום שאין בן. ועוד צ"ב דרש"י סותר את עצמו דהרי לעיל כ' רש"י וידבר משה וגו' להודיע שבחן של צדיקים כשנפטרין מן העולם מניחין צרכן ועוסקין בצרכי ציבור הרי שלא דאג לעצמו.

והנראה בעז"ה דוודאי ידע משה דיש ענין ירושת הבן, אולם לפני פרשה זו חשב דזה רק ענין ממוני דכ"ה הסברא שממונו ילך למי שקרוב לו, אבל כאן בבנות צלפחד שבאו בטענה למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו, היינו דזה מדין גרעון שם צלפחד היינו דעצם שמו ומורשתו ימשך עי"ז, ולזה נתחדש פרשת נחלות היינו דע"י כח ירושה נמשך עצם מהותו וכוחותיו של המוריש, דעצם שמו ומורשתו של האב נמשכים לבן, ומטעם זה אין לחלק בין בן לבת כשאין בן, די"ל דכשיש לו בנים עיקר השקעתו הוא בבניו ממשכי שם משפחתו, אבל במקום שאין בן עיקר השקעתו הוא בבנותיו ולכן יורשים כוחותיו ממנו, וזה ראה בבנות צלפחד שהשקיע בהם אביהם רבות כמשנ"ת לעיל, ולכן חשב לענין בניו דאף דיתכן דיהושע יותר גדול מהם, אבל כיון דהם בניו אולי ע"י כח הנחלה יקבלו כוחו ששקול נגד ס' רבוא וגם יש לו כח פני חמה, וע"י

חפר, ושהיה בכור נוטל שני חלקים" [וברשב"ם שם ד"ה מתני'. כ' דמשום דאמרן לעיל דבת הבן נוחלת במקום הבן משום הכי נקט לה שהרי בנות צלפחד נחלו חלק אביהן בנכסי חפר במקום צלפחד אביהן]. ובהמשך הסוגיות מוזכר הרבה מבנות צלפחד, ובדף קי"ז הוא הנושא אי ליוצאי מצרים נתחלק הארץ או לבאי הארץ וכ"ז נכנס לשם בשביל מאי דפריך שם בדף קיח. למ"ד לבאי הארץ למה צוותו בנות צלפחד, ובע"ב דריש מה שאמרו אבינו מת במדבר, ובדף קיט. עסיק בחלק בכורה שקיבלו מאביהם, ומה שזכו בנות צלפחד שיכתב פרשה על ידן, ובע"ב משבח אותם שהם דרשניות וחכמניות, ובאיזה גיל היו, ובדף קכ. בענין אי שקולות היו וההיתר שלהם להנשא לכל מי שיווצו. הרי דכל העוסק בסוגית חלוקת הארץ יעסוק ממילא בבנות צלפחד, נמצא שלא רק שזכו לקבל חלק בארץ בגשמיות גם זכו לחלק בתורה הנצחית של חלוקת הארץ.

עוד הוכיח בחת"ס בליקוטים כאן להא דצלפחד לש"ש נתכוון והי' נקרא צדיק ממש"כ רש"י לעיל פסוק א' במש"כ בנות צלפחד בן חפר בן גלעד וגו' ללמדך שהיו כולם צדיקים שכל מי שמעשיו ומעשה אבותיו סתומים ופרט לך כתוב באחד מהם ליחסו לשבח הרי זה צדיק בן צדיק ואי קראו לצפחד צדיק הרי שכווננו לש"ש.

וכבר הבאנו מש"כ אריז"ל [ליקוטי הש"ס מאריז"ל שבת ה. ספר הגילגולים לר"ח וויטאל פליה עמ' צ' עמק המלך פרק ל"ה ילקוט ראובני סו"פ שלח ובחי' חת"ס שבת קג: שסיים והוא פלא] דמעשה בחסיד אחד בשבת קנ: שנפרצה פירצה בשדהו ולא גדרה ונעשה לו נס ועלה בו צלף, דחסיד זה הי' ניצוץ צלפחד כיון דיש לו לאדם להתגלגל עד שיתוקן חטאו וע"י שעמד בנסיון שבת נתקן חטאו, כמרומז ב"צלף" "חד" וכיון דמבואר ג"כ בס' הגילגולים שחסיד אחד הי' זה ר"י בר עילאי וכגימ' צלפחד, ³⁶ א"כ א"ש מה שמצינו קבלת שבת מיוחדת אצל ר"י ב"ע שבת כה: דהי' מביאים לו עריבה מלאה חמין וכו' ומתעטף ויושב בסדינין מצוייצין והי' דומה למלאך ה' צבאות, וא"ש ג"כ דתמיד הזכירו חסיד אחד בסתמא לרמז על מה שכיסה תורה שמו של צלפחד בתורה. וא"ש דהתעטף בציצית דוקא כיון דפרשה זו ניתן על ידו כמבואר בילקוט שלח דמשה אמר להקב"ה דכיון שאין להם תפילין בשבת עלולין לחילול שבת ונתן הקב"ה מצות ציצית.

³⁶ ומור' הגרמ"י רייזמן שליט"א יישוב בזה מה שהק' מהרש"א ב"ב קיט: דאם לש"ש מתכוון הו"ל מלאכה שאצל"ג, והארכנו בזה בפ' שלח, אבל אם הי' בו שורש נשמת רבי יהודה הרי ס"ל דמלאכה שאצל"ג חייב, והוספתי דמשרע"ה הסתפק בזה דלהלכה קי"ל כר"ש ובפרט רשב"י שורש נשמת משה ונרמז ד"ז במש"כ שם כי לא פרש מה יעשה לו [לעיל ט"ו ל"ד] פרש"י ר"ת רבי שמעון פוטר, והספק הי' כיון דלפי שורש נשמתו שייכא לר' יהודה המחייב אולי יש לחייבו.

³⁷ בספר אוצר אפרים פ' שלח בשם ילקוט מאורי אור משושלת בית טשערנאביל.

וגו' ואשר יכול להלך נגד רוחו של כאו"א, ואילו לא הי' יודע בבניו כל אלו המדות לא הי' מבקש להם גדולה שהי' סותר עצמו בתפלתו, אע"כ שהיו בניו ראויים לכך, והקב"ה לא השיב שיהושע הגון יותר אלא זה שסידר הספסלים, וקשה הא כתיב תחתיו מבניו, ומוכח דבכתר תורה שאני.

אולם באמת בשו"ת מהר"ם שיק יו"ד סי' רכ"ח ובשו"ת אבני נזר יו"ד סי' שי"ב דחו הראי' דשאני התם דבניו של משה לא עסקו בתורה כמבואר בתחלת דברי המדרש כאן שכך השיבו הקב"ה "בניך לא עסקו בתורה" ומאידך הי' יהושע תלמידו הגדול ותלמידים קרויים בנים עי"ש. וכן דחת"ס נקט כד"פ דבניו של משה עסקו בתורה כראוי אבל לא בדרגת יהושע. ולדעת האבנ"ז באמת צ"ב וכי מה חשב משה שיבחר הקב"ה בבניו אם לא עסקו בתורה, וי"א דבאמת לא כוון שימשיכו מורשתו בענין ללמד תורה רק בחלק ההנהגה אשר יוציאם ואשר יביאם.

אולם כ' המהר"ם שיק דהחת"ס בסי' י"ג חזר בו קצת, וק' לדחות שי' הרמ"א בזה, וכ"כ במכתב סופר יו"ד סי' קכ"ג דהחת"ס חזר בו ובסוף ימיו הנהיג ברחבי הונגרי' שינהגו ירושה ברבנות.

ולענין הראי' ממשה יש להוסיף בדיחוי האבנ"ז דהנה במדרש [כ"א י"ז] כ' הנוסח "יהושע הרבה שרתך והרבה חלק לך כבוד והוא הי' משכים ומעריב בבית הועד שלך הוא הי' מסדר את הספסלים" וכו' ויל"פ דעיקר הנקודה הי' דביקותו במשה רבינו, וגם לספסלים של בית מדרשו של משה רבינו הי' לו חביבות וזה מראה דביקותו והתבטלותו של משה, ויש להוסיף בזה מה ששמעתי מפי א' מזקני ראשי הישיבות בדורינו, הג"ר שמואל קמינצקי שליט"א [ה' יסלה לו רפ"ש] בזה שיהושע המתין למשה מ' יום עד שירד מן ההר ולמה לא הלך לביתו בינתיים אלא שכ"כ הי' דבוק לרבו עד שהי' יושב שם ומשתוקק לרבו, וזה גופא נתן לו דביקות עצומה למשה, וא"כ אדרבה בזה שיהושע ימשיך יהי' יותר מעלה מבנו כיון שהוא יודע בדיוק מה הי' דעת משה בכל ענין וענין, ודמותו של משה לא ימוש מנגד עינו, וא"כ זה יותר תועלת למשה שהוא יהי' תחתיו.

ובאמת איתא ביבמות צו: "וכי על כל דבר שאמר יהושע הי' אומר כך אמר משה אלא שהי' יהושע יושב ודורש סתם והכל יודעים שזה מתורתו של משה".⁴⁰

⁴⁰ דבר זה מובא גם בהקדמת שיעורי רבינו משולם דוד הלוי על תמורה דהי' אומר הגרמ"ד זצ"ל שכל מה שהוא דורש לתלמידיו ואומר "שמעתי" הכל יודעים שכוונתו לאביו הגר"י כי לא שמע זולתי ממנו.

הנהגתם יהי' כאילו משה בעצמו ממשיך להנהיגם ויהי' זה טובה עצומה לכלל ישראל, וא"כ א"ש דרואים דעוזבים צרכי עצמן דרק עכשיו ביקש עבור בניו כיון שראה שיהי' מזה טובה עצומה לכלל ישראל.

אולם בזה חידש לו הקב"ה, דמ"מ יהושע עדיף שנא' נוצר תאינה יאכל פריה דכדאי יהושע ליטול שכר שימושו שלא מש מתוך האהל. וגם בזה ששימש משה רבינו בנאמנות וגם סידר ספסלי ביהמ"ד. וביאר בזה דו"ז הג"ר בצלאל זצ"ל³⁸ דיתכן דמצד ידיעת התורה יהושע לא הי' עדיף מבניו של משה, ומוכח כן דאל"כ לא הי' משה רבינו מבקש עבורם, ובהכרח דידע שיש להם כל המדות להיות ראוי למנהיג, אבל כיון דהי' נער לא ימיש מתוך האהל, ופי' חז"ל דהיינו שסידר ספסלי ביהמ"ד היינו שכ"כ גדלה אצלו חביבות התורה עד שגם ספסלי³⁹ ביהמ"ד היו חביבים אצלו, ומי שיש לו אהבת תורה עצומה כ"כ ראוי יותר להנהיג הדור, וזה"פ כל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות דנבחר לגדולה עבור זה.

אם היו בניו של משה ראויים נפק"מ

לירושה ברבנות

ובמש"א דו"ז דבניו של משה היו ראויים בעצם ואעפ"כ בחר הקב"ה ביהושע, יש בזה נפק"מ לדינא לענין ירושה ברבנות, דכוון בזה לדברי החת"ס כשדן בענין ירושה ברבנות דד' רמ"א יו"ד סי' רמ"ה סכ"ב דכמו שיש ירושה במלכות וכהונה ה"נ יש ירושה ברבנות ומקורו ברמב"ם פ"א ממלכים ה"ז, מאידך שי' המג"א סי' נ"ג סקנ"ג בשם רשד"ם ביו"ד סי' פ"א ורמ"ע מפאנו דבחסם הממונה להרביץ תורה לא נאמר דין ירושה, וכתב החת"ס או"ח סי' י"ב דהראי' הגדולה מכולן הוא ממדרש זה שמשה הי' סבור שבניו יורשים מקומו, והנה משה בעצמו אמר אשר יצא לפניו ואשר יבא לפניו

³⁸ בצל הקודש עמ' קצ"ה.

³⁹ ובביאור מה דנקטו ספסלים דוקא ולא כסאות ושלחנות י"ל בדרך צחות, ע"פ מה שהי' אומר הרה"ק ר' מנחם נחום משטפנשט זי"ע שמי שרוצה לזכות לשבת שמח, שידבר כליל שישי מזקני הגדול רבי שלום שכנא מפראהבישט זי"ע [אבי הרה"ק מרוזן זי"ע] ואם אין לו סיפור ממנו שידבר לפחות משולחנותיו הקדושים ומספסלי בית מדרשו, וכן הי' נוהג תלמיד הרה"ק רבי אברהם מתתיהו משטפנשט [יארצייט כ"א תמוז] הרה"ק רבי חיים זאנוויל מריבניץ זי"ע לשתות לחיים כל ליל שישי וחזור על סגולה הנ"ל וד"ר פקטורוביץ מקרית ספר יש לו סיפורים רבים ממופתים שראה בעיניו בתור רופא בזכות סגולה זו, ובביאור הא דידברו מספסליו אמר האדמו"ר מבריאן שליט"א ע"פ סיפור מהרה"ק ר' ברוך ממעזוביץ זי"ע כשאמר פעם לאדם חשוב שהגיע לבקר להכניס א' משתי קענך [ספסלים] וביאר כוונתו דקענך היינו קענךעניש [געגעועים] ויש שתי געגעועים א' מהקב"ה לכלל ישראל וא' מישראל להקב"ה וראה דהי' חסר לרב זה אהבת ישראל, לכן אמר להכניס באנק זה, וא"כ כשידברו על ספסלי ר' שלום שכנא היינו על הגעגעועים שצריך להיות להקב"ה עכ"ר. וא"כ יש לרמוז בדרך צחות דיהושע סידר ספסלים היינו דהי' לו געגעועים עצומים לתורה הקדושה ולזה זכה לגדולה.

"בדברי רש"י הנ"ל מבואר דעיקר בקשת משה היה למצוא איש אשר יודע להלוך נגד רוחו של כאו"א, וענה לו הקב"ה שיהושע הוא זה שמתאים לזה, וצ"ב הרי עיקר מעלת יהושע היה ממה שלא מש מתוך האהל כדפירש"י לעיל, ורש"י בתחלת אבות פי' יותר וז"ל "שלא רצה למוסרה אלא ליהושע כיון שהי' ממית עצמו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל" הרי דעיקר מעלתו הי' התמדתו ושקיעותו בתורה, ואיך מי שהי' שקוע לגמרי בהתמדה ושקיעות בתורה ויושב בביהמ"ד כל הזמן, יהי' לו היכולת להלוך נגד רוחו של כאו"א הרי הוא מופקע מכח עניני עוה"ז.⁴³

אלא התשובה הוא שאין אנו מבינים נסיונותיו של מתמיד, המתמיד עובר כל מיני נסיונות החיים שמפריעים אותו מללמוד, יהי' זה בעניני ביתו ופרנסה וחינוך, יהי' זה בינו לבין עצמו העייפות או העצלות, ויום יום הוא מתגבר ושולט על עצמו בכל מיני מצבים כדי להמשיך ללמוד בחירוף נפש, וא"כ הרי קנה בעצמו ידיעה מקיפה בכל נסיונות החיים והנה הוא ראוי להיות מנהיג ולהלוך נגד רוחו של כאו"א.

הנה ראויים הדברים להנפטר הגדול זצ"ל אשר מתחלת דרכו כמרא דאתרא בקהלתינו הקדושה, היו מי שחשבו איך יהי' ראוי להנהגת הקהלה אחרי שהי' תמיד מתמיד עצום ושוקע בשיעורי והרבצת התורה יומם ולילה בלי התמצות בעיני הלכה המעשיים ובלי להיות מעורב בנסיונות החיים של העם הפשוט, אבל הנה ראינו בעינינו שאדרבה השנים האלה שהי' שקוע בחכמת התורה הם הם אשר נתנו לו הכלים להנהגת קהלתינו ושהי' מיוחד בממד בזה שהי' יודע להלוך נגד רוחו של כאו"א "עכ"ד המשגיח זצ"ל.

ואם כבר הזכרנו את דו"ז זצ"ל ובענין הידיעה להלוך נגד רוחו של כאו"א אפי' לקטנים וילדים, יש להביא מה שהעידו רבים⁴⁴ שמנהגו הי' לדרוש להילדים א' לשלש שנים, והיה מדריך אותם איך לא להסיח דעת מלימוד התורה גם בדרך הביתה, אבל הי' מדבר בשפה שלהם, והי' אומר להם שבדרך הביתה יעשו הצגה כאילו א' הוא אביי וא' הוא רבא וכך ידברו איש אל רעהו, ויכולים לקרוא המשחק הזה ה"משחק של הרב" ודברים כאלה

⁴³ ובס' משלחנו של ר' אלי ברוך פינקל זצ"ל חידש דענין ההתמדה הי' רק סבה למסור לו התורה ולא חלק ההנהגה, וחלק ההנהגה הי' מצד הילוך רוחו נגד כאו"א, וזה רק מיישב השאלה דלמה התמדה הי' סבה להנהגה דכאמת זה לא הסבה להנהגה, אבל לא מיישב איך יתכן למתמיד שיהי' לו הכלים להנהגה.

⁴⁴ שמעתי מידידי הרב יחזקאל רויזנבוים שליט"א. וכע"ז הובא בבצל הקודש.

ולפי"ז גם להבנת החת"ס ודו"ז זצ"ל, אין שום ראי' דאין ירושה ברבנות, דאדרבה בעלמא זה זכות ועילוי לנשמת הרב הזקן בזה שבנו ממשיכו, אבל אם יש לו תלמיד שאדוק כ"כ לרבו וכל הליכותיו הוא כשדמות רבו לא מש מנגד עיניו, והכל יודעים שכל מה שאומר הוא מרבו, אבל בנו אינו יודע הליכות אביו רק שהוא גדול מאד בחכמה וביראה בכח עצמו אולי בכה"ג התלמיד עדיף.

חתנו כבנו לענין ירושת רבנות

וגם אם יש ירושה ברבנות עדיין יש לחקור האם הוא כמו בפרשת נחלות דאם אין לו בן והעברת את נחלתו לבתו והנפק"מ לחתנו, או דהוי כמלך וכה"ג דל"ש רק לבן ולא לשאר יורשים. וזה כבר מח' גדולה בפוסקים. ראה בתוספתא פ"ב דשקלים ט"ו, ובתשובת ר' שאול בהג"ר העשיל שנדפס בסוף שו"ת הרמ"א ובשו"ת בית יצחק יו"ד ח"ב סי' ע', ובשו"ת נטע שורק תחלת חלק חו"מ מה שדן בזה מה שהי' נוגע לק"ק גאלאנטע וראה עוד קונטרס זאת התורה לא תהא מוחלפת [באבוב] ח"א פ"ב שהאריכו לבסס דרוב פוסקים נקטו דחתנו כבנו.

איך מתמיד יכול להלוך נגד רוחו של כאו"א

יפקוד ה' אלקי הרוחות לכל בשר וכו' אשר יצא לפניהם ואשר יבוא לפניהם וגו' ולא תהי' עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה: [שם ט"ז - י"ז]

וברש"י אלקי הרוחות גלוי וידוע לפניך דעתו של כאו"א ואינן דומין זה לזה, מנה עליהם מנהיג שיהא סובל כאו"א לפי דעתו. וע"ז ענה לו הקב"ה שיקח את יהושע איש אשר רוח בו ופירש"י כאשר שאלת שיוכל להלוך נגד רוח של כאו"א.⁴¹

מדברי ההספד על דו"ז זצ"ל

לרגל יארצייט דו"ז הג"ר בצלאל ראקאו זצ"ל כ' תמוז אביא חלק מההספד שאמר עליו מורינו המשגיח הגה"צ רבי מתתיהו סלומון זצ"ל:⁴²

⁴¹ כבר העיר אור החיים הק' דמנין יעלה על הדעת שהי' יעלים עינו מבניו להיות כצאן אשר אין להם רועה עי"ש, וידידי הרב ראובן ארי' זאהן שליט"א ביאר דכאן הי' זה גדר תפלה וכלל גדול לא מקבלים דבר בלי תפלה, וכאן נתחדש דגם מנהיג לכלל ישראל צריך תפלה שהקב"ה יזמין מנהיג טוב, ויתכן דבלי תפלה לא יהי' סיעתא דשמיא, ומזה יש ללמוד לכל קהלה שמחפשים רב דאין להם רק לסמוך על שתדלנות גרידא אלא יש להם לעשות עצרות תפלה שימצאו רב ומנהיג טוב שידע להלוך נגד רוחו של כאו"א, ואם מחפשים מי שימשיך תפקידו של רב שנפטר, יתפללו בקבר הרב שהוא יבקש מהקב"ה יפקוד וגו' כיון שהוא הי' מסור לקהלה זו בלונ"ג, בוודאי ירצה להתפלל עליהם במרומים ויתכן דאם לא ישקיעו מספיק בתפלה אכן לא ימצאו רב.

⁴² שמעתי מידידי הרב שמשון רפאל דינר שליט"א.

והנה איתא בגמ' תענית כו: דאלמלא מעמדות לא נתקיימו שמים וארץ וכו' אמר אברהם שמא ישראל חוטאין לפניך ואתה עושה להם כדור הפלגה ודור המבול א"ל יש להם קרבנות. תינח בזמן ביהמ"ק בזמן שאין ביהמ"ק קיים מה תהא עליהם, א"ל כבר תקנתי להם סדר קרבנות בזמן שקוראין בהן לפני מעלה אני עליהם כאילו הקריבום לפני ואני מוחל להם על עונותיהם.

ענין המעמדות הוא ההשתוקקות

וצ"ע דמתחלה נקט מעמדות ואח"כ נקט קרבנות, אלא דמעמדות נלמד מתשמרו, כדכתב רש"י כאן ובעוד מקומות, [וזה חידוש דבגמ' תענית לא נתבאר זה אלא מסברא וכו' אפשר קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד עליו] אבל רש"י בכמה מקומות בש"ס הדגיש דהילפותא הוא ממש"כ תשמרו וזה מספרי כאן, ובספרי גם ילפי' שיהי' מתרומת הלשכה וזה לא הביא רש"י עי' עיוני רש"י להגרא"י ברזל זצ"ל ושמירה היינו מה שמראה בזה שרצונו להקריב הקרבן ולכן עומד עליו, וא"כ י"ל דבזמן הגלות מתקיים ענין זה ע"י שקוראים בסדר קרבנות א"כ אנו מראים שאנו משתוקקים לקרבנות, ועצם ההשתוקקות מביא הנח"ר להקב"ה ונחשב כאילו הקרבנו את הקרבנות וממילא זוכים לסייעתא דשמיא בגלות.⁴⁶

וא"כ שפיר מצטרף לבקשת משה להנהגת הדור דכוונת משה הי' לסדר הנהגה טובה לכלל ישראל במשך כל הגלות, ע"ז צווה לו הקב"ה ענין הקרבנות וגם ההדגשה של תשמרו דהיינו ההשתוקקות לקרבנות ועי"ז גופא גורמים שהקב"ה יסדר להם מנהיגים טובים שישמרו עליהם בגלות ומכוחם יזכו בסוף לגאולה.

אבל עוד מונח בתשמרו שיהי' דוקא מתרומת הלשכה, ויסוד תרומת הלשכה הוא לתת לקרבנות כחם של ציבור, דעל ציבור יש כח מיוחד דאין ציבור מתים ואין ציבור עני, וכוחו של משה מונח בציבור של כלל ישראל, ובפרט בקרבנות המוספין כדאומרים במוסף "ע"י משה עבדך מפי כבודך" ולכן גם בגלות אם אנו רוצים משהו שיהי' כקרבנות ציבור, עלינו להשתוקק לקרבנות ולהתקרב להקב"ה בהרגשה של ציבור.

ולפ"ז יתכן דחלק התשמרו של תרומת הלשכה שיהי' בגדר ציבור מתקיים ע"י קריאת התורה שהוא גדר ציבור.

הי' נכנסים לליבות הילדים ונשאר בהם לעולם. וזה הכח של מנהיג שיוכל להלוך נגד רוחו של כאו"א גם לילדים קטנים להוריד להם שאיפות גדולות אבל בכלים ששייך להם.

ובענין מה שהי' רועה נאמן והי' עומד לשרת את בני עדתו בנאמנות, סיפר הג"ר עזריאל רויזנבוים שליט"א⁴⁵ שבעת שנסע דו"ז לנופש [והי' לפני זמני הפלפונים] היו נוהג לפרסם מספר טלפון איך שניתן להתקשר אתו לשאלות, ואם הי' מתאכסן במקומות רחוקים שאין שם טלפון [כמו בקאנטרי] הי' מפרסם מספרו של הטלפון הציבורי הקרוב ביותר למקומו ושעה מסויים שאז יהי' ניתן להשיגו, ואז הי' הולך מביתו לאותה טלפון גם אם הי' רחוק מאד, והי' עומד ומחכה שם שעה ארוכה אולי יצטרך לו א' מבני הקהלה. ועל כגון זה י"ל שדאג שלא יהי' עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה.

שייכות פרשת הקרבנות לפ' פינחס

צו את בני"י ואמרת עליהם את קרבני וגו' [כ"ח ב']

יל"ע מה השייכות פ' הקרבנות לכל מה שנתב' לעיל בפרשה. והנה רש"י פי' דכלפי מה שאמר משה יפקוד ה' וגו' א"ל הקב"ה עד שאתה מצוני על בני צוה את בני עלי וכו' וצ"ב מה כ"כ מיוחד בפ' המוספים שמכוחה יזכו כלל ישראל למנהיג טוב שידאג להם. וגם עדיין לא נתבאר מה זה קשור לכלל הפרשה.

אולם הנראה בעז"ה דהרי ביארנו דכלל הפרשה הוא התחלפות ההנהגה מבחי' תורה שבכתב לבחי' תורה שבע"פ דהיינו דמעתה התחיל הנהגת התחתונים, וזה בחי' פינחס כמבואר בשם שפ"א בתחלת הפרשה, ולכן עד עכשיו שהי' בהנהגת משה לא הי' מוטל על כלל ישראל לעשות כלום כיון דבין כך הי' הכל בהנהגה עליונה, אבל מעתה שנכנסין לא"י וכן נכלל בזה כל אורך הגלות והכל תלוי במעשינו, לכן רצה הקב"ה להורות איזה דבר מוטל על הציבור כדי לזכות לסייעתא דשמיא בהנהגה.

והנה מבואר בפרשה דענין המוספין הוא כולו הוספה על התמידין אבל עיקר הציווי הוא התמידין של כל יום ויום, רק שכיש קדושה מיוחדת יש להרחיב ולהוסיף על התמיד קרבן נוסף אבל הכל מענינא דתמיד, ויסוד התמיד כתוב בפסוק דהוא ריח ניחוח לה' היינו הנח"ר שגורמים להקב"ה מדי יום ביומו ע"י הקרבן תמיד הוא זה שממשיך הסייעתא דשמיא.

⁴⁶ והגרי"ד שלזינגר שליט"א ר"ל דהגם דכדי שיהי' נחשב כאילו הקריב קרבן צריך לעסוק בתורת הקרבנות בעיון, אבל קריאת התורה שאני דוח בייטוי להשתוקקות לקרבנות ובזה גם בקריאה בתורה בעלמא כבר מתקשרים לכח הקרבן.

⁴⁵ בצל הקודש עמ' כ"ט.

מה שנתחדש דיהושע לא יקריב עבור הציבור

ובאמת אם נעמיק בדברים נראה שבדין תרומת הלשכה כתוב יותר מסתם דין ציבור. ונקדים דבריו של האור החיים הקדוש על פסוק זה, שהקשה דלמה סידר פרשת הקרבנות במקום זה אחר מינוי יהושע ולא במקום שצוה על הקרבנות בפרשת אמור, שהרי מצוה זו מוכרח אתה לומר שנהגה משהוקם המשכן ויהושע נסמך בשנת הארבעים, ותי' ש"בא לומר שאם ירצה יהושע להקריב תמידין ומוספין משלו שאינו רשאי הגם שדין ציבור יש לו כדמוכח מכמה מקומות, לזה סדר מצוה זו אחר מינוי יהושע וצוה בה שתהיה משל ציבור כאומרו צו את בני ישראל וגו' לומר שאין התמידים באים אלא משל ציבור, ולזה כפל לומר ואמרת אליהם לעיכוב, ודקדק גם כן באומרו אליהם ולא אמר להם,⁴⁷ לפי מה שפירשתי בפרשת וירא אליו כי ירצה מיעוט זולתו כמו כן במה שלפנינו העיר אותנו שכוונתו למעט".

הנה מש"כ אור החיים הק' דס"ד שיהושע יקריב קרבנות ציבור דהי' לו דין ציבור צ"ב דאי כוונתו דמנהיג הדור שקול ככל הדור א"כ כש"כ דאצל משה הי' צריך להיות הווי"א זה, דעליו אמרו בתנחומא והובא ברש"י פ' חקת [לעיל כא נא] דבמקום אחד תולה השליחות במשה ובמקום אחר בישראל אלא "שמשה הוא ישראל וישראל הם משה, לומר לך שנשיא הדור הוא ככל הדור, כי הנשיא הוא הכל" וא"כ מה מיוחד ביהושע לענין זה.

והגרבי"ש שניאורסון זצ"ל בספרו ברכת שמעון ר"ל דכיון דדין ערבות נתחדש רק אחרי שעברו את הירדן לכן בצירוף מה שרבים צריכים לו, הי' ליהושע יותר כח ממשה רבינו, ונבספר פרדס יוסף החדש ציין למשנת באו"ח סי' קל"ה דאדם חשוב יש לו דין ציבור לענין להוציא ס"ת בשבילו ויש לדחות דשם זה לענין זילזול בס"ת, ועכ"ז נראה פשוט דלא הי' כוונת אור החיים הק' לזה דכ' "שדין ציבור יש לו כדמוכח מכמה מקומות" משמע דמוכח בכמה מקומות שיש משהו מיוחד אצל יהושע שהי' לו דין ציבור. וצ"ע.

ד' הגרי"ז? דקרבן ציבור צריך לבוא משל ציבור

דוקא

ובמש"כ דנתחדש דלא סגי במה שיהי' לו דין קרבן ציבור רק שיהי' מממון ציבור דוקא, יש להשוות לד' הגרי"ז [עי' מנחת אברהם מנחות עמ' תכ"ז] שחילק בין קרבן

⁴⁷ בפסוק זה הוא הפעם היחיד בתורה שכתוב "ואמרת להם זה האשה וגו'" דבעלמא כ' ואמרת אליהם וכן בתחלת הפרשה כאן, ורש"י כ' דהוסיף כאן לב"ד, ופי' במלבי"ם דלכך שינה הלשון, דאליהם היינו שמוטל החובה עליהם, ו"להם" היינו שרק מוטל האחריות עליהם שהציבור יעשו כן.

יחיד לקרבן ציבור, דהנה ביחיד מביא קרבן יש דין שיהי' קרבנו אבל אין דין שהוא בעצמו יקנהו ויקדישנו, דהרי גם אחר יכול להקדיש ע"מ שיתכפר בו חבירו כדילפינן תמורה י'. מקראי דנזירות, ומשמע פשטות הגמ' דאז זה נעשה שלו ולשון הגמ' "מתנה קא יהבין ליי" ובמנחות עג: דגוי שהתנדב להביא שלמים, ע"מ שיתכפר בהן ישראל - ישראל אוכלן, ע"מ שיתכפר בהן כהן - כהן אוכלן. הרי דנעשה ממונו, וכ"ז בקרבן יחיד אבל בקרבן ציבור לא סגי בזה שנעשה של ציבור ולא סגי מה שיחיד יפריש עבור הציבור, רק שצריך להיות מממון הציבור עצמם, וזהו עיקר דין תרומת הלשכה ומקור הדבר הוא גופא מדרשת הספרי ד"תשמרו" שלא יביא אלא מתרומת הלשכה.

ובזה פי' הגרי"ז הא דמנחות סה. "מריש ירחא דניסן ועד תמניא ביה איתוקם תמידא דלא למספד, שהיו צדוקים אומרים: יחיד מתנדב ומביא תמיד, מאי דרוש? את הכבש האחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים, מאי אהדרו? את קרבני לחמי לאשי... תשמרו, שיהיו כולן באין מתרומת הלשכה"⁴⁸ וצ"ב מה הי' השו"ט וכי הצדוקים היו סוברים דא"צ להיות של ציבור הרי אפי' קרבן יחיד צריך להיות שלו, אלא דסברו דא"צ להיות משל ציבור רק דסגי שיחיד יפריש עבורם, כשאר קרבנות יחיד, אבל ז"פ דצריך להיות של ציבור דאין תמיד של יחיד, ולזה השיבו להם שכתוב תשמרו מתרומת הלשכה, וזה"פ בגמ' ר"ה ז. "דבקרבנות צבור אם יחיד התנדב משלו - כשרין, ובלבד שימסרם לצבור. ופריך פשיטא ומשני מהו דתימא: ליחוש שמא לא ימסרם לצבור יפה יפה, קמ"ל, וכ"פ הרמב"ם פ"ח מכלי המקדש ה"ז דבכל קרבנות ציבור שהתנדב אותם יחיד בעי' מסירה לצבור, וביחיד המפריש עבור חבירו לא מצינו קפידא זה, רק העיקר שמפריש עבור חבירו והטעם כיון דבציבור בעינן שיהי' נחשב כאילו הם בעצמם הפרישום ממונם והקדישום.⁴⁹

⁴⁸ וצורת הילפותא אמר הגרי"ט ווייס זצ"ל גאב"ד ירושלים בדרשא לטובת כולל שומרי החומות, בשם הג"ר נפתלי שקוביצקי זצ"ל רבה של גייטסהעד וחמיו של דו"ר הג"ר בצלאל זצ"ל, דתשמרו ר"ל שהדבר יהי' שמור בכל האופנים, כי דבר המוטל על יחיד, א"א להבטיח שיהי' בו קיום לעולם כי יחיד אין בו תמיד היכולת או הרצון, אבל דבר שמוטל על הציבור נעשה שמור בכל הדורות ובכל המצבים. [ספר בצל הקדוש לאחי שליט"א בעמ' רל"ג]

⁴⁹ אלא דהק' הגרי"ז דאיך הוי המסירה לצבור דאם מתחלה בהיותו חולין מוסרו לצבור א"כ כבר אינו בעלים להקדישו, ואם מקדיש מקודם כבר אינו יכול למוסרו לצבור, וצ"ל דחל ביחד עם ההקדש. וידידי הרב אלעזר חיים ליבערמן שליט"א תי' דגם מסירת בהמת חולין הוא חידוש דלא נימא דבעי' מתרומת הלשכה דוקא ומנ"ל דהכוונה שיהיחיד מקדישו לשם הציבור.

דין ציבור ממילא יהי' על הקרבנות חלות שם קרבן ציבור, לזה קמ"ל שיש דין מיוחד שיהי' משל ציבור דוקא וא"כ אה"נ אולי יהי' לזה דין קרבן ציבור אבל לא יצאו ישראל בזה ידי חובתן כיון שאינו בא משלהם.

בתחלת הקמת המשכן לא הי' עדיין קפידיא משל

ציבור

והנה הדין דתרומת הלשכה כתוב רק כאן בפ' פנחס, וצ"ב הרי דין מחצית השקל לתרומת הלשכה כבר הי' בתחלת ארבעים שנה וכבר אז הי' דין להקריב תמידין ומה נתחדש כעת, ולד' הגרי"ז הנ"ל י"ל דעד עכשיו הי' תרומת הלשכה רק היכי תמצי שיהי' מעות לקנות קרבנות, ואם אחד הי' רוצה להפריש עבור הציבור הי' מהני גם בלי שימסרנו לציבור יפה, אבל כאן נתחדש דא"א שיהי' עליו תורת קרבן ציבור עד שיהי' ממון הציבור דוקא או שהיחיד ימסרנו יפה יפה לציבור. ומוכרחים לומר כן דהרי מבואר ברש"י פרשת כי תשא [שמות ל טז] דהי' ג' תרומות למשכן "והשנית הי' ע"י מנין שמנאן, משהוקם המשכן, הוא המנין האמור בתחלת חומש הפקודים (במדבר א א) באחד לחדש השני בשנה השנית, ונתנו כל אחד מחצית השקל, והן לקנות מהן קרבנות צבור של כל שנה ושנה, והושוו בהם עניים ועשירים, ועל אותה תרומה נאמר לכפר על נפשותיכם, שהקרבנות לכפרה הם באים" והרי המשכן הוקם כבר בר"ח ניסן ואיך הקריבו קרבנות ציבור ועוד לא הי' תרומת הלשכה, ובהכרח שעדיין לא הי' קפידיא משל ציבור דוקא רק העיקר הי' שיוקרב עבור הציבור וכל ענין התרומה הוא כדי שיהי' כסף לקרבנות, ואה"נ בחודש הראשון יתכן שהי' ע"י יחידים שהפרישו עבור הציבור או שעשו מגבית לזה וכל מי שרצה תרם ולא הי' צריך דין מסירה לציבור.⁵⁰

⁵⁰ וד' המורחי בפ' כי תשא [שמות ל טז] דאותן חצאי שקלים שגבו במניין חומש הפקודים לא גבו בעד חובת חצאי השקלים שבכל שנה ושנה, אלא מפני שהיו צריכים למנותם, וא"א בלי שקלים וכיון שגבו אותן ולא היו צריכין להן לצורך המשכן, שכבר הוקם, היו שומרים אותן בעד קרבנות, אם יצטרכו להם, ומפני שהיו שומרים אותן בעד קרבנות ודומין בזה לתרומת חצאי השקלים הנגבין בכל שנה ושנה בעד הקרבנות, קראוה רז"ל בשם "תרומת חצאי השקלים של חובה" וכתוב עליה: "לכפר על נפשותיכם" הרומוזת על הקרבנות הנגבין מחצאי השקלים של חובה, אף על פי שאלה לא נגבו אלא בעד המניין ולא בעד החובה. וזהו שכיון רש"י באמרו: "והשנית, אף היא על ידי מניין שמנאן משהוקם המשכן, הוא המניין האמור בתחלת חומש הפקודים כו' ונתנו כל אחד מחצית השקל, והם לקנות מהן קרבנות צבור" כו'. כי המצוה הזאת של מחצית השקל בכל שנה לא נהג רק בא"י, אבל במדבר שלא היו ישראל מקריבין עולות וזבחים, לא.

והנה בגמ' מנחות נב. נחלקו ר' יהודה ור"ש אי פר העלם דבר ש"צ בא מתרומת הלשכה או עושים לזה מגבית מיוחדת וס"ד הטעם להביא מתרומת הלשכה הוא מצד חשש פשיעה, ומסיק דדרש ר"ש דרשא מיוחדת מפסוק שלנו "קרבני לחמי לאשי ריח ניחוחי תשמרו להקריב לי במועדו - לרבות פר העלם דבר של ציבור ושעירי עבודת כוכבים שבאין מתרומת הלשכה" ופירש"י ד"ה לרבות פר דהא דבעי קרא "אע"ג דלאו אדעתא דהכי הביאו שקליהם שהרי לא היו יודעים שיחטא אפ"ה מרבה להו קרא" הרי דעיקר הנדון הוא האם ניתן מעות תרוה"ל גם לפר העלם דבר ש"צ וא"כ צ"ע מנ"ל מתשמרו שבא מתרומת הלשכה, הרי בדרשא כתוב רק זה דבאה משל ציבור וזה יכול להיות ע"י מגבית מיוחדת ומנ"ל היתר לקחת מתרומת הלשכה. והגרי"ז פי' לדרכו הנ"ל דהמח' בענין פר העלם דבר ש"צ הוא, דשי' ר' יהודה דדין הזה דמשל ציבור נאמר רק בתמידין ומוספין ולא בפר העלם דבר ש"צ רק שצריכים כסף לקנות ולזה עושים מגבית ולא לוקחים מתרומת הלשכה, ולר"ש יש דרשא מיוחדת דגם פר העלם דבר ש"צ נכלל בקרא דתשמרו שיהי' משל ציבור דוקא.

ובזה יישב הגרי"ז ד' הגמ' תמורה י. דפריך דיש אופן של תמורה בקרבן ציבור באופן שעשו את היחיד שליח להקדיש, והרי לא מהני הקדשה לצורך ציבור דבעי משל ציבור מתרומת הלשכה, ותי' הגרי"ז דמיירי בפר העלם דבר לשי' ר' יהודה שצריך להיות קרבן ציבור אבל לא משל ציבור.

מח' רש"י ורמב"ן בקרבן שהתנדבו ציבור

ובמש"א הגרי"ז לענין פר העלם דבר דיתכן דגם כשאנו בא משל ציבור יש עליו חלות שם קרבן ציבור, אינו ענין למח' רמב"ן ורש"י ר"פ ויקרא באם התנדבו רוב ציבור קרבן אי יש עליו דין קרבן ציבור או קרבן שותפין דד' רש"י דרק כשבא מקיץ המזבח יש לו דין ק"צ ופטור מסמיכה, אבל סתם בגביי בעלמא לא נעשה ק"צ, דהתם כשמדעת עצמם רצו להביא קרבן א"כ לא נעשה כאן חלות שם ציבור, אבל בפר העלם דבר כשמוטל חובה על הציבור להביא פר לכפרתם וודאי נחשב קרבן ציבור אלא דהנדון הוא אי גם זה צריך שיהי' מתרומת הלשכה. וכן הא דס"ל לרמב"ן דגם בגבו מרוב ישראל לנדבה נעשה קרבן ציבור הוא רק בהפרישו לצורך כפרת כל הציבור אבל כשלא הפרישו עבור הציבור וודאי לא נחשב קרבן ציבור כדביאר בחי' מן רי"ז הלוי עה"ת שם.

עכ"פ לפ"ז נבין דברי אור החיים הק' דהי' הו"א דקרבנות הציבור יעשה ע"י יהושע דכיון שיהושע יש לו

כאן נתחדש דעל ישראל להיות המביאים

של הקרבן

ויש להוסיף עומק בזה ע"פ מה שחידש הגרי"ז [הובא בס' חבצלת השרון כאן]. דיש דינים התלויים דוקא בהבאת הקרבן ולא בכפרת הקרבן, לדוגמא הא דמבואר בזבחים צט: דאונן אינו משלח קרבנותיו אינו מדיני הקרבן שאינו בא באבילות, רק הוא מדיני אבלות שאינו יכול להביא קרבן, ולכס"ל לרמב"ם פ"ב מביאת מקדש הי"א דאונן גם אינו יכול לשלח קרבן עצים אף שאין כאן קרבן העולה בעבורו, וכן יש מושג של מביא לצורך חבירו אף שחבירו הוא המתכפר וכמבואר כן בסוטה כג. דכהן המביא קרבן עבור אשתו סוטה דינו כמנחת כהן הנשרפת, והנה לענין מנחת סוטה בוודאי הוא כן דמפורש בקרא "והביא האיש את אשתו אל הכהן והביא את קרבנה" [לעיל ה' ט"ו] אבל הגרי"ז חידש כן גם בעלמא בהא דתנן בשקלים פ"ז מ"ד דאם מוצא קרבנו של חבירו על המוצא להביא נסכים דזה משום דעל המוצא חלה דין "מביא" וחובת נסכים תלוי במביא. והנה בכל יחיד המפריש ע"מ להתכפר בו חבירו יל"ע מי נחשב המביא ובזכרון שמואל עמ' ע"ח כ' דפשיטא לי' מסברא דהמקדיש נחשב המביא דהרי כיון דלצורך הכפרה א"צ להיות מביא מהיכי תיתי שהמתכפר יהי המביא ג"כ, אולם הגרי"ז אמר לו בשם אביו הגר"ח דבכה"ג המתכפר נחשב הבעלים להבאה, אבל הגר"ש הוכיח מד' הרמב"ם והמאירי דאין המתכפר נחשב הבעלים להבאה.

ולפ"ז יתבאר היטב מה נתחדש כאן בפ' פנחס בדינא דתרומת הלשכה, דכל ארבעים שנה הגם דהי' מוטל על כלל ישראל להביא קרבן תמיד הי' זה רק שהם יהיו המתכפרים של הקרבן ושהתמיד יעלה להם לחובתם, אבל הי' יכול להיות שאחרים יהיו המביאים ואם יחיד הי' מתנדב עבור הציבור הי' הוא נחשב המביא, אבל בהא דחידשה תורה דצריך להיות מתרומת הלשכה הי' מונח בזה שכלל ישראל הם צריכים להיות המביאים של הקרבן ואם לא נחשבו המביאים אין הם יוצאים בקרבן זה. ובזה יש ליישב מה שהקשו האחרונים בהא דמבואר בתגיגה ו: בפסוק עולת תמיד העשוי' בהר סיני דלרע"ק קרבה במדבר ולא פסקה ומה אני מקיים הַזִּבְחִים וּמִנְחַת הַגִּשְׁתָּם לִי בַמִּדְבָּר אֲרֻבְעִים שָׁנָה" [עמוס ה' כ"ה] שבטו של לוי שלא עברו ע"ז הם הקריבו משלהם,⁵¹

⁵¹ ע"י מדרש רבה וספרי זוטא פ' בהעלתך לעיל ט ה לענין קרבן פסח עה"פ "ככל אשר צוה ה' את משה כן עשו בני ישראל" יכול שלא היו מקריבין אמ' ככל אשר צוה ה' את משה כן עשו בני ישראל מקריבין היו, יכול משל צבור היו מקריבין ודאי אמ' הזבחים ומנחה הגשתם לי במדבר ארבעים שנה בית ישראל מלמד שלא היו מקריבין, אין לי אלא

וצ"ע הרי תמיד קרבן ציבור הוא, וביותר צ"ע הרי יש דין של קרבנות ציבור דבעי' מתרומת הלשכה, ובזית רענן לבעל המג"א כ' דאה"נ צ"ל דהלויים מסרו את המעות לציבור וא"כ שוב הוי המעות של כל ישראל, אלא דא"כ במה נקרא שכלל ישראל לא הגישו להקב"ה קרבנות במדבר, אולם לנתב' דעיקר האי דינא דתרומת הלשכה נתחדש רק בפ' פנחס אבל כל ארבעים שנה הגם שבוודאי הי' צ"ל קרבן ציבור אבל לאו דוקא מממון ציבור א"כ י"ל דשבט לוי הפרישו התמיד עבור הציבור והתכפרו בו הציבור, אבל טענת הקב"ה היה שהם בעצם לא הגישו לו קרבנות, דההבאה וההגשה הי' ע"י הלויים.

דין מעמדות תלוי במביא

ובזה יתבאר דין המעמדות שנתחדש בפרשה זו, ע"פ מש"כ בחבצלת השרון שם די"ל דעיקר דין מעמדות תלוי דוקא בשם מביא וזה תלוי דוקא במי שנתן שקלים לתרומת הלשכה וכמבואר בלשון רש"י ותוס' הרא"ש תענית כו. דדין מעמדות תלוי במי שנתן לתרומת הלשכה [ולכן א"א לצאת עם כהנים] א"כ רק כאן בפ' פנחס דרצה הקב"ה שישאל יהיו אלו המביאים את הקרבן לכן נתחדש דין מעמדות.

ועי"ש בחבצלת השרון שיישב לפ"ז ד' רעק"א סי' ט' שדן דנשים פטורות מתפלת מוסף כיון דלא היו נותנים למחצית השקל, והק' עליו בעמודי אור סי' ז' הלא וודאי נשים מתכפרות, דהרי שעירי הרגלים באים לכפר על טומאת מקדש וקדשיו דגם נשים בכלל, עוד הק' בזכר יצחק סי' ב' דלרעק"א למה לא משכח"ל שינוי בעלים בציבור [זבחים ד.] לענין נשים, אבל לנתבאר א"ש דנשים רק נתמעטו מלהיות מביאים אבל וודאי הם מתכפרים בקרבנות ציבור, ולענין תפלת מוסף ס"ל לרעק"א דבעי' שיהיו חייבים בעצם הבאת הקרבן.

בפ' פנחס נתחדש שקרבנות משל ציבור דוקא

ובביאור למה באמת דוקא כאן נתחדש זה י"ל דזה חלק ממה שאמר הקב"ה למשה עד שאתה מצוני על בני צוה את בני עלי, היינו שאני רוצה שמעצמם יתעוררו להביא לי קרבנות ולכן צריך להיות מממונם דוקא, ולמשנ"ת בתחלת הפרשה ע"פ שפ"א כי יסוד פ' פנחס הי' לפי השתנות הדור שהתחיל עתה להיות עבודת האדם והתעוררות דלמטה בחי' תורה שבע"פ וזה הי' ענין

לענין הפסחים מניין את מרבה חטאות ואשמות ושאר כל קרבנות צבור אמרת ככל אשר צוה ה' כן עשו מקריבין היו. - אי אפשר לומר שהיו מקריבין שהרי כבר נאמר הזבחים ומנחה הגשתם וגו' מלמד שלא היו מקריבין, ואי אפשר לומר שלא היו מקריבין שהרי כבר נאמר ויעשו ככל אשר צוה ה' את משה כן עשו, הא מה הדבר מלמד שהיה שבטו של לוי מקריב משלו כל קרבנות צבור ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר וכשרי ישראל סמוכין לו"

הוריות סי' וין הרי בעלמא במפריש חטאת ע"מ להתכפר חבירו וודאי שעיקר דין מיתה תלוי במתכפר ולא איכפ"ל במקדיש וא"כ הו"ל להיות דין מתות במת כל א' מישראל גם בלא נתן שקלים כלל כיון דסו"ס מתכפר הוא, [ושערי' תי' דעיקר דעת תורמי השקלים הי' עבור מביאי השקלים ולשאר ישראל לא הקדישו רק עד כמה שצריכים את זה וא"כ במת איתכרר שלא שייך לו, וקה"י תי' דרק ביחיד המתכפר נקנה לו לכפרתו אבל בק"צ עיקרו הוא חובת היום רק שממילא מכפר על הציבור ולכן כ"ז שאינו בעל הממון אין דין מתות] ועוד צ"ב למה באמת לא נאמר דין מיתה בציבור דא"ל דהטעם הוא דל"ש שכל הציבור ימותו, וכדכ' רש"י **תמורה טז: ד"ה וכי**, [ולזה צ"ל דהמקורות להא דאין ציבור מתים הוא רק בחלק מהם קיים דהרי ליכא ציור דכולם ימותו- חת"ס הוריות שם] דהרי בהרבה שותפים גם באחד מת, יש דין מיתה.

וי"ל לנתבאר לעיל דנתחדש מגזה"כ דכל קרבן ציבור צריך להיות משל ציבור דוקא, א"כ הי' צריך התייחסות לבעלי הממון, וא"כ הגם דוודאי כולם נתכפרו בו תמיד ובאופן כללי הי' נחשב שכל הקרבנות באים משל ציבור מ"מ לבעלי הממון של קרבן מסויים זה הי' יותר בעלות ושייכות עד כדי שרק המיתה שלהם הי' פועל דין מתות על הקרבן, ולזה תי' רב פפא דלא איכפ"ל בא' מן הציבור מת והטעם כדביאר הגרש"ש [בשערי יושר ש"ג פכ"ב] ובשו"ת אגרות משה [קדשים סי' כ"ד] דגדרו של ציבור אינו צירוף של יחידים רבים דאז הי' מקום לחלק בין דור לדור, אלא גדר ציבור היינו עצם כל הדורות יחד ולכן גם אם מתו דור זה דור הבא נחשב עדיין כאותו ציבור, וא"כ אחרי שכל יחיד נתן מכסף שלו הרי הכסף והקרבנות שייכים למציאות חדשה הנקראת ציבור שלא שייך עליו דין מיתה כלל ולא רק בשביל שתמיד יהיו אלו שנשארים בחיים.⁵⁴

והנה לנתבאר דרב פפא למד כן משעיר דר"ח ושעירי הרגלים המובאים מתרומת הלשכה הכתוב בפרשה שלנו י"ל דמושג חדש זה של ציבור נתחדש כאן בפ' פנחס כדי להבטיח קיום נצחי לכלל ישראל, וממילא הי'

הקדש על הרמב"ם פ"א משקלים סקמ"ח [ולמאי דהקשו על רעק"א סי' ט' פשוט נשים ממוסף כיון שלא שוקלות דא"כ ה"נ בפחות מבן כ' לפ"ו יק' גם ביותר מבן ס', ויהי' מקום להחמיר שמבן ס' לא יתפלל לפני העמוד תפלת מוסף] וא"כ א"ש דזה רק ספק אולי מתו מבעלי השקלים דלא מוכרח שימותו תוך שנה אחד מבן כ' עד בן ס', אולם בד' רמב"ן עצמו א"ל כן דכ' להדיא בריש פ' כי תשא דשקלים דקרבנות לא תליא במנין וגם בן י"ג חייב בזה, אולם בד' ש"ר י"ל כן, אולם לד' תוס' ב"ב ק"ז: ד"ה **מכאן** המנין הי' גם ביותר מבן ס'.

⁵⁴ **יש נפק"מ בין הגרש"ש והגרמ"פ**, דלהגרש"ש להו"א סברה הגמ' דגדרו של ציבור הוא אוסף של יחידים, אבל לאגרו"מ גם בהו"א ידע דציבור שאני, אבל סבר דחטאת לא בא אלא על החוטאים והחוטאים כבר מתו ונתכפרו במיתתם והרי דעת ר' יהודה דאם כיפרו בעלי' תמות, ולזה תי' דאין הקרבן בא עבור אלו שחטאו אלא על החטא והפגם שנעשה בציבור וכבר ממילא יהי' תועלת למתים בזה דהפגם הסתלק.

פנחס שהי' עדיין כאיש פשוט מן הציבור ומ"מ התעורר לקנא קנאת ה', א"כ א"ש דכעת נתחדש הקפידא שיהי' קרבנות ציבור משלהם דוקא ולא יבוא אחר דוגמת יהושע לכפר עליהם הגם דליהושע הי' דין ציבור כמבואר באור החיים הק', וזה גופא הי' השינוי בין הנהגת משה והנהגת יהושע, דתחת הנהגת משה הי' משה רבינו עושה הכל עבורם הוא הוריד להם התורה והמן, והוא זה שהתפלל עליהם כשחטאו וכפר עליהם, אבל מעתה שנכנסים לארץ וכאו"א נכנס בחלק שלו בא"י, אז מוטל על כל יחיד ויחיד לעבוד ולהתעורר בעצמו, ויהושע הוא זה שיוכל לצאת ולבוא לפניהם ולייעץ כאו"א על העבודה הפרטית שלו.

כאן נתחדש הא דאין ציבור מתים

והנה בהוריות ו. לענין מה שבימי עזרא הקריבו קרבנות עבור מה שחטאו דור הקודם בע"ז ופריך הרי כבר מתו חלק מהם ויש דין חטאות המתות ותי' רב פפא דלא נאמר דין חטאות המתות בציבור ובתמורה טו: הנוסח לפי שאין ציבור מתים, והוכיח רב פפא ד"ז מזה גופא שהתורה חייבה להביא שעיר ר"ח [ושעירי הרגלים] מתרומת הלשכה והלא יתכן שמתו חלק מן הציבור וא"כ הו"ל חטאת שמתו בעלי' ומוכח מזה דלא נאמר דין מיתה בציבור, עי"ש בסוגיא, ובתמורה טו: הנוסח דאולי מתו מרייהו דהני זוזי, משמע דתלוי בכסף, וכן מבואר בתוס' הרא"ש הוריות שם דלכן זה רק ספק כיון דרק אם מתו בעל הממון של אותה קרבן, וצ"ב הרי גם בקנו מכסף של אחד צריך שיהי' לכפרת כל הציבור וא"כ בהכרח דכל ישראל יש להם חלק בכל שקל, וא"כ למה הדין מיתות תלוי דוקא בבעלי הממון וכבר העיר כן **במקדש דוד סי' י"ט סק"י דזה דבר חדש**,⁵² ובס' **יהגה הארי' הוריות ו.** כתב דשאל כן להגרי"ז והסכים דתמוה הוא,⁵³ ועוד הקשו האחרונים [שערי יושר ג' סכ"ב וקה"י

⁵² עי"ש במקד"ד שיישב בזה הא דפ"ג דשקלים מ"ג שבית רבן גמליאל זרקו שקליהם לפני התורם ופריך בירושלמי דהרי גם בלי זה עולה להם הקרבן ומשני דנחת רוח הוא להם שלא יהא מתקרב אלא משלהן ומבואר דהגם דכולהו מתכפרי בק"צ מ"מ מי שבעד שקלו נלקח הקרבן חשיב בעל הקרבן טפי וזה הנח"ר שלהם שנחשיבם בעלי הקרבן, **והגרי"ד סולובייצ'יק זצ"ל פ"י** בזה הא דאמר משה אל תפן אל מנחתם ופירש"י שחלקם בקרבן ציבור לא יתקבל וצ"ע דל"ש למצוא בעצם הקרבן החלק שלהם דשייך לכולם ביחד, אלא דקאי על חלק הכסף שלהם.

⁵³ וידידי **הרב יצחק קונינסקי שליט"א** ר"ל דהכוונה לכל ישראל מביאי השקלים שהם הבעלים של הממון, ומה שזה רק ספק יובן למש"כ **רמב"ן [לקמן כ"ו ס"ד]** עה"פ ובאלה לא היה איש וגו' דלא נמנו אותם שהיו מבן ס' ומעלה דילפ"ג גז"ש ומעלה מערכין, כי היכי דדריש כן **בב"ב קכ"א**: לענין הא דלא נגזרה גזירה יותר מבן ס', וכן ס"ל **לספורנו לעיל א' מ"ה, ויד רמ"ה ב"ב ק"ז**; וא"כ ה"ה במנינים הראשונים דגם שם כתוב "ומעלה", ואי ננקוט כשי' הראשונים [רש"י במנחות מ"ו ב' והרא"ש והרע"ב וחינוך מצוה ק"ה וכ"פ הרמ"א באו"ח סי' תרצ"ד ס"א] דפחות מבן כ' פטורים משקלים כיון שלא היו בכלל המנין של חובת השקלים, א"כ ה"נ ביותר מבן ס', וכן חקר הגרמ"ק זצ"ל בס' שקל

בזמן המקדש הי' העיקר התפלה כדאיתא כהנים בעבודתם ולוים שהי' בחי' מעשה ודיבור ומחשבה, וע"י הקרבנות שהי' תיקון העשי' הי' מתגלה ההתחדשות והיו יכולים הלויים לשורר ולזמר, וכמו כן עתה בזמני תפלה מתעורר הארת הקדושה לתפלה וכו'.

ובמאור ושמש כאן כתב דלכן קבעו לנו חז"ל לקרות פ' פנחס בימי בין המצרים כדי שנקרא פ' הקרבנות לעורר למעלה ענין הקרבנות. עוד חידש [כ"ט א-ו] דע"י אותיות של פרשת קרבנות שקורים בימים אלו נעשה כלי שיוכל אח"כ למשוך במועדות בזמנם אורות לכלים ההם, והכוונה ע"ד אריז"ל דהאותיות הם הבחי' כלים והטעמים והנקודות הם בחי' האורות בתוך הכלים וע"י קריאת הש"ץ בס"ת בטעמים הוא ממשיך בחי' האורות, ומחדש המאור ושמש דבקריאת פ' פנחס מכינים הכלים ובקריאה במועדים נמשכים האורות מכח הקריאה דעכשיו.

עוד כתב שם וכ"כ **באוהב ישראל** כאן ובעוד הרבה ספה"ק דכ"א יום בין י"ז בתמוז לת"ב הם שרשים לכל מועדות השנה, רק שעדיין הם מכוסים וכשנוכה לגאולה יתגלה האור הגדול בימים אלו, וכ"א יום אלו הוא גם נגד כ"א יום מר"ה להושענא רבא וכדכ' **מהרש"א בכורות ח:** ⁵⁶ ולכן בוודאי יש להשקיע הרבה בפ' המועדים בפ' פנחס בפרט בימים אלו.

והחי' הרי"ם הי' אומר דהר"ר **בונם מפארשיסחא זי"ע** הי' שמח מאד בפרשת פנחס, משום שיש בה כל הקרבנות והמוספים של המועדים.

⁵⁶ ומחמת חשיבות הדברים נעתיק לשוננו "ועוד אייתו תרי ביעי וא"ל הי זוגיתא [-תרנגולת] כו' ע"ד שאמרו בשמעתין תרנגולת לכ"א יום וכנגדו בלזו ואמרינן שרמו ירמיה מקל שקד אני רואה שהם כ"א יום מי"ז בתמוז עד ט' באב והם רמזו לו ימים אלו בזוגיתא אוכמתא ע"ש הגלות, ולפי שיש עוד כ"א ימי סליחה ושמחה מי"ט ראשון של ר"ה עד כ"א תשרי שהוא הושענא רבה יום גמר החתימה כדאיתא במדרשות, והוא שרמו לו בזוגיתא חירותא ג"כ ע"ש ליבון עונות וכך א"ל הרי תרי ביעי שהתולדה מב' זוגיתא הן כולן לבנים ואין ניכר איזה מהשחורה ואיזה מהלבנה, כן אין לכם היכר כי מקרה א' יקרה את כולן שהפורעניות והטובות שוים בימים בשיעור א' זה כזה כ"א יום הן ואין כאן מקום תקנה לכם, והשיב בדוגמא זה עיזי אוכמתי כו' הן ב' שעירים שהביאו ישראל ביה"כ החירותא היא שהיתה לה' והאוכמתא שהיתה לעזאזל והגבינה שהיא התולדה מהן שניהן לבנים שגם השעיר לעזאזל היה מלבין עונותיהם של ישראל שנאמר ונשא השעיר וגו' וכמ"ש שהיו קורשין בהוא שעיר המשתלח חוט של זהורית וכיון שהגיע למדבר היה מלבין וכן הוא הענין בב' זוגיתא שהיו שניהם תולדותם לכ"א יום ותולדות שניהם היו ביצים לבנים כי הנה שני שיעורים כ"א יום ג"כ תולדותיהן שוין בליבון כי כמו שהכ"א יום שמר"ה עד הושענא רבה תולדות ליבון עון וכפרה עליהם כן גם ימי כ"א יום פורעניות מי"ז בתמוז עד ט' באב היה תולדות ליבון עונות כי הצרות ויסורין מכפרין כמ"ש הגלות מכפר. עכ"ד מהרש"א.

אפשרות לקרבנות ציבור בלי חשש מיתה, וכן שלכל יחיד ויחיד יהי' כח תוקף של ציבור ועל דרך שעשה פנחס מעשה בתוך הציבור שנתן בזה כפרה עולמית בשביל הציבור, וזה גופא הי' תשובת הקב"ה למשה רבינו שדאג מאד על המשך הקיום של כלל ישראל.

עכ"פ לפי כ"ז מתיישב קו' הראשונים למה חזר הכתוב כאן על פרשת התמיד שכבר כתוב בפ' תצוה ע"י רש"י פסוק ד' ורמב"ן ועוד, ולדברינו יש כאן מהפכה בכל ענין קרבנות ציבור שזה יבוא משל ציבור דוקא ושמיילא נתחדש כאן המשך וקיום נצחי לכלל ישראל מצד היותם ציבור.

פרשת פנחס פרשה של ימים טובים

שמעתי מהג"ר נפתלי הכהן קופשיץ שליט"א [בהג"ר משה פנחס הכהן זצ"ל] שסיפר על הג"ר "פנחס" הורביץ זי"ע "בעל הפלאה" שמנהגו הי' שבעירו פרנקפורט הי' לובש בגדים פשוטים אבל כשהי' אורח בעיר אחרת הי' לובש בגדים מכובדים וי"א בנוס"א דבמקום אחר היו מכבדים אותו יותר מעירון ואמר שלמד כן מפרשת "פנחס" שכשנקרא במקומו באמצע השנה לבושים בבגדי שבת וגילים, אבל כשמזדמן כאורח לקרותו ביו"ט מלובשים בבגדי יו"ט.

קריאת פרשת פנחס בבין המצרים דוקא

והנה כבר כתבו הספרים הקדושים דלא בחנם קבעו לנו חז"ל לקרוא פ' פנחס בימי בין המצרים ⁵⁵ וכתב השפ"א דלכן קבעו חז"ל תמידין ומוספין בבין המצרים דכדי לעורר לבות בניי' להשתוקק לעבודת ביהמ"ק, וגם הקריאה בש"ק יהי' נחשב כאילו הקרבנו, ובאמת גם

⁵⁵ ובבני יששכר מאמרי תמוז אב הוכיח כן ממה שחז"ל סידרו לחבר מטות מסעי וכדו' באופן שתמיד יהי' פנחס בימי בין המצרים. וגם בשנים שבא"י התחיל בין המצרים בפ' מט"מ הרי י"ז בתמוז הוא בשבת וכבר הרחבנו בזה לעיל.

הנה עיקר מושג בין המצרים לא כ' בגמ' דמדינא דגמ' אין שום הבדל בין קודם י"ז בתמוז עד אחר י"ז בתמוז עד ר"ה אב, ומר"ח אב יש מח' בגמ' ולהלכה קי"ל דמעיקר הדין רק שבוע שחל בו ת"ב נוהג עיקר דיני אבלות וכ"פ בשו"ע וכן מנהג הספרדים, רק דאנו בני אשכנז נוהגין איסור לספר ולכבס מר"ח, עוד יש דין למעט בשמחה מר"ח אב ומה נהגו גם למנוע מבשר ויין כמבואר בס"י תקנ"א ס"ט והוזכר שם מנהג גם מי"ז תמוז, עוד מוזכר בשו"ע שם ס"י בשם ספר חסידים מנהג למנוע משהחינו מי"ז תמוז שממילא כולל לא לקנות בגדים חדשים או ליכנס לדירה חדשה ושלא להכות התלמידים בימים אלו, ונתוסף מנהג המובא ברמ"א שם ס"ב וס"ד למנוע מתספורת ונישואין ומג"א סק"י הוסיף ריקודים ומחולות ושמיעת כלי שיר. והספרדים מקילים בזה עד ר"ח וכשי' השו"ע. [ונבטעי גבריאל בין המצרים פי"ד ס"י פסק דמותר לאשכנזי להשתתף בחתונה של ספרדי. ובשו"ת אגור"מ אה"ע ח"א צ"ז הקל לעשות ריקודים ומחולות בשבע ברכות בימים אלו כיון שאינו אלא ממנהגא.] אולם מצינו צירוף ימים אלו ברש"י איכה א' ג' בשם מדרש אגדה עה"פ ירמ"י א' י"ב מקל שקד אני רואה כי שוקד אני על דברי לעשותו השקד הזה משעת חניטתו עד גמר בישולו כ"א יום כמנין ימים שבין י"ז בתמוז לת"ב. והובא במהרש"א בכורות ח: הועתק לקמן.

סליחה ושמחה שמיו"ט א' דר"ה עד כ"א תשרי שהוא הושענא רבא, ולכן ההנהגה בימים אלו יש להם השפעה על הימים הקדושים דמר"ה עד הושענא רבא וכן יום ת"ב נגד שמחת תורה וי"ז תמוז נגד ר"ה, וממילא גם ניתן סיוע מן השמים לבא ליטהר בימים אלו לצאת זכאי בדין בר"ה. [עוד' כ' בני יששכר מאמר בין המצרים אות ד' שהעולם נברא בר"ה והוא יום דין וראה שאין העולם מתקיים והקדים מדת הרחמים והיינו ע"ב ימים כמנין חס"ד וע"ב ימים אלו מתחילין ב"ז תמוז ויש כמה מדרגות בגילוי החסדים נ"ה ימי חסדים גלויים וי"ז ימי חסדים נסתרים ומכ"א ימי בין המצרים ה' מהם שייכים לחסדים המגולים שהם השבתות ⁶⁰ ור"ח ות"ב עצמו]

וא' הביאורים למה הם שורש לימי הדין, כיון דלע"ל יהפכו ימים אלו לששון ולשמחה ובפרט ת"ב ע"ב פרס יוסף ר"פ פינחס מה שהביא דהימים בין י"ז בתמוז ות"ב יהי' כמו חול המועד ולכן הפנימיות של ימים אלו נשגבים הם מאד רק בגלות זה עדיין מכוסה, אך לפי שרשם הפנימי יש בהם השפעה עצומה של חסד ורחמים ותיקון וכע"ז כ' באוהב ישראל דכ"א יום דבין המצרים הם נד כ"א ימים טובים בשנה שבת, ראשי חדשים, ז' ימי פסח ח' ימי סוכות, ושמע"צ שבועות שני ימי ר"ה ויו"כ וימים אלו הם השורש לימים טובים אלו.

ומבואר מהמגיד מקונויץ בעבודת ישראל שכ"א ימים וכ"א לילות דבין המצרים הם בבחי' מ"ב מסעות דכמו ענין מ"ב מסעות הי' כדי לכבוש מקום מדור הקליפות נחש שרף ועקרב, ה"נ כל יחיד ויחיד במשך ימי חייו עובר בחי' מ"ב מסעות שהם בחי' ידועות של מלחמת היצר, וכן ע"ד פרט כל שנה, ובאלו מ"ב ימים ולילות מקבל כאו"א כוחות מיוחדים לעבור מ"ב מסעות אלו. וידוע ד' המגיד ממעזריטש [הובא בנועם אלימלך פ' וישב ד"ה או יאמר וישב יעקב] עה"פ כל רודפי' השיגוה בין המצרים כל רודף קה יוכל להתקרב להקב"ה בימים אלו, וכמשל הידוע שכ"ז שהמלך בביתו ק' להגיע אליו אבל באם נמצא בדרך קל להשיגו ה"נ בימים שמתגלה ענין שכינתא בגלותא ביותר קל יותר להתקרב להקב"ה.

[ובעבודת ישראל מסעי כ' דלכן יש להתחזק בימים אלו דהגם דיש לבכות על אשר מצאתנו מ"מ יש לשמח לב המלך בשמחה העתידה, ולכן נקטו חז"ל רק כמה דברים במה יש למעט בשמחה לומר דבשאר דברים יש להתחזק בבטון ובשמחה, וזה מתאים עם

⁶⁰ בתפארת שלמה [מאמרי שבת חזון ד"ה או תרצה] כ' דבזמן הגלות יש בש"ק יותר שמחה לפני הקב"ה מזמן ביהמ"ק שאז נעשה ייחוד למעלה גם בגלות, וזה"פ אז תרצה הארץ את שבתותי דהיינו השבתות יהי' לרצון, וזה"פ בלכה דודי רב לך שפ"ת בעמק הבכא היינו בעמק הבכא של גלות אז שבת הוא יותר גדול וכ"כ בפ' בחקותי עה"פ אז תרצה הארץ וגו' ולכן בשבתות בין המצרים צריך להראות שמחה יתירה ובעל מנחת אלעזר כ' בספרו שער יששכר שמקובל אצלו מהרה"ק מלובלין אשר כל דבריו ברוה"ק כי ג' שבתות בין המצרים הם נגד ג' רגלים.

ומו"ז הגה"צ רבי יעקב סניידערס זצ"ל כתב במכתב פ' פינחס קוראים בדרך כלל ⁵⁷ בשלש השבועות, ונמצאים בה פקודת ישראל כבישת הארץ וכל הימים טובים, לרמז שהימי בין המצרים של עכשיו יתהפכו בקרוב לימים טובים וכל השבטים כולם יגיעו ארצה לארץ הקודש בביאת גו"צ בב"א".

ולדברינו לעיל דכל עיקר פ' הקרבנות נתחדש כאן להיות בגדר ציבור ושאיין ציבור מתים א"כ נכלל בזה שענין הקרבנות צריך להיות תמיד אצל כלל ישראל דרק דבר המוטל על כהנים תלוי בבית המקדש ובאין מקדש שוב אין עבודה אבל קרבנות שמוטלות על כאו"א מישראל בהיותו חלק מן הציבור ל"ש שיתבטל לעולם, ולהכי תיקן הקב"ה סדר קרבנות בפרשה זו שע"י קריאת פרשה זו בהשתוקקות יהי' נחשב כאילו הם עדיין מקריבים הקרבנות. ⁵⁸

וא"ש פסוק האחרון בפרשה זו [לקמן ל א ⁵⁹] ויאמר משה אל בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה דפירש"י דבא להפסיק הענין דאל"כ כיון דעד כאן דבריו של הקב"ה ומכאן ואילך בפ' מטות דבריו של משה, ס"ד דרק פ' מטות אמר משה ולא פ' קרבנות, וצע"ט מהיכי תיתי שנחשוב שלא אמרו משה, ע"י רש"י הירש דקאי על כה"ת כולה לבאר הצורה איך לקיימו בפועל, אבל לדברינו י"ל דהרי כאן ציווי מיוחד ממה לכלל ישראל שמוטל על כל יחיד ויחיד בהיותו חלק מן הציבור בכל מקום ובכל מצב גם בהיותם בגלות, תמיד יתקשרו בפסוקים אלו ויקראו "כאשר צוה ה' את משה" דרק ע"י משה הם מתקשרים לכח זה של ציבור דהרי עיקר ענין שקלים לתרומת הלשכה שמייצר ענין ציבור הוא רק בכח משה כדהארכנו בפ' כי תשא.

דברי התעוררות לימי בין המצרים

ונביא בזה קצת דברי התעוררות מפי הגרצ"מ זילברברג שליט"א בענין בין המצרים: [עם קצת תוס']

"רבותינו גילו לנו עוצם גדולת ימי בין המצרים, כמ"ש מהרש"א הנ"ל ועוד ספרים, דימים אלו הם נגד כ"א ימי

⁵⁷ כתב "בדרך כלל" כנראה נקט דבשנה שי"ז בתמוז בשבת פ' פנחס א נחשב שהתחיל בין המצרים.

⁵⁸ מה שאנו קוראים במפטיר סדר קרבנות דפ' פנחס אין לו מקור בש"ס כדהעירו התוס' מגילה ל: ד"ה ושאר ונמצא רק בסדר רב עמרם גאון וכתבו התוס' דיש סמך ממה שאמר הקב"ה לאברהם כבר תקנתי להם סדר קרבנות כ"ז שקורין בהן, וע"י שם בת"י כג. למה אין קוראין פ' וביום השבת בשבת, ונמצא דאין אנו זוכים לקריאת פ' שבת רק בשבת ר"ח או בשבת פ' פנחס.

⁵⁹ לכאורה הי' עדיף שקאפיטל ל' יתחיל בפ' מטות ולא בפסוק זה, דאדרבה פסוק זה הוא השלמה לפ' הקרבנות וידוע שחלוקת הקפיטלך לא נעשה ע"י חז"ל.

שלפני שנכנסו אז לארץ הי' הנסיון של קדושת הברית והתיקון ע"י פינחס ה"נ בדורינו לפני ביאת המשיח נצרך תיקון לענין זה, ובזה יש להתעורר בפ' אלו ע"י קריאה מעורר הזמן ע"כ חלק מדברי הרב שליט"א.

גדר קרבנות המוספין דשבת

וביום השבת שני כבשים וגו' [שם ט']

יל"ע דבשאר ימים טובים מצויין מה שמיוחד ביום זה וגם האיסור מלאכה, כגון פסח ומצות, וביום הביכורים מנחה חדשה, ר"ה יום תרועה, אבל בשבת לא כתוב כלום שזה יום השביעי, ושיש איסור מלאכה וכדומה, עוד יל"ע דלכאורה לפי גודל הקדושה הי' לו להתרבות במוספין, ושבת שקדשתו מכל הזמנים הרי הוא מועט מאד במוספין, ושבת בעצמה כבר התלוננה בזה להקב"ה כמבואר בדעת זקנים ממדרש שוחר טוב,⁶¹ עוד יל"ע דנבחרו דוקא שני כבשים ואין בו לא איל ולא פר, עוד הקשו שם למה לא מפטירין בשבת בפרשה זו דביום השבת, וכ"ה תוס' מגילה כג. ד"ה כיון ותירצו דא"כ הי' כל ההפטרות שוין, וזה חידוש דבשביל טעם זה עדיף שלא להפטיר.

והנראה בזה ע"פ מה שיסד הג"ר לייב מינצברג זצ"ל בספרו הנפלא בן מלך [קדשים] בגדרו של קרבן תמיד דפ' פינחס, דשאני מתמידין דפ' תצוה דבפ' תצוה היו התמידין כדי לסדר עבודת הקרבנות במשכן דכל הקרבנות צריכים להיות בין תמיד של שחר וערב, אבל בפ' פינחס נתחדש חיוב תמיד מצד עצמותו של יום, דעצם היום מחייב תמידין, וכיון שהיום נחלק לשתיים יום ולילה אז כל חלק מחייב עוד קרבן ותמיד של ערב הוא להתחלת הלילה, ע"ש באריכות גדול.

עוד יסד שם בגדר שבת קודש, דאין הכוונה דיש פרק זמן שנקרא "שבוע" של שבעת ימים, כמו שיש חודש של ל' יום, וקדושת שבת הוא מספר השביעי של השבוע, אלא דעיקר ש"ק הוא כל פעם אחרי שהי' ששת ימי מעשה ומלאכה זה מחייב שיהי' אחרי שבת קודש, וכמו שהי'

ד' החוזה מלובלין ז"ע [הובא בשיח שרפי קודש ח"ב אות תל"ג] דמשנכנסו אב ממעטין בשמחה שעם השמחה יוכל למעט את החודש אב, וכע"ז הביא הגה"ק ר"ש מיערסלוב בס' תורת שמעון בשם רבו מלובלין דמשנכנסו אב ממעטין שונאי ישראל ע"י שמחה ולא ח"ו בעצבות]

איתא בספ"ק דבימי בין המצרים בא השפעה חדשה להביא תיקון לעולם לאוקמא שכינתא מעפרא לכן מהעבודות החשובות בימים אלו הוא להתחזק בדברים המביאים את הגאולה. והעיקר הוא לקבוע בנפשינו את הצפיי' לגאולה ולהיות מיצר ודואג על חורבן הבית, ובדורות הקודמים הי' קל מאד לכל יהודי פשוט להתחבר לעבודה זו, וידוע שמנהגו של החת"ס הי' לומר בכל ליל שישי תיקון חצות עם בני ישיבה ור' פישל סופר הי' ש"ץ הקבוע ופעם לא הי' וניגש בחור אחר ולא בכה, ואמר החת"ס שטעון בדיקה אחריו שאם יכול לומר תיקון חצות בלי בכי' יש לפקפק בכשרותו דאולי הוא מכת ש"ץ אכן אח"כ ירד מן הדרך רח"ל, אכן בדור שלנו דור חלוש ק' מאד להתעורר ואפי' בת"ב עצמו בשעת אמירת הקינות, וכמשל הידוע בחובת הלבבות על ילד שנולד בכור ולא ידע אורה מה זה, שק' להסביר לו שיש עולם גדול בחוץ ובו יש אור גדול עם הרבה אור, ומ"מ רצון ה' שעכ"פ נעשה איזה השתדלות להתקשר לעבודה זו.

והנה לפעמים נופל מחשבה דאיזה תועלת עצמית יש בעבודה זו וחוץ ממה דפשוט שאין לו לחשוב על עצמו רק על כלל ישראל, אולם באמת יש גם לעצמו עכשיו תועלת בזה דאיתא בספ"ק במה שאמרו חז"ל כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה ולא כ' "יזכה" היינו שכבר עכשיו זוכה, דכל ענין ברוחניות מאיר לפניו ולאחריו ולכן ע"י צפיי' למשיח כבר מאיר עליו עכשיו מאורו של משיח ואור זה עוזר לו בכל עניני עבודת ה'.

והנה עיקר השראת השכינה מתחיל בתוך כאו"א שנא' ועשו לי מקדש ושכנתי בתוך כאו"א, ולכן להכנה לגאלה נצרך קודם תיקון עניני קדושה, כי בקילקול עניני קדושה כ' דאינו זוכה להיות חמי אפי' שכינתא, וציון הוא דורש אין לה ציון גי' יוסף שבחי' זו בעי דרישה, ופרשיות אלו הנקראים בימי בין המצרים יש להם שייכות עם עבודת הזמן ובפ' פינחס ומטות נמצא ענין נקמת ה' במדין על עניני קדו' הברית, ופרשיות אלו הם הקדמה לביאת הארץ וכ' ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ ע"י בחי' צדיק זוכים לארץ, היפך דולא תקיא הארץ אתכם וגו' היפך של ומפני חטאינו גלינו מארצינו, דאיתא שבזמן שמתפללים זה יש להתפלל על טהרה וענין וקרב פזרינו מבין הגוים קאי על ענין זה, וכשם

⁶¹ וז"ל דעת זקנים מבעה"ת כאן "איתא בשוחר טוב לכל המוספים לא תמצא מוסף מועט כשבת, ועל דבר זה קראה שבת תגר לפני הקדוש ברוך הוא. אמר לה הקדוש ברוך הוא הנה שזהו קרבן מוסף הראוי לך לפי שכל מעשיך כפולים, שיר כפול שנא' מזמור שיר ליום השבת, עונג כפול שנאמר וקראת לשבת עונג ולקדוש ה' מכובד, עונשו כפול שנא' מחלליה מות יומת, לחם כפול לחם משנה, לפיכ' ראוי קרבן שלך להיות כפול, וזהו שאנו אומרים במוסף של שבת להקריב בה קרבן מוסף שבת כראוי, מה שלא נאמר בכל המוספין. משל למלך שאמר לעבדיו הכינו סעודה לבני, הכינו להם שני מיני מאכלים, לאחר שסעדו צוה המלך להכין לו סעודתו, אמרו לו עבדיו מה נכין לך, אמר להם ולבני מה הכינותם אמרו לו כך וכך, אמר להם ולי כמו כן אל תכינו יותר מבני, כך הקדוש ברוך הוא נתן לבני ישראל לחם משנה ביום השבת, לפיכ' צוה להקריב ג"כ לחם משנה וזהו וביום השבת שני כבשים. עכ"ל.

צדיקים שנחרבו [ברכות נח:] כיון שהוא מעין ביהמ"ק שבבתייהם יש השראת השכינה ובפרט בשבתות, לכן נרשום קצת מהנהגת דו"ז הג"ר בצלאל זצ"ל ביום ש"ק ממה שרשם אחי הג"ר יעקב שליט"א בספרו בצל הקודש [עמ' כ"ז] לרגל היארצייט כ' תמוז:

"כשאני מעלה על זכרוני השבתות אצלו כמה הי' נורא, מלא קדושה שמחה והתעלות, כל שבת הי' אצלו מחדש כאילו הי' זה השבת היחיד בעולם, כשנכנסתי אצלו בערבי שבתות היו יכולים לראות מאור פניו שמצפה כבר לקבל שבת, וכמה פעמים ראיתי איך שמכין הפתילות ושמים לנרות שבת, אף שכמה פעמים הי' לוקח זמן ארוך בפרט בע"ש חנוכה שהי' לו גם המנורה להכין עשה הכל בשמחה ולא רצה בשום עזרה."

[סיפר בנו הרב יעקב שליט"א שפעם שאל אותו דלמה יבלה כ"כ הרבה זמן ע"ז, השיבו וכי מה אתה חושב שאני לא חושב בלימוד?]

נהג לומר בעש"ק לפני מנחה "שיר השירים" גם כשהי' מאושפז בבית חולים לפני פטירתו.

אהב מאד זמירות שבת קודש, ולא הי' לו קביעות איזה זמירות לשיר, ועיתים כשהי' זמנים של התרוממות הי' מזמר עוד ועוד, ובליל ש"ק פ' בהר ט"ו אייר תשס"ג בשבת האחרונה שהי' בביתו זכיתי לאכול אצלו, וזמר הרבה זמירות בהתרגשות גדולה, "כל מקדש" מנוחה ושמחה "מה ידידות" "קה רבון", "רחם בחסדך" ואמר כסדר "לאמיר זינגען נאך זמירות" [בא נשיר עוד זמירות] הי' אפשר לומר שהרגיש שזה יהי' השבת האחרון בביתו.

מעולם לא התעכב סתם אחר הסעודה במקומו, אלא מיד הי' קם ממקומו ונכנס לחדרו לומר ק"ש כי התפללו מבעוד יום, וללמוד הרבה שעות.

ההפטרות דבין המצרים

מהפטרה זו עד סוף השנה נזכר בפסיקתא [מובא בתוס' מגילה לא: ד"ה ר"ח אב] שמפטירין ג' דפורענותא [קודם ת"ב] וז' דנחמתא [אחר ת"ב] וב' דתיובתא [אחר ר"ה].

והנה אם חז"ל תיקנו לשנות ההפטרה, היינו שרצו חז"ל שנחי' במאורעות הזמן, ובג' שבועות אלו נחי' עניני החורבן, ואח"כ בעניני נחמה ואח"כ בעניני תשובה וההפטרה הוא סיוע לזה ובכך עלינו להעמיק קצת בחלק מההפטרה. ובכך נביא כאן מדבריו של מורינו הגרא"י

בבריאת העולם שהקב"ה עשה מלאכה ו' ימים ואחריו הי' שבת, ובפרט לאור החיים הק' דהבריאה הוא תמיד רק לששה ימים, וע"י השבת נברא עוה"פ לששה ימים. עוד כתב דקדושתה של שבת נובע מזה גופא שהוא יום המיוחד כלפי ששת הימים, ולא כימים טובים דאין החשיבות מצד עצם היום רק ע"י שבתאריך מסויים זה הי' איזה מאורע, לכן קבע הקב"ה שיהי' בו איסור מלאכה וממילא נתקדש היום ומעתה יש ליום עצמו חשיבות, אבל בשבת הוא להיפך דקדושת שבת נובע מחמת עצם היום.

ולפ"ז כתב דגדר מוספי שבת אינו נובע מחמת עצם קדושתה של יום לאיסור מלאכה, רק עיקר הבאתה הוא בתוספת לקרבן תמיד של כל יום, דכיון דביארנו דתמידין באים מחמת עצם היום, אז מוספי שבת מצטרפים לעצם היום דהיום עצמו מתגדל וממילא גם התמידין מתרביין להיות נעשה כפול, ומה שנכפל ג"כ נעשה כפול, ולכן הוא דוקא שני כבשים כמו התמידין, ואף דפשוט דגם בלי הקרבת התמידין אפשר להקריב המוספין,⁶² מ"מ סגי בזה גופא שיש חובת תמידין.

לפ"ז מיושב למה לא כתוב כאן איסור מלאכה ולא חשיבות היום כיון דזה המשך ישיר לפ' התמיד, ומישך שייכי לששת הימים, שיש להקריב כל יום שנים ליום, ולזה אמר דביום השבת של הששת ימים יש להכפילו. וזה הי' תשובת הקב"ה לשבת דכל מעשיך כפולים.

ולפ"ז א"ש מה שאין להפטיר במוספי שבת, דרק בימים טובים דהמוספין הם קרבנות מיוחדים על הקדושה המיוחדת ביום זה שנתחדש מסבה אחרת מחמת המאורע הפרטי שהי' ביום זה, אז כדי לבטא זה אנו רוצים להפטיר בזה, אבל שבת שהוא בעצם יום רגיל בלי תאריך מיוחד שחלה ביום זה רק שעצם היום נעשה יותר חשוב בהיותו אחר ששת ימי מלאכה, לזה אין צורך לציינו ע"י קריאה מיוחדת.

[הרוצה להבין הדברים העמוקים היטב יעיין בספרו בן מלך שם שביאר הכל באריכות גדולה וגם בגדר כל הקרבנות המוזכרים בפרשה זו]

עובדות והנהגות דו"ז זצ"ל בש"ק

כיון שעסקנו בענין שבת קודש, וכל שבת קודש הוא זמן להשתוקקות לביהמ"ק, והרי עכשיו בבין המצרים יש לקונן על קרבנות ועל ביהמ"ק, ה"נ יש לקונן על בתי

⁶² באילת השחר כאן חקר בזה, דהרי בזבחים פט. מבואר דמדין תדיר יש להקדים התמיד לפני מוסף ולכ' איך שייך להקדימו הרי מוספי שבת הם שני כבשים לעולה, ובמה יוכר שעכשיו הוא עושה המוסף הרי אין חלות שם מוסף בתורה, ואם יקריבו לשם מוסף יהי' ממילא עולה.

תמידיים וכל מי שנכנס לשם הרגיש אורח אחרת לגמרי חיי ג"ע חיי עוה"ב, וזה הי' כמו מציאות כלל ישראל במדבר שחיו עם השכינה.

לא תבעו בנין ביהמ"ק

הנה בדברי הימים א' כ"ט מבואר דוד מנה כלל ישראל ומשוי"ז מתו במגיפה, והראה לו המלאך גורן ארונה שזה מקום בניית המקדש, ומשוי"ז פעל דוד בענין זה שקנה המקום וטרח הרבה שכלל ישראל יתנדבו עבור בנין המקדש, והנה ברד"ק שם מבואר דהתביעה עליהם הי' במה שלא תבעו בנין בית המקדש, וצ"ע דא"כ למה יצא הקצף דוקא ע"י המנין, וי"ל דיסוד הא דלא תבעו ביהמ"ק הי' כיון שכל אחד הי' מרוצה איש תחת גפנו ותחת תאנתו, וכ"א הי' לו בית מגורים נוחים, וכ"א הי' עסוק בשלו, וא"כ הו"ל כמו אומה רגילה שצריך לדעת כמה אוכלוסין יש כמה כח עבודה יש באומה, והביטוי הי' ע"י המנין, והתיקון לזה הי' ע"י שדוד טרח עבור בנין ביהמ"ק, ולא עשה סתם מגבית ממון גרידא, רק שאמר הרבה דרשות להלהיב הלבבות שירגישו כמה חסר להם ביהמ"ק, וכמה לא נוח הוא לשבת כ"א בביתו בלי האפשרות להיות קרוב לשכינה ע"י עליי' לרגל, וכמו שפי' הג"ר אברהם גרודזינסקי זצ"ל בהא דארוממך ה' כי דלתני וגו' דקאי על בנין ביהמ"ק שדוד הי' מרגיש בלי ביהמ"ק כאילו הוא נמצא בשאול ובור עמוק, וכן השריש אצל כלל ישראל ובאמת התנדבו בלב שלם.

ותחלת החרבן הי' במה שאמרו איש לאהליך ישראל דתחלת נקודת החרבן הי' במה שחשבו נלך לביתנו ונדאג כ"א לצרכיו שלו, ולא איכפ"ל כלל ישראל ולא איכפ"ל ביהמ"ק. עכ"ד הרב זצ"ל.

בתיאן של צדיקים שנחרבו

ויש להוסיף מה דאיתא בברכות נח: דמחורבן ביהמ"ק נגזר על בתיאן של צדיקים שיחרבו, היינו דבתיאן של צדיקים הוא מקום שיש בו מעין השראת השכינה דביהמ"ק, וע"י שבית שלהם נחרב מתעוררים גם לבנין ביהמ"ק דבבית של צדיקים מרגישים כעין הרגשת מקדש, ובחרבנם אפשר להרגיש קצת ההפסד בהשראת השכינה. וכ"א יוכל להתבונן בצדיקים וגדולים שהי' לנו ואינם, שסילוקם הוא כמו חורבן בית אלוקינו, ואילו היו בחיים היו יכולים להדריך אותנו בשלימות האמיתי.

[ויש להוסיף באסון הנורא שקרה בשנת תשפ"א בחורבן והריסת בנין רב קומות בפלורידא, ואין לנו שמץ השגה בצערן שהיו למשפחות, וכלל ישראל ביחד השתתפו בצערן, דאולי הי' בזה רמז דמעת חורבן הבית שכינה הקדושה בוכה ומחפשת מתחת הריסות המקדש למליוני יהודים שנאבדו ועדיין לא נמצאו,

ברזל זצ"ל מה שאמר עה"פ האחרונים בהפטרה זכרתי לך וגו'.

כתוב "הלוך וקראת באזני ירושלים לאמר כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה". נר' שבפסוק זה נכלל ג' שלבים.

א: חסד נעוריך הרי רוב כלל ישראל לא רצו לצאת ממצרים, דכיון שנשתעבדו לעבדים זה כמה מאות בשנים הי' החלום שלהם להשתחרר ולהיות חפשי מכל עול ולעשות ככל העולה על רוחם, ולא להכנס מיד לעול אחר שהוא עול מלכות שמים, וא"כ אבותינו שכן רצו לצאת אף שלא הבינו ולא ידעו המשמעות והמתקנות ליכנס תחת עומ"ש עשו בזה חסד כביכול להקב"ה, וזה"פ חסד "נעוריך" דנעורים הוא המשל לזמן שיש אפשרות לאדם ליהנות מהחיים, וכל תענוגות עוה"ז מרמזים לאדם שיבוא ויהנה, והם וויתרו על כל זה, ולכן זה נקרא חסד נעוריך שוויתרו על הנעורים.

ב: אהבת כלולותיך זה מתייחס להנישואין עם הקב"ה שהי' ע"י מתן תורה, והי' כולו מבוסס על אהבה דאהבה רבה אהבתנו וכו' אהבת עולם בית ישראל וכו' ועיקר נישואין צריך להיות מבוסס על אהבה, אוי ואבוי לבני זוג שמרגישים שצריכים לוותר א' לשני, הנישואים השלימים הוא כשמרגישים כ"כ אהבה ואחדות שמה שחסר לאחד הוא חסרון לשני, ולזה הקדים הקב"ה למתן תורה אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים וגו' היינו שהראיתי שאיכפת לי ממכם, ולכן גם אתם תהי' איכפ"ל ממני ונבוא כביכול לגור ביחד.

ג: לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה, המדבר הוא מקום משכן הקליפות והסט"א מקום נחש שרף ועקרב, והוא גם מקום התנתקות גמורה מכל תענוגי עוה"ז, וגם ההנהגה במדבר הי' מאד חמור דאם חטאו נענשו מיד, וגם מי שאוהב בן זוגו, עדיין לא יסכים לגור במדבר, ובפרט באופן חמור כזה, אבל כלל ישראל הלך אחרי הקב"ה גם במדבר, וזה תוספת ומעלה גדולה.

וי"ל דכנגד ג' מעלות אלו יש תביעה על כלל ישראל על שלא תבעו בנין ביהמ"ק כמש"כ "ובקשו את אלקיהם ואת דוד מלכם, ופחדו את גדלו ואת טובו", [הושע ג' ה] דרק אז יבוא הגאולה, את ה' אלוקיהם קאי על קבלת עומ"ש, את דוד מלכם קאי על תורה דעיקר ביאת המשיח הוא כדי שיעסקו בתורה כמבואר ברמב"ם, דע"י משיח ודוד יוכלו כולם לעסוק בתורה, ופחדו את גדלו וטובו היינו ביהמ"ק שנא' ההר הטוב הזה והלבנון, והמציאות בביהמ"ק הי' אחרת לגמרי, חיים של ניסים

אז זכה להבין מה הי' ק' לו באמת, ומסרו לתלמידיו ונתקיים הבטחת אביו. וכל פעם כשהי' מגיע ללימוד קטע זה של תוס' הי' נוהג לספר זאת לתלמידיו.

בשעת המלחמה כליל הבדולח והי' כבן י"א שנים ברח ללונדון עם הוריו ואחיו מו"ז זצ"ל, [שני אחיו הגדולים הקדושים הרב נתן צבי והרב יעקב יהודה נהרגו על קד"ה ופלא שגם היארצייט שלהם נקבע לכ' תמוז והי' שומר זה תמיד ומצינו בין כתביו רשימות שכתב במיוחד בכ' תמוז לע"נ אחיו] ואז נשלחו הוא עם עוד הרבה ילדים לשעפארד [כפר קטן באנגליה] מטעם הממשלה לשמור עליהם, והי' נזהר מאד בכל עניני כשרות, וכיון שהי' רגיל לאוירה של תורה לא הי' מרגיש טוב שם, בפרט כשהגיע ימי אלול לא הי' יכול לסבול יותר ורצה לשלוח מכתב להוריו, אבל לא הי' שם דואר והוצרך לחכות עד שהגוי שאצלו הי' גר הלך לבקר את הוריו בעיר הגדול ולקחו אתו, ומשם שלח מכתב לביתו שאם לא יקחוהו יחזור לבד וכך הי' שברה משם עם חבר, וכשהגיעו לרכבת, פתאום ירד מרכבת אחיו הגדול מו"ז הגר' בניציון זצ"ל, שבא לקחתו ואז חזר ללונדון, וחזר לישיבה של רבו הגר"מ שניידער זצ"ל ולמד שם בהתמדה רבה.

סיפר לי פעם, דכשהי' בן ט"ו בישיבה מסר הגר' זיידל סעמיטצקי זצ"ל [חתנו של הגר"מ ור"מ בישיבה] שיעור בענין נר חנוכה אם אמרי' כתותי מיכתת שיעורא, והק' דו"ז באמצע השיעור קושיא חזקה, אח"כ בא אליו הגר"מ, ואמר לו "אתה יודע שחתני אומר עליך שאתה למדן מאיפה נהיית למדן" וענה "מישיבה כאן", אמר א"כ אתה חייב הכרת הטוב לישיבה, ואתה צריך לעורר את הבחורים להגיד תהילים לפני שחרית, [אז אמרו תהילים לפני שחרית וביקש הגר"מ לעוררו בזה שיבוא גם הוא לתהילים]

בשניידערס הי' ביחד עם הגאב"ד הגרי"ט ווייס זצ"ל ויבל"ח מרן הגר"מ שטרנבוך שליט"א ופעם קיבל במתנה ס' הרשב"א והגר"ר משה קיבל תשו' רעק"א ולמדו אז ב"ב ויש שם תשו' רעק"א הנוגעים לב"ב, וביקש מהגר"מ אם יכול להחליף איתו הרשב"א לרעק"א ולא הסכים, ולכן ביקשו אם יכול לפחות להשאילו לזמן מועט, ואז ישב כמה לילות ורשם לעצמו דברי רעק"א תנינא הנוגע למס'.

כשהי' בן י"ח בלבד, כבר נכנס לכולל הרבנים גייטסהעד והתקשר מאוד להגרא"א דסלר זצ"ל והי' תקופה שלמד עם הדיין רא"ל גרוסנס זצ"ל ופעם מחמת רוב התמדתו התעלף, וכששמע אביו ביקש מדיין גרוסנס

והקב"ה רוצה שנבכה ונתחנן לבנין בית המקדש ואז נזכה שיבוא האובדים מארץ אשור, והנדהים מארץ מצרים וגו'.

עוד מוסר שאפשר לקחת מאסון נורא זה, שיוכל האדם לנוח על מטתו ולישן שנת ישרים בשיא הרוגע והבטיחות, והוא רחוק מכל סוגי סכנה של טרוריסטים ודחיפות ופארענצעס, ומ"מ מרגע אחד לשני יפול כל הבנין ויקבר חיים.

הנה איש אחד פשוט מהניצולים משם ע"פ נס ברגע האחרון, שנשאר בעירום ובחוסר כל בלי כסף ובגדים וגם כל מיני מסמכים נחוצים לו ולמשפחתו, אשר במעט התבוננות אפשר לשער גודל ההפסד, שלאיזה תקופה אח"כ הי' גר במלון ומודה ומשבח להקב"ה על שזכה לחיים במתנה. וכשנשאל איפה הוא מתכוון לגור אחר שיוצא מהמלון השיב בפליאה "וכי אני בטוח שאזכה עוד לחיות עד אז" דכל כך נעשה מושרש בדעתו מוסר זה שאין אדם בטוח בחייו ברגע הבא, עד שנראה לו כגיהון לתכנן עכשיו איפה הי' מקום מגוריו בשבוע הבא, עוד אמר שמרגיש שהקב"ה רוצה שנתנתק קצת מעניני עוה"ז, ושכלל ישראל יתאחדו.

קצת תולדות חיי דו"ז הגר' בצלאל זצ"ל

אב"ד דק"ק גייטסהעד

מחבר ספר ברכת יו"ט על הרמב"ם

נלב"ע כ' תמוז תשס"ג

[מלוקט מספר בצל הקודש מאחי הגר' יעקב שליט"א]

נולד בפרנקפורט בשנת תרפ"ז לאביו הגר' יו"ט ליפמאן זצ"ל. הי' מספר שזוכר תחלת לימודו בקביעות הי' כשהי' בן שש שקרא לו אביו "סאלי! קאם מיר לערנען גמ" [בצלאל בא נלמוד גמרא] והתחיל ללמוד ביצה, וכל פעם שלא הבין ד' התוס' הי' מתחיל לבכות והי' אומר לו אביו, בא נלך לטיול.

לפני הבר מצוה שלו הי' לומד כל היום בישיבה והי' לו שיעור קבוע עם אביו על מס' ב"ק, פעם התקשה מאוד בתוס' ריש מרובה סד. שאל הר"ר אשר מלוניל וכו' וביאר לו אביו כמה פעמים ולא הבין, ובכה, וא"ל אביו שילך לישיבה ולא ילמוד עכשיו התוס', הלך לשם וביקש מאחיו מו"ז הגר' בניציון זצ"ל שילמד אתו התוס' וטרח להסבירו ואז הבין ושמח שמחה גדולה, שוב חזר על התוס' וראה שעדיין אינו מבין, ופרץ בבכי, ופייסו אביו ואמר לו היות שבכית על דבר כזה, עוד תזכה ללמד דברי תוס' אלו ברבים, ואחרי שנים רבות כשהי' ראש ישיבה מונטרה שווייץ, למדו כל הסוגיא דריש מרובה של "כלל ופרט וכלל" ופי' לתלמידיו מה שיל"ע בדברי התוס', ואמר דכשהי' צעיר הי' עדיין קטן מדאי לברר מה שהי' דוחק לו בד' התוס' ולכן לא היה יכול להסביר היטב מה ק' לו, אבל בישיבה במונטרה כשלמד

וכל מעשי תקפו וגבורתו ודברי תורתו אפשר לעיין בספר הנפלא בצל הקודש שהוציא לאור אחי הג"ר יעקב שליט"א. [נמצא באוצר החכמה]

שיטייל עמו מידי פעם, ולכן אחרי שלמד כל היום בשעה שתיים עשרה בלילה אז הלך לגינה הסמוכה....

אחר ג' שנים שהי' בכולל התחתן לבתו של הגאב"ד דגייטסהעד הג"ר נפתלי שקוביצקי זצ"ל. ובשנת תשט"ז הוזמן לשמש כראש ישיבה בישיבת עץ חיים דמונטרא שבשווייץ, ועשה את המקום להיות מקום תורה אמיתי, וגידל שם בני תורה עם השקפה אמיתית, והעמיד שם תלמידים רבים ומהם שנשארו קשורים בו ליותר מחמישים שנה עד סוף ימיו. ושם התקרב מאד עם הג"ר יחיאל יעקב וויינברג זצ"ל בעל שרידי אש ודיבר אתו הרבה בלימוד רוב וויינברג התפעל ממנו מאוד, והי' אומר "עשר הרצאות של המלומדים אינם מגיעים לשיעור אחד של הרב ראקאו".

פעם אחת הגיע מרן הגרי"ז מבריסק לכפר הנופש שולץ בשווייץ ואז זכה ליכנס אליו ולדבר אתו בלימוד, ובדברו עם הגרי"ז על גייטסהעד אמר הגרי"ז, "גייטסהעד איז א שטעטל אזוי דארף אויסקוקען א שטעטל" [גייטסהעד היא עיר כך צריך עיר להראות] ותמה על אותם בחורים שאחרי כמה שנים עוזבים את גייטסהעד ללמוד בא"י "וואס פארט מען פון גייטסהעד" [למה נוסעים מגייטסהעד] תמה שוב ושוב. והי' תמיד מספר בערגה על הימים הנפלאים שבילה אז בצוותא עם גדול הדור.

אחר תקופה זו נתמנה לרב בעיר גייטסהעד עד סוף ימיו, והנהיג שם ביד רמה את הרבנות, והטביע את חותמו בכל עניני העיר עד שהתפתחה להיות עיר ואם בישראל, עמד על המשמר בפרט בעניני צניעות וחינוך שלא יכנסו רוחות רעות, ולא נתן הסכמתו לפתוח מוסדות שיפגעו בצביונה של העיר, ואכן הצליח בזה בסייעתא דשמיא, ובני העיר העריצו אותו מאוד מחמת היותו לתל תלפיות לעצה ותושי' כאב רחמן לכל אחד ואחד.

גם אני הקטן זכיתי לקירבה מיוחדת ממנו כשלמדתי בגייטסהעד והי' לי כסבא, והייתי לומד אתו פעם בשבוע את ספרו ברכת יו"ט, והעמקתו ועיונו בכל ענין שלמדנו הי' נפלא מאד, וראיתי אצלו שהי' יכול בן רגע לפשוט צורה מסבא טוב ורחום, לרב תקיף שאינו חת מפני איש, [כשהי' צריך לענות לשאלות באמצע הלימוד] ומיד אח"כ שוב לזקן מלא רחמים.

ויש בזה הרבה לספר, להשלמת ימי חייו ופעלו, ואודות התקשרותו המיוחדת לאחיו מו"ז זצ"ל ולגדולי ישראל כמו הג"ר יחזקאל אברמסקי זצ"ל והרב מפונוביז ומרן הגרא"מ שך זצ"ל. ובמסגרת זו א"א להאריך.

לזכר ולעילוי נשמת

מו"ר דו"ז רבינו הגדול

אוצר התורה והיראה ובמ"ח דברים שמנו חכמים בקנין תורה

[לי מרן הגרא"מ שך זצ"ל עליו בהסכמתו לסי' ברכת יו"ט]

"נזר הרבנים"

[לשון מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל עליו]

מראשי גולת אריאל

הגה"צ רבי בצלאל ראקאו זצוק"ל

גאב"ד דק"ק גייטסהעד יצ"ו

ובעל מחבר ספר "ברכת יום טוב" על הרמב"ם

נלב"ע ביום כ' תמוז תשס"ג

ומנוח"כ במרומי הר המנוחות

תנצב"ה

נדבת נכד אחיו הג"ר בנציון זצ"ל

תלמידו ומקורבו

יעקב ראקאו

בעל מחבר ספר "בצל הקודש"

ילקוט אמרות והנהגות של הגאב"ד דגייטסהעד זצ"ל